

ПРОСЛАВ ГАНСЕН

**ПРИГОДИ
ДОБРОГО ВОЯКА ШВЕЙКА
В СВІТОВІЙ ВІЙНІ**

ШВЕЙК В ЗАПІЛЛЮ

ЯРОСЛАВ ГАШЕК

**П Р И Г О Д И
ДОБРОГО ВОЯКА ШВЕЙКА
ПІДЧАС СВІТОВОЇ ВІЙНИ**

**ШВЕЙК В ЗАПІЛЛЮ
(Гінтерлянді)**

**Авторизований переклад
з чеського**

Ню Йорк 1956

На українську мову переложив
ОЛЕКСАНДЕР ЗАЛУЖНИЙ

Ілюстрації Й. Ляди.

СЛОВО ВІД ВИДАВНИЦТВА

Одною з найголосніших книжок, які появилися в Європі після світової війни і про світову війну оповідають, це знамениті „Пригоди доброго вояка Швейка”. Це незвичайна літературна сензація. Вся її суть — це різкий, повний свіжости і лоскоту відгомін воєнних заверушних часів, тому то й викликала ця книжка такий голосний і тріскучий відгук, як вибух бомби чи гранати над стрілецькими окопами. Автором цієї сензаційної і самотньої в своїм роді книжки є дуже спосібний чеський письменник, спеціально письменник сатирик і гуморист — Ярослав Гашек.

Гашек сьогодні вже покійний. Він помер ще в 1923 році у віці заледви сорок літ. Голосний уже і до війни в Чехії як письменник непересічної міри, — здобув собі Гашек написанням „Пригод доброго вояка Швейка” європейську, а навіть світову славу. Тому з великою дозою слухності назвали його критики новим Сервантесом і Рабеле, отже іменами корифеїв сатири і гумору в світовій літературі.

Мірою популярности автора і його „Пригод” є те, що книжка ця поширилася уже в сотнях тисяч примірників на чеській мові, стала в чеській вітчизні книжкою, яку найбільше читають і найбільше про неї говорять. Поза Чехією, в ширшій світі, діждалися „Пригоди” в короткім часі цілої повені перекладів на європейські мови. Зосібна переложено книжку на мову німецьку, англійську, французьку, російську, польську

і кілька інших мов, а ось тут даємо „Пригоди” до рук українському читачеві в перекладі на нашу мову, довершеним за дозволом пражського видавця. Даємо його майже без змін, бо робимо тільки малозначні в деяких місцях пропуски, згл. скорочення. Дальшим доказом незвичайної популярности книжки є ще й факт, що зміст її взято на фільму, а також перероблено на драматичну форму. Так, що з „Пригод” зроблено першорядну комедію. Це зробив славний театр Піскатора в Берліні.

Причини цього нещоденного розголосу книжки лежать і в самій книжці і поза нею. Внутрішні цінности книжки полягають головно на тому, що вона написана талановитим автором в знаменитій сатирично-гумористичній формі. Далі на тім, що виводить на сцену незвичайно оригінальні особи, а в першу чергу вояка Швейка і що говорить про часи і події, які мусять кожного у високім степені заінтересувати, бо оповідає про світову війну, военну кампанію многоязычної змуршавілої Австрії і про звісну в цій кампанії участь чеського народу. Вступом до цілої цієї военщини є замордування в Сараєві архикнязя Франца Фердинанда. Дальшими атракційними прикметами книжки Гашка є його стиль. Він дуже оригінальний, в деяких місцях сильно відбігаючий від звичайного літературного. Стиль цей простий, деколи посунений аж до вульгарности і тривіальности, але вірно, сміливо і яскраво змальовуючий людей і події того часу. Зрештою увесь він перетканий цікавою анекдотичністю та буйністю і скупаний в блискучо-щирім дотепі, іронії і сатири.

На такі додатні прикмети книжки здобутися було авторові тим лекше, що в справах і подіях які описує — він, так сказатиб, фаховець, очевидець і учасник. Він сам був військовим і брав участь в світовій війні. Знав військове і воєнне життя в кожній дрібниці і то так життя в касарні чи кадрі, як військове життя на фронті і в полоні. Саме будучи в російським полоні, почав, здається в Києві, списувати свої стрічки про доброго і усміхненого, а такого збиточного вояка Швейка.

Зовнішні причини, які зложилися на популярність книжки,

це той духовий ґрунт, на який впали слова Гашкового твору. Вони відізналися у повоєнній психіці читача свіжим і зичним резонансом. Мільйони читачів — учасників світової війни відчувають воєнщину цих „Пригод” в цілій безпосередности і повноті.

Тлом, на який автор кидає свій яскравий образ повісти, це світова війна, а зосібна участь в ній чехів по стороні австро-угорського недобитка, котрого вони ненавиділи з цілої душі. Вся предковична ненависть чеських поколінь до Австрії знайшла в книжці Гашка свій гострий і повний вираз.

Швейк, як це сам автор згадує в своїй передмові, є особою дійсною, не вдуманною автором. Але Швейк це не окремих осібняк — унікат, а тип, зразок многих чеських швейків, котрі хитрощами, симуляцією, чи іншими безчисленними способами перепачковувалися через війну, стараючись якнайбільше бути чехами, а якнайменше австрійцями.

Сам Швейк, як людина — дуже ориґінальний. Хоч він простий собі чоловічина, найсіріший з сірих рядовий ополченець в ц. к. австрійським полевім мундурі, але він собі філософ і знаток життя. Спокійний, добродушний, на все готовий, все розуміючий, на все маючий готову відповідь чи відповідну анекдоту зі своїх і чужих пригод. Але рівночасно він, так здавалосьби зверху — круглий дурак, або-ж у значній мірі безклепкий чоловік. Він навіть сам нераз називає себе залюбки ідіотом і то урядовим, бо ствердженням військовою комісією. Але таким він в дійсности не є. Своім вдаванням ідіотизмом він тільки перекрадається, неначе поміж дощ, через суворий австрійський режим, а відтак через страхіття і злидні війни. Зрепґою під його назверхною придурковатістю можна легко дошукатися зрілого розуміння життя і людей. Настільки зрілого і глибокого, що на життя це глядить Швейк з вибачливого, добродушного і цинічно покпиваючого становища.

Читаючи „Пригоди”, неедин читач здивується, що книжка місцями писана стилем, якого в книжках мало вживається. В деяких місцях книжки зустріне читач поодинокі слова, чи цілі

речення занадто прості, скажім навіть, — грубі і тривіальні. Так, стиль Гашка не є звичайним літературним стилем. Одначе це не походить звідси, що Гашек не знає літературного стилю. Ні, він вживає такого стилю умисне. Раз длятого, щоби без штучної чепурности представити все те, що хоче представити, а по друге він сам каже, що все натуральне, природне не є ганебне, отже можна його без нічиєї образи вживати. Зрештою описуючи війну і воєнних людей зі всіми страшними і грубими проявами, не міг Гашек послугуватися стилем повним граціозности, витончення і запаху фіялок. Це мусить мати на увазі читач, надібуючи в книжці деякі нелітературні вислови.

Побіч Швейка виступає в книжці багато інших осіб, здебільша також не видуманих, але історичних. Також ці особи не є відокремленими осібниками, але є переважно типами, які репрезентують австрійський режим в Чехії часів передвоєнних і воєнних. Ці особи, то не манекіни. Вони люде з крові і кости хоч повні ріжних хиб і зблямовані сторожі австрійського панування над чехами. До таких осіб належить і фельдкурат Кац і озвірілий та огранічений полковник Кравс, лікар Грінштайн і їм подібні.

При українським перекладі заходили значні труднощі, передусім при перещіплюванню на український ґрунт особливостей Гашкового стилю і чеського великоміського говору, згл жаргону чеської вулиці. Там, де ніяк не можна було віддати зовсім докладно букви і духа ориґіналу, там заходила konieczність послужитися подібними особливостями української мови, чи це було при передаванню поодиноких висловів, чи н. пр. чеських пісеньок. Одначе на загал є український переклад згідний з чеським ориґіналом.

В книжці „Пригоди доброго вояка Швейка” знайде український читач дуже ориґінальну і займаючу лектуру. Тим більше, що ілюструє вона важні і цікаві часи в життю держав і народів в недавній воєнній минувшині.

ВСТУП АВТОРА ПОВІСТІ.

Велика пора вимагає великих людей. Є непізнані герої, скромні, без слави і без історії Наполеона. Та розпізнання їхнього характеру затьмилоби навіть славу Олександра Македонського. Сьогодні можете стрінуги на вулицях Праги незаметного чоловічину, який і сам не знає, що саме значить він в історії великої нової доби. Скромно йде він собі своєю дорогою, нікому не нав'язується тай не докучують йому газетярі, бо не просять його на інтерв'ю. Якщо би ви спитали його, з ким маєте честь, відповіби вам простенько і скромно: „Я є Швейк”.

А цей тихий, скромний і невидний чоловічина — це справді той старий, геройський, статочний вояк Швейк, що колись, за Австрії був на устах всіх громадян королівства Чехії, а його слава не зблідне й за республіки.

Я дуже люблю того доброго вояка Швейка, а списуючи його пригоди за світової війни, я пересвідчений, що й ви всі будете прихильні до того скромного, непризнаного героя. Він не підпалив святині богів в Ефезі, як це зробив якийсь дурачок Герострат, щоби попасти на сторінки часописів і шкільних читанок.

А це вже вистарчає.

I.

ЯК ДОБРИЙ ВОЯК ШВЕЙК ЗАМОТАВСЯ В СВІТОВУ ВІЙНУ

„Ну, й забили нам Фердинанда, паночку!” сказала послугачка пана Швейка, який перед роками служив при війську й опустив свій полк передвчасно, бо військово-лікарська комісія орекла остаточно, що він ідіот — а тепер займався продажем псів, поганих нерасових кундлів, яких родоводи фальшував, як міг. Він крім того терпів на сильний ревматизм в ногах і саме натирав собі ноги якимсь спіртом.

„Якого Фердинанда, пані Міллерова?” питався Швейк, не перестаючи масувати собі коліна. „Бо я знаю двох Фердинандів. Одного, що служить у дрогіста Пруші і раз випив там через неухагу пляшку якоїсь води на поріст волося, — а крім того знаю ще Фердинанда Кокошку, що збирає на щось песьчі лайнячки. Ні одного ні другого не велика шкода”.

„Але де, ласкавий паночку, пана архикнязя Фердинанда,

того з Конопішт*), грубого, побожного! — сказала господиня.
„Єзус — Марія! закричав Швейк. „А то нарobili! І деж це трапилося панови архикнязеві?“

„В Сараєві кропнули його з револьверу, ласкавий пане. Він їхав через місто з своєю панею в самоході“.

„Диви, диви, в самоході! Ну певно, пані Міллерова, такий пан може собі на це дозволити, і навіть не думає, що така їзда автомобілем може бути дуже небезпечна. А ще до того у Сараєві... Це є в Боснії, пані Міллерова. Це певно зробили турки. Ми не повинні були видирати від них тої Боснії і Герцеговини. Ну, то значить пані Міллерова, — що пан архикнязь уже на лоні Авраама. Чи довго мучився?“

„Пан архикнязь зараз віддав душу. Виж знаєте, паночку, такий револьвер, то не жарт. Недавно бавився у нас на Нуслях** один пан таким револьвером — і вистріляв цілу родину тай ще й сторожа, що прибіг подивитися, хто там на третім поверсі стріляє“.

„Неодин револьвер не хоче вистрілити, пані Міллерова! Як затнеться вам, то хочби ви й руками ходили, куди ногами, не випалить! Ну, але на пана архикнязя вони вже певно постаралися про добрий пістолет, і я заложуся з вами, пані Міллерова, — що того, який стріляв, певно перебрали за великого пана. Бо то не легка робота, стрілити в архикнязя! То неотак собі, як на яку дичину. Тут треба пильнувати, як би то до нього приступити, а в якихбудь лахах не допустять близько! Ті панки певно були в циліндрах, бо поліцай бувби їх вже заздалегідь хапнув“. „То гадаєте, що їх було більше, паночку?“ „Ну — та певно!“ сказав з натиском Швейк, кінчаючи мастити коліно.

„Якби так наприклад ви хотіли замордувати якого пана архикнязя, або цісаря, то певно, що й ви мусілиби передше з кимось порадитися. Більше голов, більше розуму. Один радить цеї, другий тої, і тим чином і найважче легко зробиться, як у пісні співається. Головна річ, зловити хвильку, коли така риба переходить, або переїжджає. Може пригадуєте собі на приклад, як зробив той пан Люкені, що запхав нашої небіжці цісаревій Єлисаветі затроєний пильник у само серце. Він ішов з нею на прохід! І вір тут нині кому небудь! Від тої хвилі вже ніодна цісарева не ходить на прохід. А така сама доля жде ще неодного. Ви побачите, пані Міллерова, що ще прийде черга і на царя і на царицю і — найся проч каже — на нашого цісаря,

* Посілість Фр. Фердинанда в Чехії. — ** Передмістя Праги.

як уже так зачали з його свояком. Наш старий пан має богацько лютих ворогів. Ще більше, як мав Фердинанд. Недавно в господі говорив один, що ще прийде час, коли всі цесарі, один за другим пічнуть вивітрувати з престолів. Потім той чоловік не хотів заплатити за пиво, господар казав його арештувати, але п'яний луснув йому в лице раз, а поліцаєви два рази аж мусіли його звязати і відвести до арешту, щоби витверезився. Так, пані Міллерова! Нині діються страшні речі. Це знову велика втрата для Австрії. За моїх часів, як я ще служив при війську, застрілив один вояк свого капітана. Він набив свій кріс і пішов аж до канцелярії. Йому сказали, що він не має там чого шукати, але він вперся, що мусить говорити з паном капітаном. Тоді капітан вийшов і зараз всадив йому три дні касарняку. Але в тій хвилі вояк змірився і кропнув капітанови в саме серце. Куля пройшла капітанови крізь серце, вийшла через плечі тай влетіла ще до канцелярії і там накоїла шкоди: розбила пляшку чорнила, а чорнило поплямало всі урядові папери”.

„А що сталося з тим вояком?” питалася здивована Міллерова, підчас коли Швейк почав одягатися.

„Він повісився на ремени” — сказав Швейк, очищуючи з пороху свій твердий капелюх. „І то навіть на несвоім ремени, пані Міллерова. Його взяли до арешту і він випросив собі там у профоса старий ремінь, ніби то на те, що штани спадали з нього. Профос змилювався і позичив ременя. А той повісився. Або що? Може мав ждати, доки його не розстріляють? Профоса за це здеградували і засудили на шість місяців. Але він навіть не відсидів їх. Втік до Швайцарії і нині є там здається якимсь евангелицьким душпастирем. Нині дуже мало порядних людей на світі, пані Міллерова. Нема кому вірити. Я певний, що і пан архикнязь завівся щодо того чоловіка, який його застрілив. Він певно побачив на вулиці в товпі якогось пристійного панка в циліндрі і подумав собі: „Це мусить бути нічого собі чоловік, коли так кричить мені „Віват!” Аж тут раптом бах! і маєш тобі нічого собі чоловік”. А пустив у нього одну кульку чи більше пані Міллерова?”

„Газети пишуть, що пан архикнязь був як сито подіравлений. Всі набої вистріляв на архикнязя!”

„О, це йде дуже раптовно, пані Міллерова! Страшно! Я хотіла мати такий бровнінг. Це виглядає, як забавка, пані Міллерова, але ви моглиби тим забити в одній минуті двацять архикнязів, тонких або грубих! Хоча, між нами кажучи, пані Міллерова, в грубого лекше вцілити, як у худого. . Може при-

гадуєте собі, як в Португалії застрілили короля? Він власне був дуже грубий. Ну, само собою, деж ви бачили худого короля? Отже я йду тепер до господи „Під чашею”, — а якби хто прийшов за тим мопсом, на якого я вже дістав завдаток, то скажіть, що песя ще на селі, бо я обрізав йому вуха, отже ще який час мусить гоїтися”.

В господі „Під чашею” сидів один одинокий гість. Це був поліційний агент-шпіцель Бретшнайдер. Господар-власитель пиварні, Палівець переполокував склянки, а Бретшнайдер намагався навязати з ним поважну розмову, але даремно, це йому не вдалося.

Палівець був відомий, як ординарний чоловік, кожде друге його слово було сороміцьке і паскудне. Та при цім був він очитаний і не дурний чоловік.

„Маємо гарне літо”, — почав шпіцель Бретшнайдер.

„Все то гімно варту”, відповів Палівець, уставляючи виполокані склянки в ряд.

„Зробили нам в Сараєві гарного збитка” — натякнув знову Бретшнайдер зі слабою надією, що Палівець таки з чимсь вибалакається.

„В якім Сараєві?” питав Палівець, удаючи дурного. „В винарні на Нуслях? Там лупляться щодня. Ви не знаєте Нуслів?”

„В боснійськім Сараєві, пане Палівець! Застрілили нам архикнязя Фердинанда. Що ви на це?”

„Я не мішаюся до таких справ. З цим може мене кождий поцілувати в задницю — відповів чемно Палівець і закуриив собі файку. „Нині займатися такими річами — то класти здорову голову під евангеліє. Я чоловік інтересу. Хто приходить, тому наливаю склянку пива. Але якесь Сараєво, якесь політика, або небіжчик архикнязь, це не для мене. Тут пахне Панкрацим*).

Бретшнайдер замовк і розчаровано дивився по стінах господи.

„Тут висів колись образ цісаря”, промовив він по добрій хвилині. „Саме осьтут, де тепер висить зеркало”.

„То правда”, сказав Палівець. „Він там висів, але мухи так його обробили, що я зняв його зі стіни. Ви знаєте — хтось мігби собі дозволити на якийсь невідповідний жарт а з того можна мати неприємність. А мені цього не треба”.

„Але в тім Сараєві мусіло страшно виглядати, пане господарю”.

* Велика тюрма в Празі.

На це хитре і пряме питання відповів Палівець незвичайно обережно:

„В цій порі в Боснії страшенно гарячо. Як я служив там при війську, то літом мусіли ми прикладати нашому ляйтнантові лід до голови”.

„А при котрім полку ви служили пане господарю?”

„Е, таких дурничок я не пригадую собі, де би я журився такою марницею! Я не інтересуюся цим. Завелика цікавість шкодить” — відповів Палівець.

Агент Бретшнайдер остаточно зацікавився, — а його огірчений вираз оживився щойно тоді, як до господи увійшов Швейк і замовив собі „велике чорне” з такою заміткою:

„Але у Відні десь мають жалобу”. Очі шпіцля засвітилися повні надії, і він сказав коротко:

„На замку в Конопішт висить десять чорних хоругв”.

„Повинно там висіти дванайцять” — сказав Швейк, потягнувши раз зі склянки.

„Чому думаєте, що дванайцять?” запитався Бретшнайдер.

„Щоби було кругле число. На тузин числиться краще і на тузин виходить все дешевше”, відповів Швейк.

Настала хвиля мовчанки, яку перервав Швейк таким зітханням:

„Отже він уже на лоні Господа Бога. Навіть не дожив тої хвилі, щоби стати цісарем. Як я служив при війську, впав один генерал з коня і на місці віддав Богу духа. Хотіли його посадити на коня, стали підіймати, дивляться, а він уже студенний. І він мав небавом стати фельдмаршалом. Це було на одній параді. Ті паради не ведуть до добра. В Сараєві була також така парада. Я пригадую собі, що мені на одній такій параді відлетіло раз двадцять гузиків від мундуру і я дістав за це чотирнайцять днів айнцеляку”*). Два дні лежав я звязаний, як Лазар. Але дисципліна мусить бути. Без того нічого з нікого не можнаби зробити. Наш оберляйтнант Маковец бувало все нам говорив: „Ви, бики, дисципліна мусить бути, бо інакше — то ви лазилиби по деревах, як ті малпи. Військо зробить з вас людей, ви, — матолки!” Ну — і це чиста правда. Представте собі мійський город, скажім на Карловім передмістю, а на кождім дереві одного вояка без дисципліни. Цего я завжди найбільше боявся”.

---

* Арешт одинцем у келії.

„В Сараєві зробили нам це серби” — заціпав Бретшнайдер далі.

„Ні, ви дуже помиляєтеся”, — сказав Швейк, „це зробили турки через Боснію і Герцеговину”.

І Швейк почав висказувати свої погляди про політику Австрії на Балкані. Турки програли в 1912 році війну з Сербією, Болгарією і Грецією. Вони хотіли, щоби Австрія допомогла їм, а що так не сталося, то вони застрілили Фердинанда.

„Ти любиш турків?” звернувся Швейк з питанням до Палівця. „Ти любиш тих поганських собак? Правда, що ні?”

„У мене один гість, як другий”, — відповів знову дипломатично господар, „хай собі навіть буде турок. Для чоловіка інтересу політика не існує. Хто заплатить своє пиво, хай сідає і балакає, що хоче і по якому хоче. Це моя засада. Чи це зробив нашому Фердинандови турок, чи серб, католик чи магометанин, анархіст чи молодочех, мені це все одно”.

— „Добре, пане Палівець”, обізвався Бретшнайдер, що вже був стратив надію зловити котрогобудь з них за слово, — „але ви признаєте, що це велика втрата для Австрії!”

Замість господаря відповів Швейк: „Втрата це є, то не дасться заперечити. Фердинанда не мож буде заступити першим ліпшем дурнем. Тільки він повинен був бути ще грубшим”.

„Як ви це розумієте?” запитав цікаво агент.

„Як я це розумію?” відповів Швейк весело: „Ну — тільки так: що як би він був грубший, то певно бувби його шляк трафив уже давніше, коли він ганявся за старими бабами, що збирали хворост і гриби у його лісах, а в таким разі не бувби мусів умирати такою страшною смертю. Мені це в голові не може поміститися! Близький кривняк найяснішого пана цісаря, наслідник престолу — і вони застрілили його! Цеж скандал, всі газети пишуть про це! В нас Будейовицях*) зарізали перед роками одного свинаря, якогось Братіслава Людвика. Він мав сина Богуслава, а коли цей пригнав свині на торг, то ніхто нічого не хотів купити і кождий говорив: „Це син того зарізаного. Це певно також буде добрий батяр”. Він з розпуки кинувся з моста в воду, але люде відратували його й випомпували з нього воду — та він згинув на руках доктора, який йому щось застрикував”.

„Але у вас дивні порівняння”, сказав нагло значуче Бретшнайдер, „тут говорите про Фердинанда, а тут нагло про якогось свинаря!”

* Місто в Чехії.

„Але де!“ відповів Швейк. „Боже сохрани, щоби я когось з кимось порівнував. Пан Палівець знає мене не від учора. Чи я коли його порівнував з ким? Я лише не хотівби тепер бути в шкірі пані архикнягині. Що вона тепер зробить? Діти остали сиротами, а маєток Конопішт без пана. Вона повиннаби знову вийти за якогось архикнязя. Але що їй з того прийшлоби? Вона поїхалаби з ним знова до Сараєва і — сталаби другий раз вдовою. Перед роками був у Зліві один гаєвий, мав погане назвисько: Пінчер. Його застрілили равбшіци*) і він лишив удову з двоїми дітьми. Вона вийшла знову за гаєвого, за Петра Шавловица з Мидловару. Цего також застрілили. Тоді вона сказала собі: „В Тройці Бог перебуває“! і вийшла за третього гаєвого. Розуміється, що і цего їй застрілили і вона лишилася вже з шістьома дітьми. Вона пішла до канцелярії князя, власника лісів, і жалувалася, що її з тими гаєвими переслідує таке лихо. Там нараяли їй якогось сторожа від панських ставів, Яроша. І що ви скажете? Цей оженився з нею, але і його втопили злодії в ставі — і вона лишилася вже з вісьмома діточками! Тоді вона віддалася ще п'ятий раз за якогось різника з Боднями, а цей зарубав її одного вечера сокирою і добровільно зголосився на постерунку. Його засудили на повішення, а він відкусив катови ніс, сказав, що зовсім не жалує свого вчинку і ще під шибеницею сказав щось погане про нашого цісаря“.

„А не знаєте, що таке він сказав?“ запитався многонадійно Бретшнайдер.

„Не можу вам цего сказати, бо ніхто не поваживбися це повторити. Але це було щось таке страшне, що один радник суду, який був при тім, від цего збожеволів і його ще нині тримають в заведенню вар'ятів, щоби нікому не сказав цего. Це не була звичайна образа маєстату, якої часом допускається хто будь по п'яному“.

„А якої образи маєстату допускаються часом тут“? питав Бретшнайдер.

„Мої панове, я прошу вас, говоріть про щось інакше“ просив Палівець. „Я не люблю цего слухати. Може щось з того вийти, а мене буде коштувати“.

„Якої обиди маєстату допускаються по п'яному?“ повторив Швейк. „Ріжної. Впийтеся ви, скажіть заграти австрійський гимн, а тоді почуєте, що зачнете говорити. Повидумуєте на

---

* Лісові злодії.

найяснішого пана такі річі, що й десята частина з того колиб була правдою, вистарчилаби, щоби його осоромити на ціле життя. Але старий цісар справді не заслугує собі на це. Подумайте тільки: Свого одинокого сина Рудольфа втратив він в молодому віці, — його жінку цесареву Єлисавету пробив той Люкені пильником, — потім загинув йому той Йоган Орт, — його брата, цісаря Максиміліяна, застрілили десь у Мексику під якимсь муром. А тепер нарешті застрілили йому і престолонаслідника Фердинанда. Тут справді треба мати нерви, як залізні посторонки, щоби це все витримати. А такому п'янозі приходиться в голову щось виговорювати на нашого пана. Якби що до чого, то я голошуся добровільно служити нашому цесареві і за нього дам себе пірвати на тріски“.

Швейк потягнув знову зі склянки і говорив далі:

„Ви гадаєте, що наш цісар це пустить плазом? То ви не знаєте ще його! Мусить вибухнути війна з турками. Ви вбили мені престолонаслідника, то я дам вам поза вуха! Певно буде війна, як два а два є чотири! Сербія і Росія поможуть нам у цій війні. То буде холера — як зачне молотися!“

Швейк виглядав у цій пророчій хвилі величаво. Його скромне обличчя усміхалося, як місяць у повні, блестіло від захоплення. Йому все було ясне. Він продовжав далі:

„Можливо, що в разі війни з турками нападуть на нас з заду німці, бо німці і турки то все одна рука. Але ми тоді можемо заключити союз з Францією, яка від року сімдесятьпершого не скаже про німців ні одного доброго слова. І якось то вже буде. Буде війна — і більше нич не говорю“.

В тій хвилі Бретшнайдер встав і заявив урочисто:

„І більш не треба. Ходіть — прошу вас зі мною до сіней, маю вам щось сказати“.

Швейк пішов за агентом до сіней, де ждала його мала несподіванка: агент показав йому орла*) і заявив, що арештує його і зараз веде з собою до дирекції поліції. Швейк пробував пояснити йому, що він певно помиляється, що він зовсім невинний і не сказав слова, яке могло би когось образити. Але Бретшнайдер сказав йому, що він допустився цілого ряду проступків, між якими і головна зрада грає визначну роль.

Потім вернулися ще на хвилю до кімнати і Швейк сказав до господаря Палівця:

„Я маю пять „великих“ і булку з ковбасками“. Тепер дайте

---

* Відзнака австрійського поліційного агента.

мені ще одну сливовичку — і вже мушу йти, бо я арештований”.

Бретшнайдер показав і Палівцеві орла, подивився на нього пильно і нагло запитав:

„Ви жонаті?”

„Жонатий!”

„А ваша жінка може і без вас провадити інтерес?”

„Може“, відповів Палівець, нічого не прочуваючи.

„Ну — то все в порядку, пане господарю“, сказав весело Бретшнайдер. „Закличте свою жінку і передайте їй все, бо вечером я прийду і по вас“.

„Не роби собі з того нічого“, сказав Швейк, „мене арештував цей пан тільки за державну зраду”.

„Але за що я“? питався Палівець. „Яж був такий осторожний!”

Бретшнайдер засміявся і сказав, упоєний побідою:

„За це, що ви сказали, що мухи обробили нашого цісаря! Вам уже вибють там з голови нашого цісаря і такі думки про нього”.

І Швейк опустив господу „Під чашею” в супроводі агента поліції. Коли вони оба опинилися на вулиці, запитався Швейк, приязно всміхаючись:

„Чи маю зійти з тротуару на дорогу?”

„Чому?“ питав здивований шпіцель.

„Я гадаю, що коли я арештований, то вже не маю права їти тротуаром“.

Коли вони увійшли в браму дирекції поліції, сказав Швейк:

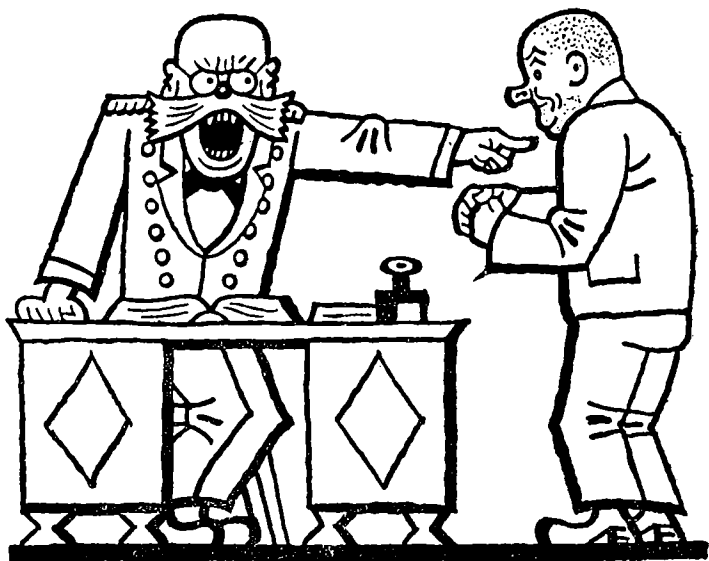
„Як скоренько перейшов нам час! Чи ви часто ходите до господи „Під чашею?”

А коли Швейка впровадили вже до канцелярії, передавав Палівець своїй жінці цілу господу; вона плакала, а він потішав її таким дивним способом:

„Не реви, не слинь, що можуть мені зробити за обфайданий портрет цісаря?”

І так замотався добрий вояк Швейк у світову війну.

Історика це зацікавить, що він передбачував далеку будучину. А хоча і не сталося все докладно так, як Швейк прококував у господі „Під чашею“, але тут треба узгляднити це, що він не мав підготовчого дипломатичного образования.

II.

ШВЕЙК НА ПОЛІЦІЇ

Замах у Сараєві заповнив дирекцію поліції в Празі численними жертвами. Поліцаї і агенти приводили одного за другим, а старий інспектор поліції говорив у канцелярії добродушно до арештованих:

„Той Фердинанд не виплатиться вам!“

Швейка привели до одної з келій на першому поверсі. Там застав він уже шість люда. П'ятох сиділо довкола стола, а шестий в куті на тапчані, неначе хотів себе відокремити і виріжнити від других.

Швейк почав випитувати одного по другім, за що котрого замкнули.

Ті, що сиділи коло стола, відповідали майже однаково:

„За Сараєво!“ — „За Фердинанда!“ „Через той морд у Сараєві!“ „За пана архикнязя!“ „За це, що вбили в Сараєві архикнязя-престолонаслідника!“

А шестий, що сидів окремо в куті, сказав, що він не хоче мати з ними нічого спільного, бо ще моглоби впасти підозріння й на нього, — а прецінь він замкнений тут тільки за те, що хотів убити й обрабувати одного господаря з Голіц.

Всіх, крім одного, чіпнули агенти в господі, у винарні, або в каварні. Тільки якогось грубого пана, з заплаканими очима під окулярами, арештували таки в хаті, бо бачили, як він на два дні перед сараєвським убивством сидів у винарні „Брейшка“ з двома сербськими студентами і платив за них вино. А потім того самого вечера бачив його ще шпіцель Брікс з тими самими студентами п'яного в другій винарні „Монтмартр“. На всі запити поліційного комісаря відповідав цей пан тільки так:

„Я маю склеп з папером“.

А на це відповідав йому комісар:

Це не є ніякий доказ вашої невинності“.

Малого худого панка, професора історії арештував агент в одній винарні, коли цей розказував властителяві винарні історію подібних політичних мордів.

Третього арештували за це, що він був головою добродійного Товариства „Доброміль“, яке улаштувало в день убійства в Сараєві фестин в Годковічках, а коли прийшла телеграма про убійство, він мимо приказу поліцая, не хотів перервати музики, яка якраз кінчила грати чеську пісню „Гей Сльоване!“ Він тепер страшенно журився тим, що небаром мають бути Загальні Збори Товариства „Доброміль“ і його певно вже не зможуть надалі вибрати головою. А він був головою цього товариства вже десятий рік з ряду! Плакав, що того встиду не пережить.

Четвертого арештували в каварні. Він грав з товаришами в карти і коли один кинув на стіл „короля“, тоді він „забив“ його „сімкою-адутом“ і сказав при тім:

„Сім куль, як у Сараєві!“

П'ятого арештував шпіцель в реставрації, — просто за дурно, бо він не сказав ні слова. Він навіть не читав, що газети пишуть про убійство в Сараєві. Сидів собі коло стола і попивав своє пиво, — аж нечаяно присівся біля нього якийсь незнайомий панок і почав розмову таким чином:

„Ви читали про це?“

„Ні“.

„А знаєте про це?“

„Ні“.

„А знаєте, про що ходить?“

„Ні, я не інтересуюся нічим“.

„Але це повинно вас інтересувати!“ говорив упертий панок.

„Не знаю, що повинно мене інтересувати“ — боронився чоловік. — „Я зів свою вечерю, закурив свою люльку, пю своє пиво — і не люблю читати газет. Чого ви чіпаетесь мене?“

„То вас не інтересує навіть те убійство, що сталося в Сараєві?“

„Мене не цікавить взагалі жадне убійство, чи то в Сараєві, чи в Празі, чи в Відні, чи в Лондоні. На це є уряди, поліція, суди — вони нехай тим інтересуються. Зрештою, як кого вбють, то добре йому так! Чому дурак не стерезеться і не вважає на себе, але дає себе вбити?“

Почувши такі слова, шпіцель зараз арештував чоловіка і привів до тюрми, де він тільки заєдно повтаряв:

„Я не винен, я не винен! Я нічим не інтересуюся!“

Коли Швейк вислухав історію кожного з арештованих, почав сам говорити, але так, що всім їм відібрав останній промінь надії на ратунок.

„О, з нами дуже погано! Не думайте, що вам або мені нічого не буде! Коли вже настали такі часи, що на архикнязів стріляють, як на заяців, то й не диво, що нас тягнуть на поліцію. Це все робиться для величі і для слави, щобі про Фердинанда більше говорили в день його похорону. Нас тут ще більше буде. І чим більше, тим краще, бо буде веселійше. Як я ще служив при війську, то раз замкнули пів нашої компанії. А скільки то і невинних людей засуджують! І то не лише при війську, але й перед судами. Раз засудили якусь жінку за це, що вона задусила свої новонароджені близнята. І хоча вона присягала, на чім світ, що вона близнят не задусила, бо вродила лише одну дитину і то дівчинку, і задусила її зовсім без болю, то мимо того засудили її таки за злочин подвійного морду. Або той невинний циган, що на Різдво вломився до тої пекарні! Він присягав, що хотів тільки завітатися, але це йому не допомгло. Як уже суд візьме щось у руки, то не добре. Але так мусить бути. Може не всі люде такі злодії, за яких їх уважають, але як тут розрізнити порядного від злодія, а ще нині, в такі неспокійні часи, коли так подіравили того Фердинанда! Як я був при війську, то при наших регіменті в Будейовицях застрілів хтось в лісі за площею вправ пса нашого капітана. Коли капітан про це довідався, скликав нашу сотню і дав приказ, щоби

що десятий муж виступив наперед. Розуміється — я також був десятий — і так мусіли ми стояти „позір” і ні мру-мру. Капітан обійшов нас довкола і говорить:

„Ви злодії, ви гільтяї, ви псярники, ви бандити, ви перісті гієни, я мігби вас усіх за того свого пса порізати на шкварки, посічи на січку, постріляти і зробити з вас капусту. Але щоби ви знали, що я вас не пощаджу, то даю вам усім десять днів касарняного арешту! — Отже бачите, — говорив Швейк — тоді ходило лише о собачку, і терпіло стільки люда, а сьогодні ходить о самого архикнязя! І тому страх мусить бути, щоби та жалоба була щось варта!”

„Я не винен, я не винен!” повторював далі один з арештованих.

„Ісус Христос був також невинний” — сказав Швейк, „але фарисеї його розпняли на хресті. Нікому ніколи не залежало на невинному чоловікові. Тримати губу і далі служити! — як говорили нам завжди при війську...”

Швейк ліг собі по цих словах на причу і заснув, як дитина.

Тимчасом привели до тої келії ще двох. Один був босняк. Він ходив по кімнаті з кута в кут, скреготав зубами і повторював раз в раз: „А матері твоїй! А матері твоїй!” Він страшенно лютився, бо йому взяли кошик з овочами, які він продавав на вулиці і той кошик пропав на поліції.

Другий „гість” то був Палівець, властитель господи „Під чашею”, добрий знакомий Швейка. Він зараз побачив Швейка, збудив його і сказав розпучливим голосом:

„Бачите, я вже також тут!” Швейк привитався з ним сердечно і сказав:

„Оце мені дуже подобається. Я знав, що той пан дотримає слова, тільки не сподівався, що так точно. Казав, що прийде по вас ще нині — і дивіть, таки прийшов! Така точність — то гарна річ!”

„Така точність мені до задниці потрібна!” сказав Палівець і запитав Швейка на боці, чи другі арештовані не є злодії, бо йому, як чоловікові інтересу, моглоби це пошкодити, якби люде довідалися, що він сидів зі злодіями.

Швейк пояснив йому, що всі арештовані, крім одного, який сидить за намаганий морд, попали сюди через того архикнязя і Сараєво.

Палівець відповів на це гордо, що він не попав сюди через якогось там ідіота архикнязя, але через самого цісаря! А що це зацікавило всіх, то він розповів їм докладно, як то прокляті мухи обробили портрет цісаря.

„Вони, бестії, обфайдали той образ і я через це дістався до криміналу”.

Швейк положився знову і заснув, але за хвилину мусів встати, бо його закликали в канцелярію до переслухання. Коли його привели до канцелярії, він сказав приязним голосом до всіх урядників, що там сиділи:

„Добрий вечір вам, панове!” Замість відповіді всі визирилися на нього і почали сопіти, як мішки, а один комісар сказав:

„Не поводіться, як дурак!”

„Я тому не винен“, відповів Швейк зовсім поважно, „мене власне звільнили перед роками з війська через те, що я хорий на голову. Мене признала урядова військова комісія ідіотом. Я є урядовий ідіот!“

Той сам комісар відповів на це люто:

„Це, ізза чого вас арештували, і за що вас обжаловують, свідчить, що в вас є всі клепки в голові!“

І він почав вичисляти Швейкови всі злочини, в яких його підозрівають, а важніші з них були такі: головна зрада, образа маєстату і членів пануючого дому, похвала замордованя Фердинанда і публичне підюджування.

„Що ви на це?“ питався комісар, впяливши в Швейка свої червоні страшні очі.

„Богато того“, відповів смирно Швейк „а що за багато, то нездорово”.

„Ну бачите, що ви це розумієте!“

„Я розумію все. Остро мусить бути! Без строгости не дається нічого зробити. То так, як було раз, коли я ще служив...”

„Замкніть писок!” зарепетував комісар, „говоріть лише тоді, як я вас щось запитаю! Розумієте?”

„Як не маю розуміти?” сказав Швейк. „Голошу послушно, що розумію і визнаюся у всім, про що мене будете питати”.

„З ким маєте зносини?”

„Зі своєю послугачкою пане комісарю”.

„Не про це питаю! Але чи маєте яких знакомих між тутешніми політиками?”

„О, так, пане! Я купую собі що дня газету „Народню Політику”. „Гінався!(*”) заревів озвірілий комісар і Швейка повели назад до келії, де він сказав:

„Це переслухання — то чиста комедія. Покричить на вас

---

* Геть! Забирайся!

тай викине за двері! А колись, в середніх віках, о, тоді було страшно. Людий брали на муки, на тортури! Нині відносини вже дуже покращали”.

Саме скінчив він цю похвалу нинішніх відносин в тюрмі, коли двері келії відчинилися і жандарм закликав:

„Швейк! До переслухання!”

„Дуже радо”, сказав Швейк, „але я боюся, чи то часом не помилка. Бо я щойно був на переслухання і мене викинули за двері. А крім того мені булоби дуже неприємно, якби оці другі панове кривдували собі, що я вже йду другий раз, а вони ще не були ні разу в канцелярії. Вони моглиби мені завидувати!”

„Не базікати, але йти!” крикнув жандарм і взяв Швейка до канцелярії.

Швейк станув у друге перед строгим комісарем. Комісар раптом запитав:

„Признаєтеся до всего?”

Швейк глянув на нього добрими очима, всміхнувся і відповів дуже мягко і лагідно:

„Коли ви собі того бажаєте, ласкавий паночку, щоби я признався, то я признаюся, мені це не може пошкодити. Але коли ви скажете: „Швейку не признавайся до нічого”, то я буду викручуватися, хочби мене рвали на кусні”.

Комісар записав щось у папері і наставляючи Швейкови перо, сказав остро:

„Підпишіть ось тут!”

Швейк поглянув і побачив, що це протокол, а в нім вицислені всі злочини, в яких підозріває його агент Бретшнайдер. Під протоколом була дописка:

„Всі вище наведені обвинувачення проти мене є прав диві”.

Швейк узяв перо і не надумуючись, підписав.

„Може ще що підписати?” запитав він приязно комісаря.
„Чи може прийти аж рано?”

„Рано поведуть вас до карного суду!” сказав комісар.

„А в котрій годині?” питався Швейк. „Щоби я, борони Боже, не заслав”.

„Гінавс!” — заревів знову комісар і за хвилину опинився Швейк знов між своїми товаришами недолі в келії.

„Все йде тут, як на шнурочку!” хвалив собі Швейк, коли жандарм замикав двері знадвору.

„Що там чувати?” питалися всі нараз, обступивши Швейка.
А Швейк сказав урочисто:

„Перед хвилиною підписав я протокол, в яким признаюся, що то я замордував у Сараєві архикнязя Фердинанда!“

Всі присіли зі страху, лише босняк сказав:

„А матері твоїй! Добре трафили!“

По хвилі всі перестрашені полягали на причах і понакривалися з головою. А Швейк сказав зітхаючи:

„Шкода, що тут не маємо будильника!“

Але ранком збудили його і без будильника і точно в шестій годині відвезли разом з іншими в „зеленій каретці“ до карного суду.

„Хто рано встає, тому Бог дає!“ сказав Швейк до своїх товаришів, коли повозка виїжджала з подвіря дирекції поліції.

III.

ШВЕЙК ПЕРЕД СУДОВО-ЛІКАРСЬКОЮ КОМІСІЄЮ

Історія римського панування над Єрусалимом повторилася в 1914 році. Як колись так і тепер виводили арештантів з тюрмних келій перед слідчих судіїв, тих Пилатів нових часів. Але ці Пилати, замість умити свої руки, казали собі приносити до канцелярії паприкаш і пиво і доставляли до прокуратурії одно обвинувачення за другим. Тут пропадала всяка логіка, а над усім панував параграф. Параграф перішив, параграф грозив і не простив нікому. То були циркусники закону, які робили з параграфом, що хотіли, то були жерці букви закону, людоїди, тигри австрійських джунглів, які обчислювали свій скок на обвинувачених після числа параграфу.

Малий виїмок становило тільки кілька судіїв (так само кілька урядників поліції), які не так дуже поважно брали собі ті параграфи до серця, — бо всюди знайдеться зерно між половою, але таких було дуже мало.

Та Швейк мав щастя, що його привели до одного з таких, що мали людське серце під урядовим мундуром. Старий урядник з добродушним лицем, який колись переслухував убійника Валеша і все говорив до нього:

„Прошу, сідайте, тут є якраз порожнє крісло”.

Коли Швейка привели до нього, він сказав приязно:

„Сідайте! Отже ви є той пан Швейк?”

А Швейк відповів:

„Я думаю, що я мушу ним бути, бо і мій батько був Швейк і моя мати була Швейкова. Я не зроблю їм тої ганьби, щоби щуратися того імени”

Судія всміхнувся приязно і сказав:

„Але ви стягнули на себе гарнє підозріння. Чи ви справді маєте так дуже багато на сумлінню?”

„Я завжди маю багато на сумлінню”, — сказав Швейк усміхаючися ще приязніше, як слідчий судія, — „я маю мабуть ще більше, як ви, пане ласкавий”.

„Це виходить з протоколу, який ви власноручно підписали”, говорив далі усміхнений судія, „чи вас не силували на поліції підписувати такий протокол?”

„Алеж ні, ласкавий пане! Я сам питався їх, чи маю це підписати, а коли вони сказали, що я повинен підписати, то я послухав. Чейже я не буду битися з ними за мій підпис. Цим я не помігби собі. Порядок мусить бути”.

„Чи ви чуєтеся зовсім здорові, пане Швейк?”

„Зовсім здоровий — ні, ласкавий пане раднику. Я маю гостець у колінах, смарюся спиртом і „оподельдоком”.

Старий судія всміхнувся знову привітно: „А що сказалиб ви на це, як би я казав прослідити ваш стан судовим лікарем?”

„Я гадаю, що зі мною ще не є так зле, щоби ті панове мусіли через мене тратити свій дорогий час. Мене вже оглядав якийсь пан доктор на поліції, чи я не маю капавки”*)

„Знаєте, що, пане Швейк?” говорив далі судія. „Ми таки спробуємо з тими панами докторами. Нехай вас оглянуть. Я скличу комісію. А ви тимчасом вернете назад до слідчого арешту, гарно відпочинете собі. Та ще одно запитаю вас: В протоколі стоїть, що ви публично заявили і всюди запевнювали, що вибухне війна. Чи це правда?”

„Це правда, ласкавий пане, війна вибухне леда день, зовсім певно”.

---

* Венер. недуга.

„А чи ви не дістаєте часом яких нападів?“

„Ні, прошу! Тільки раз на Карловім передмістю наїхало на мене авто і мало що не вбило мене, але то було ще тому три роки“.

На тім скінчилося переслухання. Швейк подав слідчому судії руку, а коли його відвели назад до тюрми, він сказав своїм товаришам:

„Отже мене будуть бадати судові лікарі ізза того убійства Фердинанда“.

„Мене вже оглядали раз судові знатоки“, сказав якийсь молодий чоловік. „Це було тоді, коли я вкрав кілька килимів і мене судили. Мене узнали слабоумним і звільнили. Тепер я спроневірив одну парову молотілку, але за це не буде мені нічого. Мій адвокат сказав мені, що як мене судова комісія узнала раз слабоумним, то вже через ціле своє життя можу з того користати“.

„А я не вірю тим судовим лікарям“ говорив якийсь другий панок. Коли я раз пофальшував векслі і мене за це мали вже замкнути, я пішов кілька разів на виклади професора Гевероха. Він викладав студентам, як виглядає чоловік хорий на голову. Потім, як мене арештували, я почав удавати хорого на мозок, так, як це викладав професор Геверох. Я вкусив одного судового лікаря в ногу, як пес, випив з каламаря все чорнило, занечистив — за перепрошенням — всю кімнату. Але як я потім ще відкусив другому лікареві кусень лідки, тоді всі узнали мене зовсім здоровим і мене засудили“.

„Я зовсім не боюся тих панів“, говорив Швейк. „Як я служив при війську, мене оглянув один ветеринар і все випало добре“.

„Це все пусте — ті судові лікарі“, говорив якийсь маленький чоловічина. На моїм ґрунті знайшли якось кістяк чоловіка. Лікарі орекли, що ті кости лежать в землі вже рівно сорок літ і що того чоловіка убив хтось сокирою, вдаривши його по голові. А мимо того мене за це арештували, хоча я маю метрику, що мені лише 38 літ від уродження!“

„Я гадаю“ — говорив далі Швейк, — що ми не повинні на все дивитися з тої гіршої сторінки. Кождий може помилитися і мусить милитися, чим більше думає. Судові лікарі є люди, а люди мають свої хиби і часто помиляються. То так, як раз було зі мною на Нуслях. Вертаю я в ночі до дому і йду через міст. Мене здоганяє якийсь пан і тарах мене по голові биківцем. Я впав, а він присвічує ліхтаркою і говорить сам до себе: „Я по-

милився, це не той“. І з тої злости, що він помилився і вдарив не того, кого хотів, уперіщив мене биківцем ще раз і пішов собі. Це вже лежить в людській природі, милитися. Чоловік до смерти помиляється і блудить. Так як один пан знайшов перемерзлого пса на вулиці, заніс його до хати і положив жінці до ліжка, а рано пес віджив і покусав жінку, діти і всю іншу родину того милосердного пана. Або як помилився один токар у нас на Подолі. Він відчинив своїм ключем церков, бо думав, що то брама його камениці. Він увійшов до церкви, пішов до захристії і роздягнувся, думаючи, що він у своїй кухні, положився коло престолу на килим, поклав собі євангеліє під голову і вкрився ризами. Рано застає його паламар в захристії, а він аж тоді опритомнів і каже: „Я помилився!“ „Гарно помилився“, каже паламар, „коли ми через ту помилку мусимо вдруге посвячувати церков!“ Того токара поставили перед таку судову комісію лікарів і йому доказали, що він був цілком при умі і тверезий, бо як би був п'яний, то не бувби трафив ключем у дірку церковних дверей. Його засудили і він умер в тюрмі в Панкраці. Або ще оповім вам, як у Кладні помилився поліційний пес, вовчур вахмістра*) Ротра. Ротер виучував ці пси і робив з ними вправи на бідних волоцюгах, але волоцюгам це так доіло, що почали оминати Клодно, як заразу. Тоді Ротер казав жандармам конечно припровадити якогось такого бідаку, на яким його пес мігби вироблятися. Нарешті знайшли якогось досить прилично одягненого чоловіка, що сидів собі на пни дерева в лісі. Зараз відтяли тому чоловікови кусник поли від плаща, а чоловіка відвели далеко до якоїсь цегольні і казали йому там заждати. Вахмістр Ротер дав кусник тої матерії понюхати всім своїм псам а потім казав їм бігти слідами і занюхати того чоловіка. Вони знайшли його в цегольні і привели до вахмістра. Потім той чоловік мусів ще лазити на якусь драбину і ховатися на поді, потім за мур, а нарешті казали йому скакати в глибокий став — а пси все пускалися за ним і притягали до вахмістра. І що показалося? Показалося, що цей чоловік — то не був ніякий підозрілий волоцюга але посол чеської радикальної партії, що виїхав собі на прогульку, коли йому вже обрид парламент. Отже вахмістр дуже помилився і жалував того. Тому говорю це, щоби ви знали, що всі люде помиляються чи то вчений, чи то ідіот, що дуже часто є те саме, — навіть міністри помиляються”.

---

* Старший десятник при кінноті, або при поліції.

Судова лікарська комісія, яка мала прослідити, чи мозок Швейка мігби помістити в собі ті всі злочини, о які його посуджував агент Бретшнайдер і директор поліції, складалася з трьох незвичайно поважних лікарів, але кождий з них мав свої окремі погляди і різні способи на те, аби вислідити хробу. Три різні наукові погляди і психіатричні способи.

Та коли ці всі три різні табори таки згодилися і видали про Швейка один спільний осуд, то це треба приписати Швейкови; він уже при своїм вступі до кімнати, де урядувала та комісія, зробив на них таке сильне вражіння, що всі виробили собі про нього **однакове** поняття.

Вступивши до салі, він глянув на протилежну стіну, а побачивши там образ цісаря, закликав:

„Мої панове, нехай живе цісар Франц Йосиф Перший!”

Цего оклику було вже всім трьом досить, щоби належно осудити мозок Швейка. Вони завдали йому ще тільки по кілька дрібних питань, щоби впевнитися в своїй думці.

Один запитав:

„Що лекше: радій чи олово?”

„Я, прошу, не важив!“ відповів добродушний Швейк і всміхнувся.

Другий запитав:

„Чи ви вірите, що буде кінець світа?”

„Найперше мусівби я той кінець побачити“, сказав Швейк, „але знаю одно цілком певно, що завтра ще не буде кінця світа“.

„Чи моглиби ви зміряти перекрій земської кулі?“ питав третій доктор.

„Цего я не потрафивби, мої панове!“ сказав Швейк. „Але позвольте, що і я вам завдам одну загадку: Стоїть дім на три поверхи, в кождім поверсі є вісім вікон. На даху є два причілки і два комини. На кождім поверсі живуть два льокатори. А тепер скажіть мені, панове, в котрім році вмерла властителеви тої камениці його бабка?“

Всі три лікарі подивилися значучо на себе, а один ще завад йому таке питання:

„Не знаєте, яка найбільша глибина Тихого Океану?“

„Того не знаю, прошу! Але думаю, що певно більша, як глибина Велтави під Вишеградом*“.

---

* Гора з руїнами замку в Празі.

Предсідник комісії запитав коротко своїх товаришів:

„Досить?“

„Ще одно питання!“ сказав другий доктор. „Скільки є 12897 рази 13863?“

„729!“ відповів коротко Швейк.

„Я гадаю, що це вповні вистарчає!“ сказав тепер предсідник комісії. „Ви можете відійти!“

„Я дякую вам, панове!“ сказав Швейк. „Мені це також вповні вистарчає“.

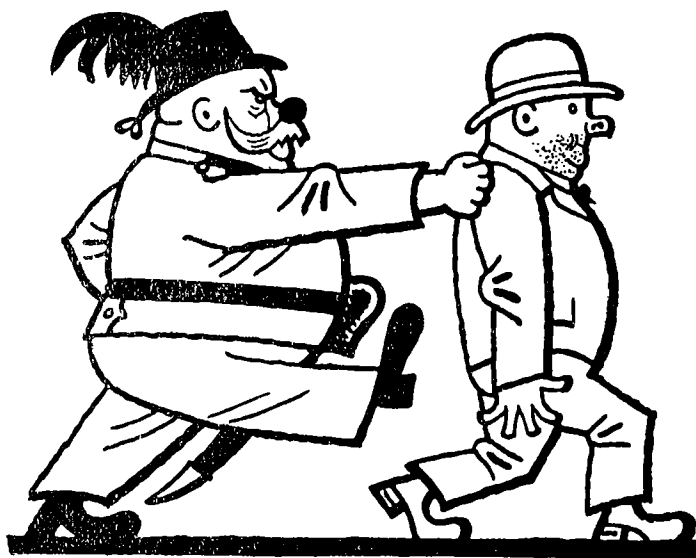
Коли Швейка відвели, комісія уложила свідоцтво і виписала, що Швейк є безсумнівний дурак, матолок і ідіот — і то згідно зі всіма методами різних наукових поглядів. В письмі, яке прийшло від комісії до слідчого судії, стояло: „Підписані судові знатоки стверджують у порученого їхнім оглядином Йосифа Швейка повне умове отупіння і вроджену глупоту, яка виявилася між іншим в таких словах, як: „Нехай живе цісар Франц Йосиф І!““, котрий той оклик вповні вистарчає, щоби умовий стан Йосифа Швейка означити як ноторичний ідіотизм. Підписана комісія вносить тому: 1) заперестати слідство в справі Йосифа Швейка 2) Перевести Йосифа Швейка для обсервації до психіатричної клініки для ствердження, чи і оскільки умовий стан Йосифа Швейка є небезпечний для його окруження“.

Підчас коли лікарі виписували йому таке свідоцтво, Швейк прийшов до келії і заявив своїм товаришам арештантам: „На Фердинанда вони свистали, а балакали зі мною про ще більші дурниці. Вкінці ми сказали собі взаємно, що нам це вповні вистарчає, що ми собі оповіли, і я попрощався з ними“.

„А я таки нікому не вірю!“ говорив малий чоловічок, на якого леваді знайшли кістяка з перед сорок літ. „Це все злодійська банда“.

„І ця злодійська банда мусить бути!“ сказав Швейк, лягаючи на причу. „Якби всі люди робили собі лише добро і бажали собі добра, то скоро знудилосяб їм і не один захотівби другого вбити!“

IV.

ШВЕЙКА ПРОГАНЯЮТЬ З ДОМУ БОЖЕВІЛЬНИХ.

Коли Швейк пізніше оповідав про це, як йому жилося в домі божевільних, куди його віддала судова лікарська комісія, то він не міг нахвалитися:

„Я напевду не знаю, чому ті варіянти нарікають, коли їх там замкнуть. Там можна нагому лазити по землі, можна вити, як той шакаль, біситися і кусатися, як пес. Як би це хотів хто зробити десь на вулиці, то люде дивувалисьби, але там це є чимось зовсім зрозумілим! Там така свобода, про яку навіть соціялісти не можуть мріяти. Там можна подавати себе навіть за папу римського, за короля Англії, або за цісаря і за святого Вацлава. Був там також один, що вічно тільки кричав, що він є архієпископом. Один казав, що він є Кирило і Методій, а то тому, щоби діставати подвійну порцію обіду. Один панок чувся вагітним і кожного запрошував до себе на хрестини. І взагалі — яких там людей не було! Усякого звання, уряду і стану!

А кождий — як кажу — може говорити й робити, що хоче. Тих пару днів, які я провів там у тім домі, належать до найкращих хвилин у моім життю“.

І справді — вже саме прийняття, яке стрінуло нашого Швейка в божевільнім домі, перейшло всі його сподівання. Найперше розібрали його до нага, потім дали якусь опанчу на плечі і повели до купелі. Там запхали його до ванни з теплою водою, а потім поставили під зимний туш. Це повторялося три рази, а потім питали, як йому це подобається. Швейк сказав, що така купіль дуже добра, навіть краща, як у лазні біля Карлового мосту. „Я дуже люблю купатися“, говорив Швейк ввічливо до дозорців, „а якби ви ще обтяли мені нігті і обстригли волосся, то нічого більше не бракувало мені до щастя“.

І це бажання сповнили йому, а коли його ще докладно вишували губкою і милом, завинули його в простирало і понесли до ліжка, прикрили коцом і просили заснути. „Представте собі“, говорив потім Швейк — „що вони мене взяли, і понесли до ліжка! Чи я не міг чутися щасливим?“

І він заснув справді щасливий в ліжку. Потім його збудили і просили випити горня молока і зісти булку. Булка була вже покраяна на маленькі куснички — і підчас коли один дозорець тримав Швейка за обі руки, другий замочував кусники булки в молоці і годував Швейка, як дитину, або як гуску клюсками. Коли його нагодували, взяли попід руки і повели в параді до виходка, та просили чемно полагодити свої природні потреби. Швейк завжди згадує цю хвилину з усмішкою на устах і говорить: „Один з них тримав мене при тім в обіймах“.

Потім привели його назад до кімнати і знову поклали до ліжка та просили спати. Коли заснув, збудили його й повели до оглядин, де Швейк, зовсім нагий, станув перед двома лікарями і згадав собі славні часи, коли то він ще ставав як рекрут, до першого асентерунку. І в тій хвилі мимоволі вимовили його уста слово:

„Тавгліх!“*)

„Що ви говорите?“ запитав його один лікар, та не чекаючи відповіді, говорив далі: „Зробіть пять кроків вперед і пять взад!“ Швейк пустився йти і зробив десять кроків.

„Яж вам сказав, щоби ви зробили лише пять кроків!“ сказав лікар.

---

* Здібний до війська.

„Е! Мені о тих дурних пару кроків не ходить!” відповів добродушно Швейк.

Потім казали Швейкови сісти на крісло, а один постукав пальцем по його коліні і сказав другому, що рефлексії є зовсім нормальні, на що другий потряс головою і сам почав недовіркою стукати по Швейковій коліні, а потім підняв йому повіки і дивився в очі, на чоловічки. Потім доктори перекинулися кількома словами по латині.

„Слухайте, ви вмієте співати?” запитав нагло один з докторів. „Не могли би ви нам заспівати якусь пісеньку? Якубдудь, яку хочете!”

„Прошу дуже!” сказав Швейк. „Я справді не маю голосу, ані музикального слуху, але я спробую зробити вам ту приємність, коли ви хочете забавитися”.

І Швейк заспівав:

„На зеленім мості
Принимала гості,
Гоп, чіх! Ха-ха-ха!
Шинкарочка молода!”

„Цей далі не вмію“ — сказав Швейк, „але заспіваю вам другої:

Бодайся когут збудив,
Що мене рано збудив,
Малая нічка, мала,
Я ще ся не виспала!*)

„І цей далі не вмію!“ зітхнув Швейк. „Знаю ще першу зворотку „Кде домов муй”**) а потім ще: „Генерал Віндішгрец і всі генерали, — як сходило сонце, прикази давали”, — і таку пісню, як „Боже, буди покровитель”, „Гандзю мила, „Гандзю любя“ і більше нічого”.

Оба лікарі подивилися один на одного і тоді один запитав:

„Чи стан вашого ума вже слідили коли які лікарі?”

„При війську“ — відповів Швейк гордо і святочно — „бадали мене військові лікарі і урядово узнали ноторичним ідіотом“.

„А мені здається, що ви симулянт!”*** крикнув раптом один лікар до Швейка.

„Ні, мої панове“, — боронився Швейк — „я не є жаден

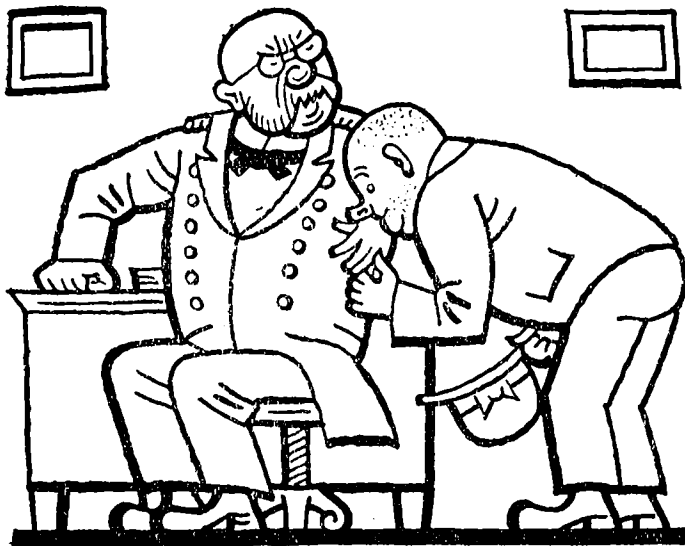
* Чеські пісеньки заступаємо подібними нашими. — ** Чеський націон. гимн. — *** Значить, що „ви вдаєте ідіота”.

симулянт, 'я є правдивий ідіот, про це можете пересвідчитися в канцелярії полку ч. 91. — в Будейовицях, або в доповняючій команді в Кароліненталь“.

Старший лікар махнув безнадійно рукою і показуючи на Швейка, сказав до дозорців: „Тому чоловікови віддайте його одяг і поведіть до третьої кляси на першім коритарі! Потім один з вас прийде сюди і віднесе всі його документи до канцелярії. А скажіть там, щоби це скоро полагодили, щоби він не чипів нам тут довго на нашій голові!“

Лікарі кинули погірдливими поглядами на Швейка, який з незвичайною чемністю і покорою відступав поволи до дверей і низько кланявся. На питання одного з дозорців, чого він робить такі дурниці, відповів Швейк: „Тому, що я нагий, не можу відвернутися, щоби панове не подумали собі, що я нечемний або простак“.

Від тої хвилі, в якій дозорці дістали від лікарів приказ, віддати йому його убрання, вони вже не звертали на нього найменшої уваги і не дбали за нього. Вони принесли йому одяг, казали вбратися і відвели до третьої кляси, де він ждав ще пару днів, аж доки канцелярія не полагодила його паперів. Лікарі дали Швейкови посвідчення, що він є „симулянт слабого розуму“, а що його звільнили на хвилину перед обідом, то він счинив малий бешкет. Він сказав, що як кого звільняється з дому божевільних, то не повиннося викидати його без обіду. Та це упімнення злегковажили собі до тої міри, що прикликали з вулиці поліцая, а цей забрав Швейка на поліційний комісаріят.

V.

ШВЕЙК ВЕРТАЄ ДО ДОМУ.

В поліційнім комісаріяті поставили Швейка перед якимось комісарем, який промовив до нього так:

„Знаєте, що Швейку? Я знаю, що вас привели сюди за якісь авантури в домі божевільних, Але чи не булоби ліпше, якби ми віддали вас відразу на дирекцію поліції? Нехай вони мучаться з вами!“

„Ви є пан всемогучий“, сказав Швейк, „і як хочете мене віддати до дирекції то віддайте. Тепер понад вечір перейтися до дирекції то дуже приемний прохід“.

Швейка взяв поліцай і повів вулицею. Недалеко Карлового передмістя наткнулися оба на товпу людей. Всі товпилися довкола якогось паперу, наліпленого на мурі.

„Це є маніфест його величества цісаря про виповідження війни!“ сказав поліцай до Швейка.

„Я це предсказав наперед” — сказав гордо Швейк, але в домі божевільних ще про це нічого не знають, а вони повинні знати передусім“.

„Як це розуміти?” запитав поліцай.

„Зовсім просто, — бо там є багато офіцерів!” відповів Швейк.

Коли Швейк з поліцаєм переходив біля товпи людей, він закликав на цілу вулицю:

„Слава цісареві Франц-Йосифу! Цю війну виграємо ми!”

Хтось з одушевленої товпи натиснув Швейкови капелюх на вуха і так увійшов він вдруге в мури дирекції поліції.

Дирекція поліції складалася тоді — з малими виїмками — виключно з бюрократичних хижаків, які думали тільки про тюрму, шибеницю і гнучкий параграф. А при цім відносилися вони до своїх безборонних жертв з їдовитою ввічливістю і важили кожде слово наперед.

До одного такого чорно-жовтого хижака привели тепер Швейка. Урядник сказав злобно:

„Дуже мені жаль, що ви знову попали до нас. Ми гадали, що ви поправитесь, але ми розчарувалися. Для нас це — розуміється — дуже неприємна річ, тримати вас в арешті і я запевняю вас, що на мою гадку ваша вина не така велика, бо при вашім малім розумі є очевидне, що вас намовили до злочину. Тільки ви скажіть мені, пане Швейк, хто властиво намовив вас до таких дурниць?”

Швейк закашляв і сказав:

„Я прошу, не знаю про жадні дурниці”.

„А це не є дурниця, пане Швейк, що як вас вів поліцай сюди, то ви стали перед приліпленням маніфестом, счинили збіговище і підбурювали людей криком: „Слава цісареві Франц-Йосифу! Цю війну виграємо ми!?”

„Я не міг спокійно перейти мимо” — говорив Швейк, дивлячися на комісара своїми добрими очима, „я дуже обурився, бачучи, що люде читають маніфест і не показують жадної радості. Жадного „Гура!”, жадного „Слава!” Так, якби це їх зовсім не обходило. Отже я, як старий жовнір 91 полку не міг здержатися і мусів закликати ті слова. І думаю, пане раднику, що якби ви були на моім місці, то певне зробилиби так, як я. Коли вже маємо війну, то мусимо її виграти, і мусимо кликати цісареві: Славно! — це вже мені ніхто не вибе з голови”.

Щирости Швейка не міг знести чорножовтий звір, він потупив свій зір у папері і почав говорити так:

„Я признаю ваше одушевлення, але якби ви його показали серед інших обставин. Але ви знаєте самі, що вас вів поліціант, так що такі ваші кличі могли і мусіли поділати на людей радше смішно, як поважно”.

„Коли кого веде поліціант”, — відповів Швейк дуже поважно, „то це важка хвиля в життю чоловіка. Але коли і в таких важких хвилях чоловік не забуває, що належить робити, коли вибухла війна, то думаю, що такий чоловік не заслугує на догану!”

Комісар забурмотів щось і подивився щераз Швейкови в очі. Швейк відповів йому щирим м'яким поглядом. Так хвилину гляділи собі оба в вічі. Вкінці комісар сказав:

„Ідіть собі до дїтька, Швейку! Але коли ви щераз сюди попадете, тоді я вже не буду вас нічого допитувати тільки віддам вас просто до військового суду на Градчани. Розумієте?”

В тій хвилі Швейк раптом приступив до комісара, поцілував його в руку і сказав:

„Спасибіг вам, паночку солодкий! Як колись будете потребувати якого песика, то зверніться ласкаво до мене. Я маю такий інтерес з псами”.

За хвилю опинився Швейк на вулиці, як свобідний чоловік — і став думати, чи має йти просто до дому, чи спершу зайти до господи „Під чашею”. Призвичаєння перемогло і небаром Швейк увійшов до пиварні Палівця.

В шинку була могильна тишина. Сиділо там справді кількоро гостей, а між ними і паламар з церкви св. Аполінарія, але всі мовчали, сумні і прибиті. За лядою сиділа пані Палівцева і дивилася тупо на склянки.

„Ну — я знову тут!” сказав весело Швейк, „дайте мені велике ясне! А де пан Палівец, чи він також уже дома?”

Замість відповіді на ці слова, пані Палівцева почала плакати. Вона зітхала важко і виражуючи своє нещастя в кождім складі слова, відповіла:

„Во-ни да-ли йо-му десять літ тюр-ми, пе-ред ти-жнем”...

„Ну, отже”, відповів Швейк, „в таким разі має вже своїх сім днів відсиджених!”

„А він же був завжди такий обережний!” плакала далі Палівцева.

Гості, що попивали своє пиво, сиділи, мов німі і не відзивалися, навчені гірким досвідом Палівця, що краще тримати язик за зубами.

„Обережність є матірню мудрости!” сказав святочно Швейк сідаючи біля своєї „гальби” пива. Не даром кажуть: „Стереженого бог стереже” або: „Осторожно з вогнем!”

„Учора були в нас два похорони — промовив паламар, хочачи навести розмову на інші речі.

„Певно хтось умер!” сказав поважно хтось другий.

„А були похорони з катафальками?” докинув третій.

„Я цікавий”, замітив Швейк, „як тепер підчас війни будуть відбуватися військові похорони!”

В тій хвилині всі гості повставали, поплатили і тихцём винеслися з пиварні. Лишився Швейк з Палівцевою.

„І хтоби це думав, що вони засудять невинного чоловіка на 10 літ! Що невинного засудили раз на п'ять літ, про це я вже чув, але на десять — то таки троха за багато. Все то таки що п'ять, то не десять”.

„Так, як він говорив про той портрет і про ті мухи тут, в господі за лядою, так самісько говорив і в суді. Мене покликали на розправу за свідка, але що я могла зізнавати, коли вони сказали, що поміж мною і моїм чоловіком є близьке посвоячення і що я можу зречися зізнань. Я так налякалася того посвоячення, щоби з того ще щось гірше не вийшло, що таки зріклася і не зізнавала. А він, бідака, так дивився на мене цілий час, що того погляду я не забуду ціле своє життя. А як уже засудили його, то він крикнув ще на коритарі, як вели його до вязниці: „Нехай живе свобода думки!” Так він здурнів з того всего”.

„А пан Бретшнайдер уже не приходить сюди?” запитав Швейк.

„Він був тут кілька разів, випив одно або два пива, питався мене, що чувати і прислухувався, як гості розповідали собі про копаний мяч. За той увесь час зловився тільки якийсь один тапетник на його вудку”.

„Це річ зручності” завважив Швейк, „чи той тапетник такий дурак?”

„Подібний до мого чоловіка”, — відповіла Палівцева, втираючи сльози, „агент питався його, чи він стрілявби в сербів. А тапетник сказав, що він не вміє стріляти і що раз стріляв в якийсь стрілецькій буді і прострелив там одну корону. Тоді Бретшнайдер виймив свою нотатку і записуючи щось, сказав так, що всі чули: Ось тобі знову гарненька державна зрада! А потім пішов з тим нещасним тапетником на поліцію і той уже звідти не вертався”.

„Так, так! Неодин ще звідти не верне!” сказав зітхаючи Швейк. „Дайте мені чарку руму!”

І саме, коли Швейк вихилив другу чарку руму, отворилися двері і в господу увійшов агент Бретшнайдер. Він обкинув цілу кімнату бистрим поліцейським оком, а побачивши Швейка, присівся коло нього, замовив собі пиво і ждав, що Швейк буде говорити.

Швейк узяв з цъвяха якусь газету і читаючи оголошення на останній сторінці, промовив:

„Ну, дивіться, той Чімпера на Страшкові ч. 5, почта Рачіново, продає своє господарство з 13 моргами поля, а школа й залізниця в місци!”

Агент побубнив нервово пальцями по столі, обернувся до Швейка і сказав:

„Але мене дивує, пане Швейк, чого це так інтересує вас те господарство!”

„Ах, це ви, пане!” закликав Швейк, подаючи агентови руку. „Я не пізнав вас, у мене дуже зла пам'ять. Останній раз, коли не милюся — ми мабуть бачилися в дирекції поліції. Щож ви поробляєте від того часу? Заходите сюди часто?”

„Нині прийшов я сюди ради вас”, сказав агент поліції, „мені сказали в дирекції, що ви торгуєте псами. Я потебую доброго мопса, або шпіца, або щось подібного”.

„Щось подібного можу вам вистарати”, сказав Швейк, „чи бажаєте собі чистої раси пса, чи такого звичайного кундля?”

„Я думаю, що я волівби мати чисто расового!” відповів Бретшнайдер.

„А не здався вам правдивий поліційний пес?” запитався Швейк. „Такий, що зараз уміє все винохати і зловити злочинця! Один різник на Вршовицях має такого і він запрягає того пса до візка. Той пес, як то кажуть, розминувся зі своїм призначенням”.

„Я хотівби мати шпіца”, сказав агент з уміркованим спокоєм, „шпіца, який не кусає”.

„Отже ви бажаєте беззубого шпіца? Я знаю такого. Має його один в Дейвіцах”.

„А може краще таки мопса” — заговорив знову нерішучо Бретшнайдер, який на псах ані взуб не розумівся, і якби не приказ з дирекції поліції, щоб він удався зі Швейком у той інтерес, то ніколи й не говоривби про пси.

Але приказ був ясний, виразний і твердий. Агент мав під

покришкою закупна псів ближче ознайомитися з Швейком і вислідити його думки й наміри. Він навіть дістав до розпорядимости гроші, які потребував би дати за куплені пси.

„Але якого мопса?“ питався Швейк. „Мопси є більші й менші. Я знаю два менші і три більші. Але всіх п'ять мопсиків мож узяти на коліна. Я можу вам горячо поручити їх”.

„Добре, я згодивбися на це”, сказав агент, „а що буде коштувати такий один?”

„Це залежить від величини”, відповів Швейк, „мопс не є теля, не йде на вагу, але навпаки, чим менший, тим дорожчий”.

„Я просив би вас трохи більшого мопса, щоби міг сторожити”, сказав Бретшнайдер, який налякався, що купуючи до рогі пси, наразив би поліцію на великі видатки.

„Добре”, сказав Швейк, „більші можу продати вам пятьдесят корон, а ще більші по трийцять. Але при тім ми забули про одно: Чи це мають бути старші пси, чи молодші, — і чи пси, чи суки?”

„Це мені все одно”, сказав Бретшнайдер, станувши безрадно перед тим новим запитом, „вистарайтеся мені о пси, а я прийду завтра о семій вечером до вас і заберу собі. Добре?”

„Добре, приходіть завтра”, відповів сухо Швейк, „але в такім разі я примушений просити вас о завдаток трийцять корон”.

„Прошу дуже”, сказав агент, „виймаючи гроші і вчисляючи Швейкови на руку, „а тепер випиймо ще по чвертці вина на мое конто!”

Коли випили по п'ятій чвертці вина, Бретшнайдер сказав Швейкови, що нині Швейк не потребує його боятися, бо Бретшнайдер не є в службі, отже можна з ним говорити про всяку політику.

На це відповів Швейк, що в господі ніколи про політику не говорить, і що вся політика для дурних дітей, а не для дорослих людей.

Бретшнайдер навпаки почав виявляти чисто революційні погляди. Він сказав, що кожда слаба держава мусить колись упасти, і запитався Швейка, який є його погляд на ту справу.

Швейк заявив, що він з державою не має нічого до діла і на тім не розуміється, але що він раз узяв на плекання і хотів виховати собі молоде щеня — бернардина і годував його комісником і воно таки здохло.

Коли вже випили по шестій чвертці, заявив агент, що він

анархіст, і запитався Швейка, до якої організації радить він йому вписатися.

Швейк відповів на це, що один анархіст купив раз у нього вовчуря за сто корон і ще досі не віддав йому останньої рати.

При сімей склянці агент заговорив про революцію і був проти мобілізації, а тоді Швейк нахилився до нього і шепнув йому до вуха:

„Якраз увійшов якийсь гість, уважайте, щоби він не чув щось таке від вас, бо можете мати неприємности. Бачите, що пані Палівцева плаче?“

„Ви чого плачете, пані Палівцева?“ запитав Бретшнайдер, „за три місяці виграємо війну, тоді прийде амнестія, вашого мужа випустять і ми ще тут випемо за наше здоровля“.

„А може ви не вірите, що ми виграємо війну?“ звернувся він нагло до Швейка.

„Але пощо про це все думати?“ сказав Швейк. „Виграти мусимо і кінець! Але я вже мушу йти до дому“.

Він заплатив, попрощався з розчарованим Бретшнайдером і вийшов з господи. Коли прийшов до своєї хати і ключем відчинив двері, його стара послугачка дуже налякалася.

„Я гадала, паночку, що вас не пустять і за кілька літ!“ говорила вона зі звичайною щирістю, „я тимчасом змилосердилася над одним портіером з готелю і взяла його на квартиру, бо в нас уже три рази була ревізія і коли нічого не могли знайти, сказали мені, що ви вже пропали, бо ви рафіновані“.

Швейк пересвідчився зараз, що незнайомий квартирант урядився в нього в хаті якнайкраще. Він спав у Швейковім ліжку і був навіть настільки зглядний, що задоволився одною половиною ліжка, а на другій лежало якесь довговолосе сотворіння, що з вдячності за те обняло йому шию руками. На кімнаті було порозкидане в неладі мужеське і жіноче одіння з чого Швейк пізнав, що той портіер прийшов з дамою певно пізно в ночі і то в добрім гуморі.

„Пане, пане“, кликав Швейк, сіпаючи сплячого заволоку не дуже делікатно за ногу, „не заспіть обіду! Мені булоби прикро, якби ви потім говорили, що я викинув вас, коли вже нігде не мож було дістати обіду!“

Портіер був дуже заспаний і аж по довгій хвилі поняв, що це прийшов властитель його ліжка і впоминається за своє. Та він був такий безличний, як і всі портіери готелів, і заявив, що голову розібе тому, хто його буде будити.

Та Швейк наставляв енергично, позбирав до купи все одіння портієра і кладучи його на ліжко, заявив:

„Коли ви не схочете одягнутися, то я викину вас і так. Але це булоби для мене не дуже приємно, прошу одягатися!”

Нарешті портієр звівся і почав натягати штани та будити свою товаришку. А коли вже вязав собі краватку, говорив до Швейка зовсім приязно і запрошував його до „своєї” каварні.

Але дама не була така ввічлива і висловлювалася про Швейка так погано, що „свиняче вухо” тут було ще найприличнішим словом.

Отаких гостей застав Швейк в своїй хаті! Коли вони забралися, хотів він порахуватися з господинею, але в цілім домі не знайшов і сліду по ній, крім кусника паперу, на яким були олівцем нашкрабані такі розпучливі слова:

„Простіть мені, ласкавий паночку, що вже мене більше не побачите, бо я скачу з вікна”.

„Вона бреше!” сказав собі Швейк і ждав.

За годину прийшла нещаслива Міллерова додому і зайшла до кухні. По її заклопотанім обличчю було пізнати, що вона очікує від Швейка слова розради й потіхи.

„Як хочете схочити з вікна, ідіть до кімнати, я відчинив вікно”, сказав Швейк, „з вікна в кухні я не раджу вам скакати, бо впадете на рожі в городі, полomite їх, а потім будете платити шкоду. А з покою впадете гарно на хідник і як будете мати щастя, то зломите шию. Але як не пощастить вам, то полomite собі лише ребра, руки і ноги і ще будете платити за шпиталь”.

Пані Міллерова зайшлася плачем, пішла мовчки до покою, зачинила вікно і вернувшись до кухні, сказала:

„Є протяг — а то не добре для вашого ревматизму, ласкавий паночку”.

Потім вона розстелила ліжко, зробила всюди взірцевий порядок і ввійшовши знову до кухні, сказала до Швейка крізь слози:

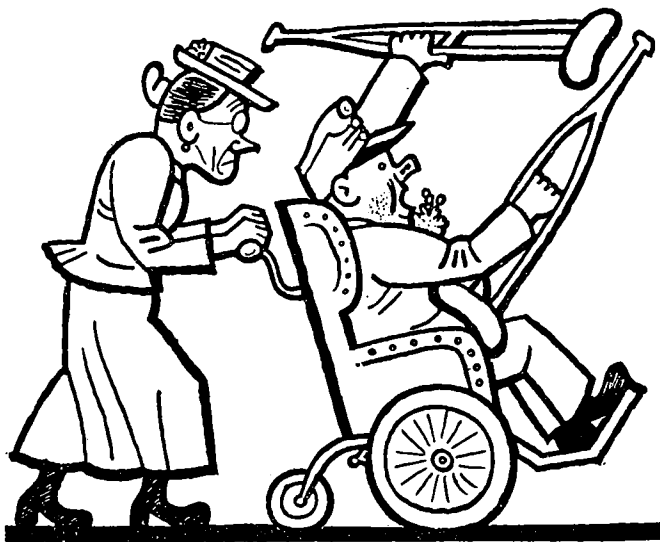
„Два молоді песики, паночку, що ви їх лишили в буді, поздихали. А бернардин утік нам кудись, як тут робили ревізію”.

„Єзус — Марія — Йосиф!” закликав Швейк. „З ним може бути добра справа. Ще зачне його поліція шукати!”

„Той пес сидів тоді під ліжком, як прийшла поліція. Комісар почув, що під ліжком щось рушається, і питає мене, хто там. Я кажу, що пес, але комісар не вірить і кричить: — В іме-

ни права вийти зпід ліжка! — Так кричав три рази, а коли пес не вийшов, він зігнувся і почав бити шаблею. Тоді пес вискочив, вкусив комісаря за руку тай утік крізь відчинені двері. Мене переслухували також і питалися, чи ви не дістаєте грошей зза границі, а коли я сказала, що ви раз дістали шістьдесять корон від якогось пана з Моравії як зачет за хорта, замість якого ви вислали йому сліпого кундля, вони дуже тішились і поручили мені приймати того портіера, щоби я сама не боялася в хаті”.

„Я вже маю таке щастя до тих властей, пані Міллерова!” сказав добротливо Швейк. „Ви побачите, скільки тепер до мене прийдуть купувати песьята!”

VI.

ШВЕЙК ІДЕ НА ВІЙНУ

А в тім часі, коли вже в Галичині вдирало австрійське військо перед москалями, а австрійські дивізії брали в Сербії в шкуру, що влізлося, пригадало собі міністерство війни і хороброго Швейка, і закликало його, щоби і він ратував монархію з біди.

Коли йому принесли цидулку, щоби ставився перед лікарською комісією на Стрілецькім Острові, лежав він саме в своїм ліжку, мучений свіжим нападом ревматизму.

„Пані Міллерова”, — закликав Швейк слабим голосом, „пані Міллерова, ходіть сюди на мінутку!”

А коли господиня, що саме варила в кухні каву, прийшла до кімнати, промовив Швейк таємничим святочним голосом:

„Я йду до війська!”

„Матко Божа!” закликала Міллерова і заломила руки. „Що ви там будете робити?”

„Воювати!” відповів гробовим голосом Швейк, стараючися сісти на ліжку. З Австрією дуже зле. З гори доходять москалі вже до Кракова, а з долини до Будапешту сунуть серби. Нас молотять, як снопи, і тому мене покликають на поміч!”

„Алеж ви не можете рушитися!”

„Це дурниця, пані Міллерова, я поїду до війська у візочку. Ви знаєте пекаря, нашого сусіда? Він має такий візок. Перед роками возив він у нім свого спаралізованого діда на прохід. Ви повезете мене, пані Міллерова, в тім візку до асентерунку”.

Міллерова почала плакати:

„Чи не піти вам по доктора, ласкавий паночку?”

„Не треба нікуди йти, пані Міллерова. Я є зовсім здорове гарматне мясо аж до ніг, а в такий час, коли наша вітчизна потребує оборонців, мусить і кождий каліка бути на своїм місци. Варіть собі далі каву і будьте спокійні, пані Міллерова”.

І підчас коли господиня цідила в кухні каву, Швейк співав собі в ліжку:

„Генерал Віндішгрец і всі генерали
Вже до сходу сонця „бефелі” давали,
Гоп! Гоп! Гоп!

„Бефелі” давали, голосно кричали:
„Поможи нам, Сусе Христе, бо не підем далі!”
Гоп! Гоп! Гоп!

Пані Міллерова, перелякана такою бодрою воєнною піснею, забула вже й про каву, і тремтючи на цілім тілі, стала коло порога й слухала зі слезами в очах, а Швейк співав далі:

„Допоможи, Христе, взяти вражі мости,
Збити, поломати італійські кости,
Гоп! Гоп! Гоп!

Гей, що то за бій був там під Сольферіно,
Ворог перед нами падав на коліно,
Гоп! Гоп! Гоп!

На коліно падав і гинув до шенту,
Так бив вісімнадцять номер регіменту.
Гоп! Гоп! Гоп!

Нумер вісімнадцять то наші лядвери,
В нім біляві хлопці, файні офіцири!
Гоп! Гоп! Гоп!

Файні офіцири, нема що казати,
Будуть нині хлопцям ленунг роздавати,
Гоп! Гоп! Гоп!

„Паночку, що вам?” крикнула Міллерова, але Швейк навіть не поглянув на неї і кінчив свою пісню:

”Ленунг роздавати, менажу ділити,
 Бо ми вміли добре Італію бити!
 Гоп! Гоп! Гоп!”

Міллерова побігла з хати по доктора, а коли за пів години вернула, Швейк уже дрімав.

Його збудив якийсь грубий пан і тримаючи свою руку на його чолі, сказав:

„Не бійтеся, пане Швейк, я є доктор Павек з Виноградів*). Покажіть руку — дайте самі цей термомір під паху — так — покажіть язик — більше — тримайте так — на що вмер ваш батько і ваша мама?”

Доктор записав Швейкови бром, казав спокійно лежати і заборонив йому думати про війну і співати воєнні пісні.

Прийшовши слідуєчого ранку, запитав паню Міллерову в кухні, що чувати зі Швейком.

„З ним щораз гірше, пане примаріюшу”, — сказала перестрашена господиня — „він за перепрошенням співав у ночі австрійський гимн!”

Доктор Павек уважав це також за погіршення і записав Швейкови ще більшу порцію брому.

Та третього дня сказала Міллерова докторови, що з Швейком таки вже зовсім зле. „Вчора вечером післав мене по мапу з поля бою і викрикував на всю хату, що Австрія вмирає!”

„А порошки заживає?” питав доктор Павек.

„Але де там! Навіть не хоче на них дивитися! Каже що він здоровий!”

Доктор заявив Швейкови, що він не буде доглядати такого хорого, що не заживає лікарства, і пішов.

Лишилося ще два дні до асентерунку. За той час Швейк приготувався на війну. Передусім казав Міллеровій, щоби вона купила йому військову шапку. Потім післав її до пекаря, позичити візка і тих милиць, на яких ходив небіжчик пекарів дідо. Вкінці Міллерова мусіла ще вистаратися йому і рекрутську китичку цвітів.

І так в день асентерунку побачили люде на вулицях Праги зворушуючий живий образ Швейкової льяольности і патріотизму.

---

* Передмістя Праги.

Старенька пані Міллерова тручала навперед себе візок, в яким сидів Швейк у військовій шапці, з цвітами на сурдугі і вимахував милицями. Він кликав час від часу:

„Далі на сербів! Далі на Білгород! Віват Франц-Йосиф!“

За візком ішла хмара людей. Поліцаї, що стояли на перехрестю вулиць, віддавали Швейкови честь. На площі Вацлава товпа зросла до чотириста люда і затарасувала сумежні вулиці. Прибула кінна поліція і розігнала товпу, а два кінні поліцаї в параді відпроварили Швейка аж на Стрілецький Остров.

Про цю подію була на другий день у часописі „Пражські урядові вісти“ така новинка:

„Патріотизм каліки. Вчорашнього дня були прохожі пражських головних вулиць свідками зворушливої сцени, яка є доказом того, що і в нашій народі є вірні сини монархії, які в цей важний час рішені дати життя і майно за цесаря і за державу. Маємо вражіння, що вернули давні славні часи Греції і Риму і часи Муція Сцеволі, який казав себе нести на ношах на поле битви, не зважаючи на обгорілу руку. Вчора задемонстрував один каліка свої святі почування до держави. Цей примірний син чеського народу казав себе везти старенькій бабусі до асентерункової комісії, хочаби свою кров пролити за добро вітчизни і за цесаря. А коли вулицями лунав його оклик: „На Білгород!“ то це є наглядний доказ, що мешканці Праги дають світлий примір посвяти і любови вітчизни і династії!“

Подібно писала й німецька газета „Прагер Тагблят“, яка закінчила цей уступ тим, що каліку окружали німці, боронячи його перед можливим нападом чеських агентів знаної антанті“.

Газета „Богемія“ писала, що такого каліку належить надгородити і що дарунки для того невідомого патріота приймає адміністрація „Богемії“.

Але хоча ці всі три часописи не могли Швейка нахвалитися і ставили його за взірць усім, то іншої думки про нього була комісія. Головно зле думав про Швейка головний військовий лікар Бавце. Це був невмолимий „оберарцт“, котрий в кождім чоловіці добачував охоту вдавати хорубу і тим чином ухилитися від війська, від кулі і від шрапнелів. Відомий є його вислів: „Увесь чеський нарід то банда симулянтів і маркирантів!“

За десять тижнів своєї діяльності вислідів він на 11.000 цивілістів аж 10.999 симулянтів, що, на його думку, вдавали хорих, і бувби певно назвав симулянтом і того одинайцятьтисячного, якби той нещасливець в хвилі, коли доктор крикнув

„Кертайх!”, не був упав на місці перед комісією трупом.

„Візьміть того симулянта до трупарні!” заревів доктор Бавце до санітетів, коли вже ствердив, що „симулянт” неживий!

Перед тим доктором Бавце станув того памятного дня і наш добродушний Швейк у всій своїй наготі, закриваючи свій сором милицею, яку тримав у руці.

„Це справді рідкий оказ фігового листка!” жартував собі злобно пан „оберарцт”. „Такого листка в раю певно не було!”

„Супровітований через ідіотизм” прочитав фельдфебель в паперах Швейка.

„А що вам ще бракує?” запитався Бавце.

„Мельдую послушно, що я маю ще ревматизм, але буду служити Його Величності цісареві, аж доки мене не рознесуть на кусні!” виголосив урочисто Швейк. „Мені спухли коліна”.

Доктор витріщився страшенно на Швейка і заревів:

„Ви симулянт!”

А звертаючись до фельдфебля, сказав ледоватим голосом: „Цего лайдака зараз замкнути!”

Два лянштурмаки відвели Швейка зараз до гарнізонового арешту.

І як Швейк ішов так між двома багнетами і підпирався на милиці, він раптом почув, що його ревматизм десь пропадає. А коли пані Міллерова, що ждала з візком на містку, побачила Швейка між двома вояками на остро, підняла голосний лемент і втікла до дому, лишаючи візок на пропаше.

А Швейк ішов покірно і коли вже переходив через Малостранське передмістя, задержався ще на хвилю перед памятником Радецького і закричав:

„На Білгород! На Білгород!”

Товпа людей приглядалася тому каліці, що йшов під багнетами, а якийсь панок шепнув:

„Це певно дезертир!”

І Швейка повели далі, до арешту.

VII.

ШВЕЙК ВДАЄ ХОРОВУ

В тих воєнних часах всі старання військових лікарів оберталися коло того, щоби з людей, яких вони підозрівали о вдаввання (симуляцію) хвороби, виганяти охоту до симульовання.

Головні роди симулянтів були: сухітники, ревматики, люди з пропуклиною, з хорими нирками, тифозники, хорі на цукрову хворобу, запаленя легенів і інші недуги.

Муки, яким піддавано підозрілих о симуляцію мали свої ступені:

1 ступінь: Остра дієта. Рано й вечером горнятко чаю, так через три дні, з додатком аспірини на поти.

2. ступінь: Щоби хорі не думали, що війна є на те, щоби лизати мід, давали всім без розбору хініну.

3. ступінь: Два рази денно полокання жолудка літровою теплої води.

4. ступінь: На очищення миляна вода з гліцерину.

5. ступінь: Завивання в мокре холодне простирано.

Траплялися відважні люди, що переходили ці всі ступені тортур і вкінці їх виносили в трумнах на військовий цвинтар. Але були й такі, що дійшовши вже до гліцерину (4 ступінь), заявляли, що чуються добре і просять, відіслати їх з першим похідним курінем на фронт.

Швейка помістили в гарнізові шпитали між таких власне невідважних симулянтів.

„Я вже не видержу далі!” сказав його сусід, якого власне принесли з ординаційної салі, де йому вже другий раз прополокали жолудок. Цей чоловік симулював — короткозорість.

„Я радше піду до окопів” — підхопив і другий сусід, який саме того дня зажив гліцерину і симулював, що він глухий, як пень.

На ліжку коло дверей лежав умираючий сухітник, якого завинули в студене мокре простирано.

„Це вже третій умирає тут цього тижня”, сказав сусід до Швейка. „А тобі що бракує?”

„Я маю ревматизм”, сказав Швейк, і в тій хвилі розлягся по кімнаті голосний регіт. Навіть сухітник засміявся.

„З ревматизмом ти сюди не пхайся!” сказав якийсь товстий пацієнт. „Ревматизм тут так, як прищ. Це тут не є жадна хвороба! Я є недокровний, маю тільки пів жолудка і недостає мені п'ять ребер — мимо того мені не вірять! Тут був один, що вдавав глухонімого. П'ять разів завивали його в простирано, три рази помпували жолудок, а раз зажив гліцерину. А як мав дістати другий раз мило з гліцерину, — заговорив! І пішов на фронт. А один вдавав, що його покусав скажений пес. П'ять разів помпували йому жолудок, а коли несли його помпувати шостий раз, він засалютував перед лікарем і сказав: „Мельдую послушно, що той пес, який мене покусав, не був скажений, тільки лютий, бо я став йому на ногу!” Тоді доктор так визвірився на нього, що той нещасний заговорив далі так: „Голошу слухняно, пане регіменцарцт, що мене взагалі не вкусив ніякий пес, тільки я сам вкусився в руку!” По тім признанню засадили його до тюрми, що він хотів ушкодити свою руку і ухилитися від війська”:

„Взагалі — не всі хвороби добре симулювати!” обізвався худорлявий чоловічина. „Найлекше вдавати божевільного. В сусідній салі є два такі симулянти. Один говорить заєдно :

„Я є цар арабський і князь перський!” А другий тільки гавкає і то так: раз тричі з перестанками поволи: гав! гав! гав!, а потім п'ять разів — раз пораз: гав гав гав гав гав! Я також хотів удавати божевільного на любовнім тлі і доказувати, що всі жінки є святі, але потім один фризійер за п'ятнайцять корон поміг мені дістати рака в жолудку і я задоволівся цим.”

„Я знаю в Бжевні* одного комін'яря, що за десять корон набавить вас такої горячки, що кинетеся з третього поверха!”

„Е це нічо”, сказав хтось другий, „я знаю на Виноградах одну повитуху, що за двацять корон так вам вивихне ногу, що ви на ціле життя будете калікою”.

„Овва!” озвався якийсь голос зпід вікна, „Я вивихнув собі ногу за п'ять корон і три „гальби пива!”

„А мене коштує моя слабість вже понад двіста корон” — обізвався якийсь високий, як тичка, — „я заживав сублімат, ртуть, стрихніну, опій, морфіну, сірку і інші отруї, так, що я є ходячий магазин отруй. Я знищив собі нирки, жолудок, легені, жовч, мозок і серце — і ніхто не вгадає, що мені є!”

„Найліпше застрикнути собі нафту під шкіру”, сказав сухітник слабом голосом. „Мій стрієчний брат застрикнув собі за локоть і вже відтяли йому руку. Має хлоп щастя!”

„Ну, отже бачите” — сказав Швейк. „які то муки переносить народ за свого доброго цісаря! Як я служив при вісімнадцятці, то в нас було ще гірше. Тоді такого марода** вязали і кидали в темну пивницю, доки не видужав. Раз дістав один правдивий тифус, а другий захорував на чорну віспу. Обох звязали, бо полковий лікар сказав, що вони симулюють. А коли ті оба вояки повмирили в пивниці, була за них інтерпеляція в парламенти і газети про це писали. Але нам заборонили ці газети читати. А як була ревізія за газетами, то в мене знайшли одну в куферку. Мене поставили до рапорту, а наш обершт, царство йому небесне, почав ревіти, як віл, щоби я сказав, хто доносить до тої газети, бо розідре мені рот від вуха до вуха. Але я на це ніч не відповідаю, тільки стою на позір і тримаю праву руку при дашку, а ліву при штанах.

А полковник так літає довкола мене з пів години, а нарешті верещить: Чи ти є ідіот, чи ти не є ідіот? А я на те: Мельдюю послушно, пане обершт, що я є ідіот! — Двацять днів острого арешту, два рази піст тижнево, місяць касарняку,

* Передмістя Праги. ** Хорого.

на сорок вісім годин звязати, щоби він знав, що держава не має звідки годувати ідіотів!

„Ми тобі, лайдаку один, вже вибемо ті газети з голови”, закричав з криком полковник.

А як я вже сидів у арешті, полковник заборонив воякам дивитися на газети. Навіть в кантині не вільно було завивати ковбасу в старі газети. І сталося чудо!

Від того часу всі почали читати газети, навіть ті вояки, що від уродження не мали газети в руках! Наш полк зробився наймудріший, тому, що полковник хотів нас зробити найдурнішими. Один з наших написав по якимсь часі до газети допис під наголовком: „Полковник - звір”.

Наші послы виеднали в парламенті, що міністер війни вислав до нас окрему слідчу комісію. Комісія приїхала, посиділа два дні і скінчилося тим, що ще нашого одного, який писав до послів, засудили на два роки. Як комісія відїхала, зарядив полковник збірку цілого полку і заревів: „Ви гадали, що вам комісія поможе? Помогла вам чорта!” Потім мусіли ми, сотня за сотнею, дефілювати перед полковником і кричати на весь голос: „Ми лайдаки гадали, що нам комісія поможе, а помогла нам чорта!” Але раптом надїйшла одинацята сотня, машеруе остро і дивиться полковникови в очі, але ані слова! Мовчить! Полковник червоніє, то блідне, нарешті кричить: „Спочинь! Абтретен!”* Ми розійшлися, а полковник сів на коня і почвалав з подвіря в місто. Ми ждемо, цікаві, що буде з одинацятаю сотнею. Але ждемо день, ждемо другий, ждемо тиждень, а полковник не показується! Нарешті за два тижні ми дістали другого полковника і довідалися, що перший пішов до санаторії, бо він написав до цїсаря власноручно лист, що одинацята компанія збунтувалася. Його зробили божевільним.”

Серед тої розмови хорі й не чулися, як надїйшов час полудневої візити.

Доктор Грінштайн ішов від ліжка до ліжка, а за ним поступав санітарний підофіцер з книжкою в руці.

„Макуна?”

„Гир!”**

„Гліцерина і аспірина! Покорни?”

„Гир!”**

„Випомпувати черево і хініна!”

---

* Відійти. ** Тут!

„Коваржик?”

„Гир!”

„Гліцерина й аспірина!” — Котятко?!

„Гир!”*

„Випомпувати черво і хініна!”

„Швейк!”

„Гир!”

Доктор Грінштайн поглянув на нового гостя.

„Що вам бракує?”

„Голошу слухняно, маю ревматизм!”

„Ага, ревматизм!” повторив доктор з насмішкою. „Це справді випадок, дістати ревматизм якраз тоді, коли треба йти на війну! Я думаю, що це вас дуже клопоче.”

„Голошу слухняно, що це справді страшенно мене клопоче!”

„О, бачите? Його це клопоче! За спокою він бігав собі, як кінь, а як вибухла війна, раптом пригадав собі, що має ревматизм, і що болять його коліна. Коліна болять?”

„Голошу слухняно, що коліна болять!”

„І цілими ночами не можете спати, правда? Ми вас вилічимо скоро. Ми маємо вже досвід. Від нас вийдете скорше здорові, як з Піщан і помашеруєте на фронт, аж закуритесь!”

А звернувшись до підофіцера: „Пишіть: Швейк: Остра дієта, раз на день гліцерина з милом, а далі побачимо. Тимчасом поведіть його до ординаційної салі і випомпуйте жолудок, але порядно, щоби взивав усіх святих на поміч, може ревматизм налякається і втіче.”

Потім звернувся до всіх ліжок і почав промову, повну таких „глибоких” думок:

„Не думайте собі, що маєте перед собою якогось вола, або осла, що дається водити за ніс. Ви не виведете мене з рівноваги! Я знаю, що ви всі симулянти, що хочете уникнути війни — і відповідно до того відношуся до вас. Я вже пережив сотки й тисячі таких, як ви. На тих ліжках лежали вже маси людців, яким не бракувало нічого крім воєнного духа. Підчас, коли ваші товариші кровавляться на фронті за спільну нам вітчизну, ви тут вилежуєтеся, обжираєтеся і ждете кінця війни. Але так добре не буде! Ви дуже помиляєтеся! Ще за двадцять літ будете кричати крізь сон, коли вам присниться, як вам у мене маркирувалося.

„Голошу слухняно, пане оберарцт, що я вже здоров!”

озвався хтось з ліжка від вікна, „я запримітив цієї ночі, що мій кашель уже пройшов”.

„Ваше назвиско?”

„Коваржік, мельдую послушно, я маю отримати гліцерину.”

„Добре, гліцерину отримаєте ще на дорогу, щоби ви потім не нарікали, що тут не добре вас курували. Так — а тепер всі мароди, яких я читав, підуть за підофіциром, щоби кождий дістав, що йому належиться.

І справді кождий дістав того дня навіть більше, як йому належалося. Люди просилися і кричали, але нічого не помагало. Тільки один Швейк тримався по геройськи.

„Не щади мене”, говорив Швейк до санітаря, що давав йому гліцерину, „памятай, що ти присягав. Навіть якби лежав тут твій брат, або рідний батько, давай їм гліцерину і оком не моргни! Подумай собі, що ціла Австрія тримається на такій гліцерині, а перемога буде наша!”

Слідуючого дня запитався доктор Грінштайн Швейка, як йому подобається у військовій лічниці.

Швейк відповів, що це є дуже добра і благородна установа. В надгороду за це одержав ще раз гліцерину, раз аспірину і два рази хініну, яку всипали йому в склянку води, щоби це зараз випив.

Навіть Сократ не пив своєї цикути* з таким спокоем, як Швейк пив цю хініну і зносив терпеливо всі тортури, яким піддавав його доктор Грінштайн.

Коли Швейка в присутности доктора завинули в мокре простирано і запитали, як він почувається, він сказав:

„Мельдую послушно, пане оберарцт, це так як у „швім-шулі”** або в морській купелі”.

„Маєте ще ревматизм?” питався доктор, надіючись, що „симулянт” уже відречеться хороби. Та Швейк відповів:

„Мельдую послушно, пане оберарцт, що мені нічого не полекшало”.

Тоді Швейка піддали новим тортурам.

В той час, коли Швейка таким способом лікували з ревматизму, пані баронова фон Боценгайм розшибалася по цілій Празі, щоби десь віднайти того патріотичного каліку, про якого виписувала „Богемія” і другі газети. Вкінці довідалася

* Отруя, якою карали злочинців у Греції.

** Школа плавання.

баронова в дирекції поліції, що той патріот то є Швейк, а решту вже легко їй було вивідати. Баронова напакувала повний кошук усякої всячини, взяла з собою свою даму і камердинера й поїхала на Градчани.

Її візитівка відчинила її двері тюрми, в канцелярії прийняли її незвичайно ввічливо і вже за п'ять мінут знала вона, що во- як Швейк, за яким вона питає, лежить в бараку ч. 3., на ліжку ч. 17. Сам доктор Грінштайн, наче вражений громом, супроводжав баронову.

Швейк сидів саме по звичайній процедурі, приписаній доктором, на своїм ліжку, оточений громадою худих і марних кістяків - симулянтів, які ще трималися і видержували страшний дієту.

Вони говорили — річ звичайна — про всякі справи і як би хто був прислухувався збоку, погадавби собі, що це відбувається зізд якогось кухарського союзу.

„Навіть шкварки з телячого лою є добрі“, твердив якийсь хорий, що симулював катар жолудка, „треба тільки по вискваренню добре витиснути. Смакують, як гусячі“.

„Але що ти говориш!“ перечився чоловік з раком в жолудку, „понад гусячі шкварки нема нічого ліпшого, але треба їх добре висмажити, так, як це роблять жида“.

„А я таки волю свинячі шкварки“, говорив Швейків сусід, „тільки треба вважати, щоби вони не були ні за темні ні за жовті. Щось посереднє найкраще, Такий шкварок не сміє бути ні за твердий, ні за м'який, і не сміє кришитися, — а має розпливатися на язиці. При тім однак не сміє течи смалець по бороді“.

„А хто з вас їв уже шкварки з конячого сала?“ запитав якийсь чоловік зпід дверей, але йому не успів уже ніхто відповісти, бо раптом відчинилися двері, а до кімнати вбіг задишний підфіцер і закликав:

„Всі до ліжка! Іде якась архикнягиня! Щоби мені з вас ніхто не показав зпід деки брудних ніг, або щоби на щось не поскаржився!“

І справді, навіть архикнягиня не зумілаби увійти з такою повагою, як це вчинила баронова фон Боценгайм. За нею тягнувся хвіст великих достойників, між якими не забракло навіть рахункового фельдфебля лічниці, який побоювався, що це якась таємнича ревізія, яка може його леда день відірвати від повного корита в „гінтерлянді“ і кинути на фронт, перед дротяні засіки.

Фельдфебель був блідий, але ще блідший йшов за бароновою доктор Грінштайн. Йому скакала перед очима мала візитівочка баронової з написом „вдова по генералі“, і все це, що з тим могло бути сполучене: знайомства і протекції, або скарги і перенесення на фронт.

„Тут маємо того Швейка“, сказав він зі штучним спокоєм, ведучи баронову до Швейкого ліжка, „він заховується досить терпеливо“.

Баронова сіла собі на підставлене крісло біля ліжка і сказала ломано по чеськи:

„Чеський салдат, топра салдат, галіка - салдат, хоропра шовнір, я маю моц рада чеські австріякі“.

Вона погладила Швейка по його неоголеним лицю і говорила далі:

„Я все читати в касеті, я вам принести папати, табак, цуцат, чеський шовнір — брафій шовнір, — Йоган, комен зі гер!“*

Камердинер Йоган притаскав до ліжка великий кошук, підчас коли товаришка баронової, висока худа з натягненим лицем, сіла на Швейкове ліжко і поправила йому солом'яну подушку, уявляючи собі, що так муситься помагати хорим героям.

А баронова почала виймати з кошика дарунки. Кілька печених курок, завинених в рожевий папір і перев'язаних чорножовтою стяжкою, дві фляшки якогось лікеру з написом: „Гот штрафе Енглянд!“**, три фляшки вина і два пуделка папіросів.

Це все виложила вона на білу скатертину на ліжку перед Швейком, а між те все поклала ще гарно оправлену книжку. „Події з життя нашого монарха“. Не забула принести пачку чеколяди, на якій були фотографії Франц Йосифа і Вільгельма, як оба подають собі руки. Принесла також щітку до чищення зубів з написом „Вірібус унітіс“*** і пачку цвібаку з віршованим таким написом:

„Австріє, рідний краю,
О, як тебе кохаю!
Ти славна на весь світ,
Тривай нам много літ!“

Останнім подарунком був білий цвіт гіяцинту у вазонку. Коли вже це все лежало й стояло на ліжку біля Швейка,

---

* Йоган, ходіть сюди. ** „Боже, скарай Англію!“.

*** Злученими силами.

баронова не могла здержатися від сліз і захлипала. Кільком симулянтам потекла слинка із рота і здавалося, що вони ось, ось кинуться на Швейкові ласощі і проглотять їх в одній секунді. Запанувала тишина як у церкві. Цю тишину перервав раптом Швейк, якого підняла товаришка баронової. Він зложив руки і голосно почав молитися: „Отченаш, іже еси на небесіх, да святиться імя твоє, да прийде царство твоє, — пардон, ласкава пані, я хотів сказати — Отченаш, Отче небесний, благослови нам ці дарунки, які ми будемо споживати задля щедроти твоєї амінь!”

По тих словах узяв одну курку і почав їсти, підчас коли доктор Грінштайн з боку прошибав його своїм гадючим зором.

„Ах, як йому смакує, бідаці!“ — захоплювалась стара баронова, шепчучи до доктора, „він певно, бідненький, вже здоровий і може йти на фронт. Я дуже тішуся, що допомгла йому в саму пору”.

Потім встала з крісла і ходила ще від ліжка до ліжка та роздавала папіроси і чеколяди. Відтак вернулася ще раз до Швейка і погладила його по голові, говорячи: „Боже вас благослови!” І вкінці вийшла з цілим своїм почтом зі салі.

Заки доктор Грінштайн, який мусів підпровадити баронову аж до самоходу, повернув на гору і ввійшов до салі, Швейк уже поділив кури між своїх камратів так скоро, що доктор застав лише купку кісточок, що чисто обгризені лежали на Швейковім ліжку. Рівнож фляшка лікеру і три фляшки вина були вже порожнісінькі. В голодних жолудках опинилася і чеколяда і весь цвібак. Хтось випив навіть воду до уст, яку баронова лишила Швейкови разом з щіточкою до зубів, ба, навіть паста до зубів була надкушена!

Доктор влетів до салі і почав знову свою промову, поглядаючи лютю на останки смачної перекуски.

„Жовніри!” — почав говорити. „Еслиби ви мали бодай крихту розуму, то ви булиби не рушали тої їди, бо ви були би собі подумали: Коли ми це все зімо, то пан оберарцт не повірить нам, що ми тяжко хорі люди!... Отже ви самі дали собі свідоцтво, що не вмієте оцінити моєї доброти. Я випомповую вам жолудки, даю вам на прочищення, приписую вам остру діету для вашого здоровля, а ви перепихаєте свої черева! Хочете набавитися катару? Але я до того не допущу! На це я є лікар! Заки ваші жолудки піchnуть травити це, що тепер зіли, я вам усім випомпую з черева кожний кусник так

чисто, що ви до смерті не забудете того помповання і ще своїм дітям і внукам будете переказувати, як я дбав за ваше здоров'я! Отже авф!* Всі за мною до ординаційної салі! Щоби ви знали, що я не є такий віл, як вам здається, але мудріший від вас! Крім того заповідаю вам, що завтра спроваджу сюди комісію, щоби вас оглянула, бо ви не є хорі, коли за дві мінати можете зісти таку купу курей! Отже раз! два! три! Авф! Марш!“

Поглянувши на Швейка, доктор зацікавився таємничими відвідинами й запитав: „Ви знаєте паню баронову?“

„Так, голошу слухняно, це моя мачуха!“ відповів Швейк. „За діточих моїх літ вона прогнала мене з дому, а тепер віднайшла мене“.

Тоді доктор Грінштайн сказав коротко до підофіцера: То дайте Швейкови ще на прочищення. Ті кури моглиби йому пошкодити. Мусимо заопікуватися свояком пані баронові!“

А вечером було дуже сумно на ліжках. Лежали там голодні вояки - симулянти, з яких доктор випомпував усі смачні речі, і тепер запивали голий чайок з аспіриною.

Від вікна відізався хтось: „Чи повірите, товариші, що я волю печену курку ніж варену?“

„Киньте йому деку на голову!“ забурмотів хтось гнівно з середини салі, але всі були такі ослаблені останньою курацією доктора Грінштайна, що ніхто й не рушився.

А доктор дотримав слова. Слідуючого дня коло полудня прийшло кілька військових лікарів, членів комісії.

Вони йшли здовж ряду ліжок і не говорили нічого, тільки: „Показати язик!“

Швейк висолопив язик так далеко, що його обличча ідіотично скривилося, а очі примкнулися.

„Мельдую послушно, пане штабсарцт, я не маю довшого язика!“

Потім розмовляли лікарі зі Швейком. Швейк говорив, що він це сказав тому, щоби лікарі не думали, що може він криє свій язик.

Погляди лікарів на Швейкову хоробу були дуже відмінні. Половина з них думала, що він ідіот, другі казали, що він блазен, який хоче взяти їх всіх і цілу державу на гоп - штурк.

„Але ми вже собі з вами порадимо!“ закричав голова ко-

---

* Встати.

місії до Швейка. А приступаючи ближче до нього, запитав:

„Я хотівби тепер знати, ви, морська свинко, що ви собі в тій хвилині думаете?“

„Мельдую послушно, що я взагалі нічого не думаю!“ відповів Швейк. „А до сто чортів!“ заверещав другий член комісії, дзвонячи шаблею, отже він взагалі нічого не думає! А чому ж ви, сіямський слоню, нічого не думаете?“

„Мельдую послушно, що я не думаю нічого тому, що при війську думати остро заборонено. Коли я давно служив при вісімнадцятці, то наш пан капітан заедно нам говорив: „Вояк не сміє думати. За вояка думають його зверхники. Коли вояк зачинає думати, він уже не є вояк, лише звичайна цивільна феца. Думання, це дурниця“.

„Тримайте язик!“ перервав голова комісії, „про вас ми вже дещо знаємо! Цей ідіот гадає, що ми повіримо, що він є правдивий ідіот! Ви не ідіот, Швейку, ви є мудрагель, ви є лис, ви є лотр, ви є лайдак, ви є батяр, ви є ідіот, ви є —

„Мельдую послушно, що я є!“

„Я вже сказав вам, тримати язик і замкнути губу. Розумів?“

„Мельдую послушно, що я розумів!“

„А до чорта — морду на замок! Як я вам кажу, то ані мру - мру!“

„Мельдую слухняно, що я ані мру - мру!“

Офіцери подивилися один на другого і один з них закликав фельдфебля:

„Того отут“ — сказав офіцер - лікар, показуючи на Швейка, „поведете до канцелярії і ждїть там на наше посвідчення. Лайдак здоров, як риба, симулює і ще до того меле язиком і кпить собі зі своїх наставників. Нехай його потримують в гарнізонівім арешті, там він побачить, що війна то не гоцки - кльоцки!“

Швейк пішов з фельдфеблем до канцелярії, а по дорозі через подвіря, бурмотів собі під носом:

„Я собі так думав,
Що війна — то сміх,
З тиждень повоюю,
Й верну до своїх!..“

І підчас, коли на Швейка в канцелярії почав викрикатися якийсь ляйтнант, тоді лікарі переглядали всіх симулянтів. Уратувалися всего два, решту вислали з лічниці до сотень, з тих двох вратованих один був без ноги, а другий мав прав-

дивого рака в горлі. Навіть три сухітники в останній стадії були признані здібними на фронт.

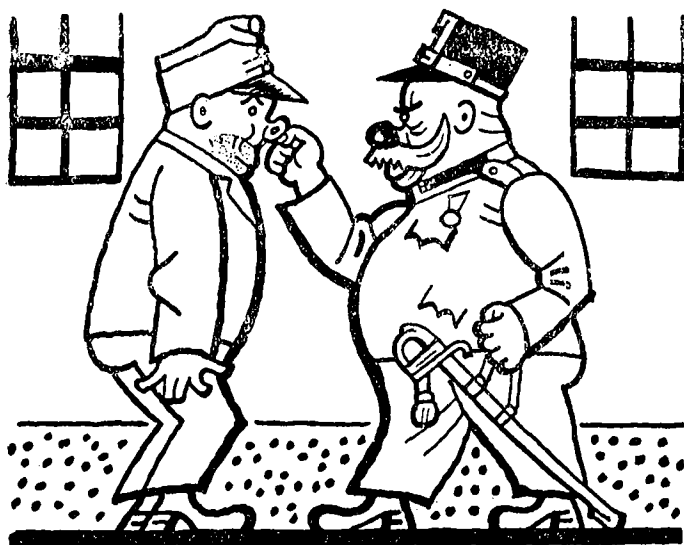
До них мав потім штабовий лікар промову:

„Ви свині, ви худоба, ви осли! Коли підете в поле і там хоробро будете боротися за Його Величство цісаря, тоді лише подумаємо над тим, чи можна вам простити цю симуляцію! Інакше ви всі заслуговуєте на стричок.“

Потім попросив слова один молодий, наївний лікар і говорив так:

„Вояки! Ви відпочили в лічниці і набрали свіжих сил до боротьби за цісаря і вітчину. Як підете в поле, ви повинні гідно служити нашій справі і славою вкрити наші фани, як за часів Радецького вкрили Австрію славою ваші діди!“

А коли комісія вийшла зі салі, то на коритарі голова приступив до того молодого офіцера і сказав йому: „Пане колего! Я вас запевнюю, що моя промова була ліпша, як ваша. Зрештою говорити до них по ангельськи, чи по чортівськи, все одно: нічого не поможе. Бо це драбуги, з яких і Радецький не зробивби нічого“.

VIII.

ШВЕЙК В ГАРНІЗОНОВІМ АРЕШТІ.

Останнім прибіжищем тих людей, що хотіли викрутитися від фронту, був гарнізонний арешт. Траплялися всякі хитрощі і дивні злочини, щоби себе „запакувати“. Один гімназійний професор від математики не хотів служити при артилерії і стріляти з гармат на людей. Він вкрав годинник в свого обер-лейтнанта,* його зловили, бо він сам не таївся з тим, і засадили до арешту. Він волів мати славу злодія, як убійника невинних людей.

Та сиділи там і такі, що крали справді для наживи. Всякі рахункові підofiцири, інтенданти на фронті і в запіллю, великі і малі злодії, багато менші, як ті, що їх сюди післали.

Крім того сиділи тут такі, що їх обжалувано о чисто військові промахи: дезерцію, бунт, непослух і інше.

---

* Поручник.

Спеціальний рід арештованих — то були політики, неблагонадійні. З них вісімдесят на сто були зовсім невинні, а попали сюди через підшепти і фальшиві доноси капраля, чи фельдфебля. Та мимо того, з ними обходилися найостріше і засуджували зовсім невинних, щоби між соткою невинних не перекрався винуватий.

Склад військових суддів (авдіторів) був знаменитий. Саме такий склад авдіторів, який був тут, має кожда держава перед загальним політичним, господарським і моральним упадком.

Така держава зберігає останки своєї полинялої гльорії при помочі судів, поліції, жандармерії і продажноі зграї донощиків.

В кождім військовім відділі мала Австрія шпіцлів. Вони денунціювали своїх товаришів, котрі разом з ними спали на одних і тих самих причах і підчас маршу ділилися одним куснем хліба.

Також і державна поліція достарчувала до гарнізону богато людей, особливо такі панове, як Кліма, Слявічек і тов. Військова цензура денунціювала тут авторів кореспонденцій, яку вели люде з фронту з тими, котрі полишилися в дома без поради і в розпуці.

З градчансько - гарнізонової тюрми вела також через Бжевнов дорога на мотольську площу вправ, де відбувалися екекуції. На переді в товаристві жовнірів йшов чоловік з кайданами на руках, а за ним котився віз з трумною. На мотольській площі вправ розлягалася коротка команда, за котрою слідував сухий лоскіт крісових стрілів. Відтак по всіх полках і баталіонах відчитувано полковий приказ, що знов розстріляно одного за бунт, коли він ставав до війська, а пан капітан рубнув шаблею його жінку за те, що не могла відірватися від свого мужа.

А в гарнізоні була така трійця: штабовий профос Слявік, капітан Лінгарт і фельдфебель Ржепа, називаний катом. Ці три сповняли свої обовязки дуже совісно. Кілько-ж то людей вони затовкли в осібних вязничих келіях! Дуже можливо, що Капітан Лінгарт є і за республіки капітаном. Ну, нехайже йому ще зачислять й літа служби в австрійським гарнізоні! Слявічкови і Клімі при державній поліції дійсно ті літа таки зараховано. Ржепа є тепер цивілем і виконує дальше своє ремесло мулярського майстра. Дуже можливо, що є він членом патріотичних товариств в республіці.

Штабовий профос Слявік стався за республіки злодієм і є сьогодні під ключем. Не мав бідака щастя притулитися десь в республіці як інші військові.

* * *

Швейка прийняв штабовий профос Слявік, пострах усіх арештантів.

Слявік подивився на Швейка поглядом, повним німого, погірдливого викиду.

„І ти, серденько, маєш уже сумління чорне як коминар, коли тебе вже дали аж сюда до нас? Ми вже тобі братку осолодимо, осолодимо тут побут. Так, як осолодили вже всім тим, котрі впали в наші руки. А переконаєшся, що ці руки то не делікатні дамські рученята”.

А щоби додати поваги своїм словам і свому поглядови, підсунув свій мускулястий, тяженький п'ястук до носа Швейка і сказав:

„Понюхай, бандито!”

Швейк справді понюхав і відповів добродушно:

— „О, цим кулаком не хотівби я дістати в ніс! Пахне цвинтарем!”

Ця спокійна мова подобалася профосови і він сказав, штовхаючи Швейка в живіт:

„Ге, позір! Що маєш там у кишнях? Папіроси можеш собі задержати, гроші давай сюди, бо можуть тобі вкрасти. Більше не маєш нич? Справді? Не бреши небоже, бо за брехню бють!”

„Куди його дамо?” радився фельдфебель Ржепа.

„Дамо його на номер шіснайцятий”, рішився профос, „між тих у калесонах. Не бачите, що тут написано на його картці? „Остро стерегти, слідити!” „Так, так” — заповів він урочисто Швейкови, „зі злодюгами треба собі заходити, як зі злодюгами! А як хто обуриться, даємо його до окремої цюпи, ломимо йому ребра і лишаємо його там аж до скону. На це маємо право. Так, як ми зробили з тим різником, правда. Ржепо?”

„О, так! що правда, то правда. Але він завдав нам роботи, пане штабспрофос!” відповів фельдфебель Ржепа мрійно. „То було тіло! Я мордувався на нім з п'ять мінут, заки почали йому тріщати ребра і заки потекла кров з рота. А мимо того він ще жив потім десять днів. Потвора, не чоловік!”

„Отже чуєш, батярино”, кінчив профос свою педагогічну лекцію Швейкови, „такі у нас обичаї! Як хто збунтується,

або пробує звідси втікати, тому авс! Сам собі пише вирок! Або борони тебе, Господи, як би прийшла сюди яка комісія, пожалуватися на щось! Як прийде інспекція і запитає тебе, чи маєш які зажалення, твоїм песячим обов'язком є засалютувати і сказати: Мельдую послушно, не маю жадних, я вповні задоволений. Повтори! Як маєш сказати?"

„Мельдую послушно, не маю жадних! Я вповні задоволений!“ повторив Швейк з таким лагідним виразом в очах і на лиці, що профос справді подумав, що Швейк говорить це щиро і чесно.

„Отже скидай з себе манатки аж до білизни і ходи під число шіснайцять“, сказав профос на диво лагідно, не додаючи своїх слів у роді „свинтуху“, „голото“ або „батьярино“.

В келії ч. 16. застав Швейк двацять люда, роздітих до калесонів і сорочки. Це були ті, що на їх паперах була примітка: „Остро стерегти, добре слідити!“ і яких тепер справді дуже остро стережено, щоби котрий не втік.

Якби ті всі калесони були чисті, а у вікнах не було решіток, то можнаби на перший погляд подумати, що це гардероба якоїсь лазні.

Фельдфебель передав Швейка „командантови келії“, якомусь бородачеви з розхрістаною пазухою. Цей записав собі Швейка на клаптику паперу, який висів на стіні, і сказав:

„Завтра буде в нас представлення. Нас поведуть до каплиці на проповідь. Ми в підштанцях будемо стояти під самою амвоною. То буде комедія!“

Так як у всіх інших тюрмах, так і тут тюремна каплиця була у всіх арештантів у великій пошані. Богослуження й проповідь є знаменитим уріжнородненням в тюремній нудоті. З тим лучилася надія, що десь на коритарі, або в переході через подвіря мож буде знайти недокурок папіроса, який був одним з вимірних ідеалів цих нещасних людей.

Крім того арештанти бавилися й проповіддю фельдкурата,* з огляду на його особу. В тюрмі правив богослуження і проповідував фельдкурат Отто Кац. Це був з роду жид, який вихрестився, подібно як і австрійський архієпископ Кон. Але курат Кац мав ще пестрійшу минувшину, як архієпископ Кон.

Кац був сином збанкротованого властителя банкової контори, який утік до Америки. Сам Отто остав тут на бруку і не знав, що з собою почати. Отже вступив до війська, як одно-

* Військовий священик.

річний доброволець і задумав там остати на завжди. Але заки це вчинив, вихрестився, щоби зробити кар'єру і дослужитися ранги.

Вихрестившись, здав офіцерський іспит і лишився тут при війську, та навіть думав студювати на штабовця. Але одного дня впився, кинув шаблю і вступив до монастиря, та й одягнув чорну рясу. Коли його висвятили, він пішов до свого полку, щоби виробити собі протекцію. Його іменували „фельдкуратором”. Він купив собі повіз з кіньми, їздив по Празі і брав живу участь у всіх офіцерських п'ятиках і гулянках. При тім наробив багато довгів і був відомий як шахрай, що неретельно грав у карти.

Курат Кац був приділений до тюремної каплиці по однім кураті, який зовсім не тішився любов'ю арештантів.

Це був ніжний і лагідний чоловік, що просив і благав їх, щоби поправилися і вступили на кращу дорогу життя. Він звертав очима, зітхав і плакав, а це арештантів нудило.

Не такий був курат Кац. Його проповіді, коли їх так можна назвати, тішили й веселили заключенців.

Арештантів провадили до каплиці справді лише в білизні, а то тому, щоби жаден з них не міг втечи. Їх уставляв профос або Ржепа коло амвони і не спускав їх з ока. Котрий з них мав щастя по дорозі знайти недокурок, клав його в уста і тримав за зубами через ціле богослуження, бо очевидно кишень ніяких у них не було.

Інші арештанти в мундурі стояли оподалік і з великим вдоволенням оглядали тих бідних двацять люда у білизні.

„Габт ахт!”* кричав курат Кац, вийшовши на амвону. „До молитви! Всі говоріть за мною, що я буду говорити! А ти, злодюго, там на заді, не смаркай в руку, бо ти є в каплиці, або я тебе замкну! Чи ви, свинтухи, не забули ще Отченашу? Отже пробуймо! — Так я сподівався, що не піде добре. Деж би ви думали про Отченаш, нажершись мяса і фасолі та вилежавшись на причах! Правда? Це вам не в голові?”

Він поглядав з проповідниці вниз на тих двацять білих арештантів, які так само, як і другі знаменито бавилися.

„То прекрасна річ!” шепнув Швейк до свого сусіда, якого підозрівали, що він за три корони відтяв своєму товаришеви всі пальці правої руки, щоби його встеречи перед військовою службою.

---

* Позір!

„То ще не все”, відповів йому пошепки сусід, „чекай, ще прийде краще, він нині знову добре собі залив хробака, певно почав про тернисту дорогу гріха.

Фельдкурат був сьогодні справді прекрасно настроений. Він нагинався що хвиля з проповідниці так, що мало не покотився з неї в долину. Нарешті він почав говорити і справді почав про тернисту дорогу.

„Терниста дорога гріха, ви дурні свинтухи, є дорогою боротьби з пристрастями. Ви є пропавші, блудні сини, що радше товчетесь по причах вязниці, а не вертаєте до батька. Зверніть свій погляд вище, до небесних висот, а побідите і мир запанує у вашій душі, ви, осли мезопотамські! Я випрошую собі, щоби мені там хтось храпів по заду. На це роблю вас уважними, мої голубчики. Так, — на чім же я став? Ага! про мир у вашій душі! Отже уважайте, ви, бики рогаті, що ви є люде і що все триває лише коротко, а Бог є вічний, ви, дурні вісімнайцяті! Дуже добре, правда мої панове? Я повиненби молитися день і ніч за вас, слоні африканські, щоби Бог мав вас у своїй опіці, голотники нещасні! Але не думайте собі, що буде так добре! Ви не ввійдете до царства небесного”. Тут курат двічі пчихнув і говорив далі. „Не ввійдете! Ні! Ні! А мені ані в думці помочи вам в цій справі! Ані пальцем не кивну за вас, барани македонські! Бог зовсім не має приємности займатися такими бандитами, чуєте, ви, там у калесонах?”

Двайцять люда в калесонах підвели свій зір в гору на Каца і одногolosно заgrimіли:

„Мельдуємо послушно, що чуємо!”

„Не вистарчає чути”, говорив далі курат, „ви, малпюки ко-струбаті, бо доброта Божа має також границі, а ти, малпо, там з боку не смійся, бо як тебе замкну, то почорнієш! Бог є милосердний тільки до приличних людей, а не до шумовиння, яке не знає військової дисципліни. Ви гадаєте, що тут кіно? Я виблю вам це з голови! Я покажу вам, що я не є ваш блазен. Я тут трачу час для вас, а ви смієтеся, крокодили непоправні. Якби тут став перед вами сам пан генерал, або архієпископ, то ви й їм сміялисьби в очі. А все таки ви колись ще пригадаєте собі мене і признаєте мені, що я бажав вам добра!”

Між двацятьма парами арештантів почувся тихий плач. То Швейк почав хлипати. Фельдкурат глянув у низ і побачив, як Швейк витирає собі сльози. Довкола було помітне радісне порушення. Курат говорив далі, показуючи на Швейка:

„З того чоловіка беріть собі приклад! Що він робить? Плаче! Не плач, кажу тобі, любий сину, не плач! Ти хочеш поправитися? Це тобі, лайдаку, так легко не вдасться!

Тепер плачеш, а заки зайдеш назад до своєї келії, знову станеш таким лайдаком, як ти був до нині. Ти мусиш ще довго і багато думати про милосердя Боже, мусиш завдати собі багато труда, щоби твоя грішна душа знайшла праву путь, паничу. Бачимо тут, що один чоловік заливається слізами і хоче навернутися, а що робите ви всі другі, осли турецькі? Нічого не робите! Той там щось жує, наче корова, а там другі шукають вуший у сорочці! Не маєте часу чухатися в арешті, а мусите це зробити в каплиці? Пане штабспрофос! Ви також не дбаєте про нічо! Ви-ж усі жовнірі, а не матолковаті цивілісти. Тут шукайте Бога, а не насікомих, ви ідіоти! На тім кінчу, свинтухи, і щераз жадаю від вас поправи та кращого поведення!”

Фельдкурат Кац зійшов з проповідниці і пішов до захристії, куди удався за ним і профос. По хвилині профос вернувся, підійшов до Швейка, витягнув його з громади калесонів і повів до захристії.

Фельдкурат сидів вигідно на кріслі і зробив собі папіроску. Коли Швейк увійшов, курат сказав:

„Отже то ви є. Я вже обдумав річ і вірю, що пізнав вас наскрізь, ви, порося. Це перший випадок, що мені хтось заплакав підчас проповіді”.

Він прискочив до Швейка і термосучи його за рамя, кричав :

„Признайся, батярино, що ти плакав так тільки для жарту, щоби розсмішити других!”

З гори глядів зі свого образу святий Францішок і здавалося, що дивлячись на цю комедію, запитував: „Як я тут попов між вас і що ви робите зі мною, мої панове?”

Швейк подумав і нагло випростувався й сказав: „Мельдю послушно, пане фельдкурат, я сповідаюся Богу і вам, всечесний отче, що є слугою Божим, що я справді плакав для жарту, а не щиро. Я бачив, що до вашої проповіді здавсяби бодай один навернений грішник, якого ви так даремно шукали.

Отже я хотів зробити вам приємність, щоби ви не думали, що між людьми нема порядних душ, а собі самому я хотів облекшити серце”.

Фельдкурат вдивлявся хвилю в добродушне лице Швейка і промовив:

„Але ви мені зачинаєте подобатися. Ви з котрого полку?“

„Голошу слухняно, пане фельдкурат, я належав колись до дев'яťдесятьпершого, потім був при вісімнадцятім, а тепер взагалі не знаю, що зі мною є“.

„А чому ж ви властиво сюди попали?“ питався курат Кац, пчихаючи раз по раз.

„Голошу послушно, пане курат, що я справді не знаю, за що я тут попав. Я маю пеха.* Я все хочу зробити добре, а виходить якнайгірше“.

„Ви мені справді подобається“, говорив далі курат, пчихнувши на цілу захристію, „я поговорю у вашій справі з паном оберавдітором,** — але тепер „абтретен,“*** бо я хочу скінчити богослуження.

Коли Швейк вийшов з захристії і знову замішався в громаду калесонів, почали всі пошепки розпитувати, що там було. А Швейк відповів коротко і сухо:

„Він п'яний!“

Курат відправляв. Його козячий голос наповняв цілу каплицю, а вояки – арештанти шептали:

„Алеж він нині насмоктався!“ Нарешті скінчилося і курат зник з захристії. Він преодягнувся, випив збанятко вина і вийшов на подвіря, де стояв його осідланий кінь. Але він пригадав собі Швейка і пішов до канцелярії авдітора Берніса.

Слідчий судія Берніс був дуже товариський і забавний чоловіка, добрий п'як, гуляка і бабій. Він страшенно нудився в своїм бюрі і складав собі німецькі вірші, які потім вписував до пам'ятників паннам. Він був дуже важною особою в „крігсгеріхті“,**** бо через його руки переходив кождий арештант, заки став перед судом.

В суді Берніса лежали цілі гори неполаджених актів, але він цим не журився. Він навіть дуже часто губив слідчі протоколи, а потім радив собі просто так, що видумував нові, і приписував людям такі провини, які їм навіть не снилося.

Він перемінював імена і губив нитки скарг, які потім навіязував з власної фантазії. Дезертирів часто засуджував за злодійство, а злодіїв за дезерцію. Він сам загубився й заплутався в ті справи так, що годі йому було виплутатися при найкращій волі.

---

* Мене переслідують невдачі. ** Старший військовий судія.
*** Відійти! **** Воєнний суд.

„Сервус!” привитався з ним курат Кац. „Що чувати?”

„Нічого собі”, відповів Берніс, „якийсь чорт поперекидував мені доказовий матеріал і протоколи, так, що тепер годі визнатися. Вчора вислав я одного арештанта перед суд за ворохобню, а мені завернули його і папері з допискою, що папері не належать до того чоловіка, бо тут розходиться тільки о крадіж консерв і комісників.* І як вони на це прийшли?”

„Йдеш нині грати в карти?”, спитався курат.

„Я вчора все прорізав з тим проклятим лисим полковником. Але за це я запізнався з панною, перша кляса! А що ти робиш велебний отче?”

„Я потребую пуцера (чури), сказав курат. „Недавно мав я якогось бухгалтера без університетського образования, але це чиста худоба, то я післав його з курінем на фронт і кажуть, що той баталіон перебитий. Потім приділили мені якогось драба, що тільки пересиджував по коршмах і пив на мій рахунок. І цього вислав я на фронт. А сьогодні в каплиці я побачив якогось, що мабуть бувби для мене підхожий. Подумай собі, він на збитки почав мені підчас проповіді плакати! Я хотівби його взяти за чуру. Називається Швейк і сидить під числом 16. Може знаєш, за що його замкнули і чи не можнаби його звідси взяти?”

Авдітор почав шукати в різних шуфлядках і переділках, щоби знайти папери Швейка, але як звичайно, так і тепер не міг знайти нічого.

„Певно капітан Лінгарт буде мати його папері!” сказав Берніс по довгим шуканню. „Мабуть післав я ті папері до Лінгарта. Зараз, зателефоную туди. — — — Гальо! Тут Берніс, пане сотник, не маєте там у себе паперів якогось Швейка?”

Що? кажете, що Швейк мусить бути в мене? Це дивне! — Що я взяв від вас ті папері? — Він сидить під числом 16. — Так — я знаю, що я маю папері числа 16, — але мені здавалося, що Швейкові папері валяються десь у вас. — Що? Ви випрошуєте собі, щоби я з вами так говорив? Що у вас ніч не „валяється”? Гальо! Гальо!..”

Авдітор кинув слухавку, сів при бюрку і почав проклінати той увесь непорядок, який панує у воєннім суді. Між ним і капітаном Лінгартом була вже здавна ворожнеча, яка той непорядок ще збільшала.

Як попав який папір, що належав до Лінгарта, в руки

---

* Військовий хліб.

Берніса, то Берніс так його десь запхав, що годі було його знайти. Лінгарт робив так само з тими паперами, що належали до урядовання Берніса. Вони взаємно губили собі папері, один другому на злість, а бідним арештантам на шкоду.*

„Отже Швейк десь мені заподівся!” сказав аудитор Берніс. „Я скажу його закликати і як він до нічого не признається, то пущу його на волю і скажу запровадити до тебе, а ти полагодиш собі ту справу в його полку”.

Коли фельдкурат вийшов з канцелярії аудитора, той казав прикликати собі Швейка і казав йому стати коло дверей, бо саме отримав телефоном вістку з дирекції поліції, що потрібні папери до числа 7267, дотично рядовика Майкснера, перебрано в канцелярії ч. 1. з підписом капітана Лінгарта.

Між тим Швейк бачно оглядався по канцелярії аудитора. На стінах канцелярії висіли фотографії ріжних ексекцій: розстрілів і шибениць, яких повно було тоді в Східній Галичині і в Сербії. Дерева вгиналися, бо на їх галузках висіли бідні повішені серби і галицькі селяни. Особливо вражала одна знимка повішеної сербської родини. Малий хлопець, батько й мати. Два австрійські жовніри стережуть дерева з повішеними, а якийсь офіцер стоїть як „побідник” на переді і курить папіроску. З заду видно полеву кухню, як варить їсти воякам в сусідстві з трупами.

„Отже що з вами, Швейку?” запитався нарешті аудитор Берніс, „що ви такого зробили? Чи хочете признатися до всього, чи хочете ждати, аж напишу проти вас скаргу? Так далі бути не може. Не думайте собі, що ви стоїте перед якимось там судом, де переслухують дурноваті цивілісти! В нас є ц. і к. військові суди. Одиною вашою обороною може бути тільки повне признання до всього”.

Аудитор Берніс мав таку методу як загубив чії папері, і не треба дивуватися, що в таких випадках не раз діялися дуже несправедливі річи, а часто не виходило нич.

Аудитор думав, що він є настільки бистроумний, що коли й затратив папери до обвинувачення, то через обсервацію обвиненого і його лиця вгадає, за що того чоловіка замкнули.

Та фальшива бистрозорість довела до того, що він на приклад одного цигана, якого арештували за крадіж десяти пар

---

* При кінці війни показалося, що третина людей сиділа через цілу війну в гарнізонівім арешті, й ані раз не була переслухана! — (Примітка автора).

військового білля, обжалував за політику, вмовляючи в нього, що він десь у якійсь реставрації змовлявся з якимись людьми зорганізувати повстання проти Австрії і утворити з Чехії і Словаччини особну незалежну державу з славянським королем.

„Ми маємо на це документи”, запевнював він нещасного цигана, „і тому не лишається вам нічого іншого, тільки признатися, в якій реставрації ви це робили і з якого полку були ті вояки, з котрими ви говорили і коли це було”.

І нещасний циган видумав собі навіть день і назву реставрації і число полку, а як вертав з переслухання, попросту втік через мур у світ.

Швейк мовчав, наче могила, тому аудитор сказав: „Отже ви не хочете признатися до нічого, чому вас сюди привели? Скажіть мені, раджу вам по доброму, бо зараз я вам сам скажу. Булоби одначе краще для вас, якби ви самі призналися, булаби кара менша. Це одно в нас є так, як у цивілістів: за признання менша кара”.

Нарешті заговорив Швейк добродушним голосом: „Голошу слухняно, пане судія, я тут в гарнізонний арешт попав, як з н а й д а”.

„Як то?” зацікавився аудитор. „Мельдюю послушно, я можу це все пояснити дуже просто. В нас на нашій вулиці є один вугляр, який мав дволітнього гарного хлопчика, а той хлопчик пішов раз сам пішки з Виноградів аж на Лібень,* де його знайшов поліцай, як хлопчик сидів на хіднику. Поліцай повів хлопця на комісаріят і там це дворічне дитя замкнули. А як би воно могло було говорити і якби хтось був його запитав, за що воно там сидить, то булоби певно відповіло так, як я тепер, що воно знайда”.

Острий погляд аудитора змірив Швейка з ніг до голови і задержався на його обличчю. З того обличча променіла така рівнодушність і невинність, що Берніс встав і почав скоро ходити по кімнаті, і хто зна, що бувби він зробив зі Швейком як би не був прирік. відіслати його полевому духовникови.

„Слухайте”, сказав він по хвилі, стаючи перед Швейком, „колиби я з вами ще раз десь зійшовся, то попамятайте собі мене! — Відвести!”

Вартовий відпровадив Швейка назад до келії ч. 16. Тимчасом аудитор закликав до себе профоса Слявіка.

---

* Передмістя Праги.

„Аж до дальшого рішення передати Швейка панови фельдкуратови до розпорядимости. Виготовити папері звільнення і дати двох людей, щоби його відпровадили на остро!”

Слявік здивувався цим приказом і запитав:

„Чи дати йому кайданки на дорогу пане надпоручнику?”

Авдітор вдарив кулаком в стіл: „Ви є осел! Яж вам сказав виразно: виготовити папері звільнення!”

Вся злість, яка того дня накіпіла в авдітора на Лінгарта і на Швейка, висипалася тепер лайкою на профоса і закінчилася словами:

„А тепер чей самі признаєте, що ви є рогатий бик!

Профос вийшов від авдітора в не дуже добрім настрою і виявив свою лють тим, що на коритари вдарив по голові кількох стрічних арештантів, які чистили підлогу.

А щодо Швейка, то штабпрофос рішив за всяку ціну, подержати його бодай ще одну ніч в арешті, щоби й він посмакував гарнізонових роскошів. І він справді перебув ще одну ніч в келії ч. 16.

IX.

ШВЕЙК СТАЄ ЧУРОЮ ПОЛЕВОГО КУРАТА.

1.

Дальша Швейкова мандрівка почалася ранком під почесним проводом двох лянштурмаків на остро, які мали відправити його до полевого курата.

Його ескортів були люде, що взаїмно себе доповняли. Один довгий і худий, а другий низький і товстий. Високий налягав на праву ногу, а низький на ліву. Оба служили в запіллю, бо перед війною були взагалі узнані за нездібних до військової служби.

Вони йшли поважно серединою вулиці, один з переду, другий з заду і вели Швейка між собою. Він ішов і салютував кожному стрічному воякови. Його цивільний одяг пропав десь у магазині гарнізону разом з його військовою шапкою; в якій він ішов до асентерунку. Тому видали йому старий військовий одяг, який колись належав певно якомусь товстюхови, бо висів на Швейкови, як мішок і звертав увагу прохожих. Шапка була

також завелика і спадала йому на вуха. Загалом виглядав на страхопуда.

Та на сміх і жарти прохожих Швейк відповідав тільки лагідним усміхом і ніжним поглядом своїх очей.

Так ішли вони з Градчан якусь хвилину мовчки. Нарешті перший озвався до Швейка малий, грубий. Коли переходили через Малу Страну, він майже зрівнявся з Швейком і запитав:

„Ти звідки?“

„З Праги!“ відповів ніжно Швейк.

„А не втічеш нам?“ підхопив високий, худий і тим здивився, що він є недовіра - песиміст, що припускає самі злі речі, підчас коли грубий, низький є добродушний оптиміст, що нічого злого не підозріває.

„Він певно втікби нам, як би міг!“ сказав довгий до низького.

„А чогож мавби він утікати?“ запитався грубий. „Чейже він так, якби вже свобідний. Я маю його папері звільнення“.

„А що там є в паперах до пана фельдкурата?“ питав високий.

„Того не знаю!“ — сказав грубий.

„Отже бачиш, нічого не знаєш, а говориш!“ докоряв йому високий.

Тепер ішли вони мовчки знову довгу хвилю. Аж на Карловій вулиці промовив грубий вдруге до Швейка:

„Не знаєш, чого ми тебе ведемо до отця курата?“

„До сповіди“, сказав добродушно Швейк, „завтра мене вішають. Це завжди так роблять. То є духовна потіха.“

„А за щож тебе — тее — ?“ замнявся осторожно високий, підчас коли низький зі співчуттям дивився на Швейка з боку.

Оба вони були ремісники з села, батьки дітям і мужі жінкам.

„Не знаю, за що“, відповів Швейк, добродушно всміхаючись, „про нічо не знаю. Може таке призначення.“

„Може ти вродився під такою нещасливою планетою“, завважив низький поважно, з жалем у голосі, „в нас у Ясені коло Йозефштадту, ще підчас пруської війни, також повісили одного. Прийшли до него в хату, не сказали й слова, повели до Йозефштадту і повісили“.

„Я думаю“, сказав високий, „що чоловіка не можна повісити за дурно, завжди мусить бути якась причина!“

„Коли нема війни“, сказав Швейк, „то мусить бути при-

чина, але підчас війни на чоловіка не зважають. Мусить упасти на фронті, або повиснути на шибениці. Чи так — чи так, одна заплата.“

„Слухай, а чи не є ти — який політичний?“ запитав обережно й тихо довгий, а по його голосі можна було пізнати, що й він схиляється вже в Швейкову сторону.

„Політичний я є аж за багато“, сказав Швейк коротко.

„Чи не є ти часом народний соціаліст?“ запитав і собі грубий, але по хвилі настрашився чогось і сказав: „Але що нас обходить чиясь політика — довкола люде і всі дивляться на нас. Коби ми де в яких сінях поздймали бодай багнети з крісів, щоби на нас так не дивилися. Ти не втічеш нам? Ми малиби за це клопіт. Правда, Тоню?“ звернувся він до високого, а високий з тиха відповів:

„Багнети можемо зняти. Прецінь він один з наших.“

Довгий почав також співчувати зі Швейком і дуже жалував його, бо зовсім вірив, що Швейка мають повісити. Отже вишукали відповідні сіни, поздймали там багнети і пішли далі зі Швейком уже хідником в однім ряді.

„Ти закуривби собі, правда?“ запитав грубий цікаво, чи вони ще“ — він хотів запитати, чи суд дозволить йому ще закурити перед повішенням, але погадав собі, що таке говорити булоби дуже неделікатно, тому замовк.

Вони закурили собі всі три і товариші Швейка почали розповідати про свою родину, про свої жінки, діти, про хату, поле, корови.

„Я напивсяб чогось“, сказав коротко Швейк.

Високий і низький глянули один на другого.

„Я гадаю, що на одну склянку пива моглиби ми десь вступити“, сказав низький, „але десь так, щоби не впало в очі.“

„Ходім до „Кукліка“,“ сказав Швейк, „кріси лишите в кухні, господар Серабона є „соколом“, його не потребуєте боятися. Там грають на скрипці і на гармонійці, туди ходять дівчата і всякі ліпші люди, що не можуть показатися в ліпших домах.“

Високий і низький поглянули на себе щераз і нарешті довгий сказав: „Отже ходім, бо до курата ще далеко.“

Вони увійшли до реставрації „Кукліка“ і зробили все так, як Швейк говорив. Кріси лишили в кухні і ввійшли до реставрації, де грав хтось на скрипці й на гармонійці. Якась дівчина сиділа лисому чоловікови на колінах і співала захриплим голосом:

„Я купив тобі пончішки,
А ти зрадила мене!”

Подалі сиділо ще кількоро гостей, одні жартували, другі сварилися, треті говорили щось по пьяному, як крізь сон.

Коло дверей сидів якийсь вояк і оповідав кільком цивільним, як його ранили на сербським фронті. Він мав завязану руку, а кишені повні папіросів, якими обдарували його люди на вулиці. Цивільні силували вояка пити і питалися, що йому ще заграти. Якийсь старик між ними утирав сльози і співав по пьяному:

„Ой, пішла сирітка
Крутими стежками.”

Швейк і його нові товариші поглядали на це все дуже цікаво таї трохи з острахом. Та поволи освоювалися з тим, що не роблять великого злочину і засіли за столиком.

Вони випили по одній і по другій. „Я хочу трохи танцювати”, сказав грубий по п'ятім пиві і почав жартувати з якоюсь дівчиною недобірними словами.

Швейк пив. Довгий пішов у танець, а потім привів свою даму до столика. Тепер усі разом співали, пили й жартували.

З полудня присівся до них якийсь вояк і запропонував їм, що за п'ять корон зробить їм затроєння крові, аби їх звільнили з війська. Він сказав, що має шпричку до встрикування і встрикне їм в ногу, або в руку трохи нафти.*

Високий, який уже втратив свою рівновагу духа, встав, пішов з незнайомим до виходка і там дав собі застрикнути нафту понижче коліна.

А коли вже звечоріло, сказав сам Швейк, що вже вартоби йти до курата. Малий, грубий, що вже ледво рушав язиком, намовляв Швейка, ще заждати. І довгий був тої думки, що курат не втіче. Але Швейкови таки вже знудилося в Кукліка і він загрозив їм, що піде сам.

Отже вони якось вибралися, але Швейк мусів їм обіцяти, що по дорозі ще десь вступлять до якоїсь кнайпи.

* Це показалося добрим способом на те, щоби дістатися до шпиталю. Тільки одно лихо: нафта воняє в гниючій спухлій руці і цим зраджує того, що це навмисне собі заподіяв. Натомість бензина ліпша, бо скорше випаровує. Пізніше встрикували собі етер з бензиною, а при кінці війни знайшли ще ліпші способи. (прим. автора).

І справді на Фльоренці вступили ще до малої каварні, де грубий продав свій срібний годинник, щоби ще можна було далі забавлятися.

З тої кнайпи повів їх обох Швейк уже попід рамена. Це завдало йому немало труда, бо вони що хвиля заточувалися і заедно силувалися вступити ще до якої коршми. Малий, грубий мало не загубив Швейкових паперів до фельдкурата, тому Швейк узяв той лист і ніс його сам.

Швейк звертав також разураз їхню увагу, коли надійшов який офіцер, або яка нижча шаржа. По надлюдській праці вдалося йому, довести їх вкінці до Королівської вулиці, при якій мешкав полевий курат.

Він сам застромив їм багнети на кріси і штовханцями примусив їх, узяти його між себе і вести до курата, бо доси вів їх він.

На першім поверсі була на дверях карточка: „Отто Кац, фельдкурат.” Ті двері отворив їм якийсь жовнір. З кімнати доходив брязкіт скла і лунали якись нетверезі голоси.

„Мель - мель - мельдуемо - послушно - па - па - пане фельдкурат, один лист і один муж притранспортовані!” прогунявив високий, думаючи, що перед ним стоїть курат.

Жовнір сплюнув з обридженням і сказав: „Влазіть далі до середини! А ви де так „вбралися”? Бо пан фельдкурат також тее...”

Жовнір пішов з письмом до другої кімнати, а вони ждали в першій. Раптом двері відчинилися і до передпокою впав фельдкурат, веселий, з папірскою в руках, тільки в камізьельці.

„То ви вже тут?” звернувся до Швейка. „Вас привели? Еч! Не маєте ви сірничка?”

„Голошу слухняно, що не маю!” сказав Швейк.

„Еч! А чому ви не маєте сірничка? Кождий вояк повинен мати сірничок, щоби завжди міг дати вогню. Такий вояк, що не має сірничка, е... — що він є?”

„Він е, мельдую послушно, — без сірничка!” відповів Швейк.

„Дуже добре! Він є без сірничка! І нікому не може дати вогню. Так — еч — це булоби раз, а тепер друге. Чи вам ноги потяяться?”

„Голошу послушно, що ні!” сказав Швейк.

„Добре! Це булоби друге. А тепер третє! Чи ви пете горівку?”

„Мельдую послушно, пане фельдкурат, що горівку ні, алерум!”

„Добре! Дивіться на того вояка. Я визичив собі його від пана оберляйтнанта Фелфдгубера, це його пуцфлек.* І він не пе нічого, бо він є аб - аб - аб - стинент чистої води і тому пе тільки чисту воду і тому мусить іти з маршкомпанією на фронт, бо я не люблю таких. Це не чура, це корова, що пе воду і ричить як віл.”

Він звернувся до жовніра: „Ти, абстиненте! Ти не встидаешся? Тобі варто дати поза вуха!”

Тепер курат звернув увагу на тих двох, що привели Швейка і тепер старалися з останніх сил стояти просто, але хиталися як берези під вітром, підпираючися своїми крісами.

„Ви певно пя - пя - п'яні!” говорив не дуже тверезий курат. „Ви впилися в службі і за це я вас скажу замкнути! Швейку! Відберіть їм кріси, поведіть їх до кухні і вартуйте їх, доки не прийде патруля,** яку я закличу, щоби їх відпровадила. Я зараз зателе - ле - ле - фоную до канце - це - целярії”.

І так здійснилися й тут слова Наполеона, що на війні кожної хвилини змінється й ситуація.”

Ранком вели ті два Швейка на остро і боялися, щоби він їм не втік, потім він сам приволік їх на місце і вкінці сам мусів їх вартувати.

Зпочатку вони навіть не усвідомили собі тої зміни. Щойно, як сіли в кухні і побачили Швейка з крісом коло дверей, засвітилося їм у голові.

„Я напивсяби щось!” сказав малий, грубий, підчас, коли високий знову посумнів і сказав, що це все є підла зрада. Він почав явно і голосно обвинувачувати Швейка, що він довів їх до такого нещастя, і закинув йому, що він брехав їм, що нібито завтра його повісять; тому вони змилювалися над ним. Тепер видно, що це все були лише збитки і брехня.

Швейк мовчав і тільки ходив коло дверей сюди й туди.

„Ми були осли!” кричав високий. Вкінці, як Швейк уже вислухав обох, сказав він:

„Тепер принайменше бачите, що війна то не є булка з медом. Я сповняю свій обовязок. Я передтим попався був так, як тепер ви — але по просту сказавши, я родився в чіпці.”

„Я напивсяби щось!” сказав розпучливо грубий вдруге.

---

* Згірдлива назва на чуру. ** Стежа.

Довгий піднявся з лавки і „заганяючи качки”, поплентався до дверей.

„Пусти нас до дому”, сказав він до Швейка, „колего, не роби комедії.”

„Іди геть від мене,” сказав енергічно Швейк, „я мушу вас стерегти. Дисципліна мусить бути!”

В дверях показався фельдкурат. „Я - я - я не можу нія - я - я - як порозумітися телефо - фоном з касарнею. Отже йдїть оба осли, до - додому самі і памятайте собі, що в службі не можна пи - пи - пити і що гор - рівка шк - кодить!”

Та в імя правди треба ствердити, що фельдкурат таки не телефонував до касарні, бо він навіть не мав телефону, тільки кричав до стоячої лямпі.

2.

І так Швейк став чурою у полевого курата Оттона Каца. Та вже служив у нього третій день, а за весь той час тільки раз його бачив.

Третого дня прийшов чура від поручника Гельміха, щоби Швейк ішов узяти свого пана й запровадити до дому.

По дорозі розказав чура поручника Швейкови, що фельдкурат посварився з поручником і розбив фортепян, бо фельдкурат смертельно п'яний і не хоче йти до дому. Поручник Гельміх також п'яний, викинув курата за двері і той сидить тепер в сінях на землі і дрімає.

Швейк прийшов на місце і почав сіпати та термосити курата, а як той щось забурчав і підвів очі, Швейк засалютував, остро вдарив зап'ятками і сказав: „Пане фельдкурат, мельдую послушно, що я тут!”

„А чого вам тут треба?” питав слабим голосом курат.

„Мельдую послушно, що я маю вас відпровадити до дому, пане фельдкурат!”

„Або я не є в дома?“

„Мельдую послушно, пане фельдкурат, що ні! Ви є в сінях і то в чужім домі!“

„А як же я сю - сюди ді - дістався?“

„Мельдую послушно, що ви були в гостях.“

„В го - в го - го - стях я не був. Ви по - по - помиля - ляляєтеся!“

Швейк підняв курата з землі і припер його до стіни. Курат перевалювався з одної сторони на другу, повторюючи: „Я перевернуся, — я пере - ре - ре - вер - вер - нуся!“

Він пробував знову задрімати, та Швейк будив його і хотів вести на вулицю.

„Хто ви є?“ запитав крізь сон курат.

„Мельдую послушно, що я Швейк, ваш пуцфлек, пане фельдкурат!“

„Я не маю жадного пуцфлека, я не є жаден фельдкурат!“ белендів п'яний, хочачи впасти на Швейка. „Я є свиня! — розумієте? — крикнув він зі щирістю піяка, „пустіть мене ласкавий пане, хто ви такий?“

По короткім дужанню Швейк вповні побідив і нарешті виволік курата по сходах; та перед самою брамою курат знову почав тручатися і кричати: „Хто ви є, пане? Я вас цілком не знаю! Чи ви знаєте якого пана Оттона Каца? Це саме, я!“

Тоді Швейк сплюнув, уже не говорив „мельдую послушно“, тільки почав зовсім по камрацьки:

„Слухай, ходи зі мною, бо як тобі завалю в дзюб, то по-пам'ятаєш! Ідемо до дому й кінець. Ані слова!“

В тій хвили курат пустився дверей, за які доси вперто тримався і звалився на Швейка:

„Ходім, ходім“ — говорив він — „але до „Шуги“ не йду, бо я там винен!“

Швейк вів його і попихав, як колоду, перетягнув через хідник і повів вулицею в сторону квартири.

„Що це за пан?“ питалися стрічні прохожі, дивлячися на Швейкову муку.

„Це мій брат“, сказав Швейк. „Він дістав відпустку і прийшов мене відвідати, отже ми трохи з радости випилися, але він має слабку голову, тож тепер виглядає наче труп!“

Фельдкурат зачув лише останні слова і закликав по п'яному:

„Хто з вас є труп, нехай зголоситься до трьох днів на корпусну команду, щоби його тіло покропити!“

Потім він замовк, а Швейк далі мучився, тягнучи його до дому.

На якійсь площі, де стояли фіякри, Швейк припер курата під мур камениці, а сам приступив до якогось візника згодити фіякра. Та той відповів:

„О, ні! Я того пана знаю! Я раз возив його дві години, заки він віднайшов своє мешкання, а за те він мені й до нині не заплатив. А цілий день фіякра по нім треба було чистити.“

Та нарешті Швейк таки намовив візника і той згодився завезти їх до дому. Швейк пішов по курата, який уже спав, стоячи під муrom, простоволосий, бо хтось стягнув йому капелюх з голови, (курат ходив часто по цивільному).

Разом з візником висадили курата на фіякра і рушили. Курат попав у цілковите отупіння. Він уважав Швейка за полковника Юста від 75. полку піхоти і повторював кілька разів: „Полковнику, колего, не сердься, що я тобі тикаю, ти знаєш, що я свиня!“

Потім він довгу хвилю мовчав, а нарешті звернувся до Швейка, моргнув і запитав: „Як почуваетесь нині, ласкава пані? Чи виїжджаєте десь на свіжий воздух? У вас є вже дорослий синок?“ При тім він показував на візника.

„Ти сядеш тихо, чи ні?“ крикнув нагло Швейк, коли курат хотів устати з сидження. „Не думай собі, що я тебе не навчу порядку!“

Курат сів тихо і глипав лише на Швейка, не розуміючи, що з ним і де він. Він був зовсім без памяти і запитав по хвилі Швейка: „Пані дайте мені І. клясу“, очевидно думаючи, що він десь у лазні, або в публичнім кльозеті. Вже почав був навіть скидати штани...

„Защіпись, пацюку!“ крикнув знову Швейк. „Всі фірми вже тебе знають, що ти за один! Не думай собі, небоже, що я тобі позволю таке виробляти!“

Курат замовк і пробував закурити. „Ов, щось не горить“, говорив він. „ви мені дуєте в сірник.“

Потім він зачав сміятися: „Що за геца”.* Ми самі в трамваю, правда, пані? Але я загубив білет!“

І він почав обшукувати свої кишені.

„Гов! Стійте! Я мушу знайти білет! Або їдьте!“

Далі почав говорити самі нісенітниця, мов крізь сон, ніби

---

* Жарт, притичина.

з кимось сперечався, ніби жартував, ніби о щось просив. Потім видалося йому, що їде поїздом. Що хвиля вихилився і кликав: „Німбург! Пересідати!“

А коли Швейк потермосив його, він знову замовк на хвилину, а потім почав наслідувати голоси звірят, найдовше наслідував голос когута. Його „кукуруку!“ будило цікавість усіх проложих, яких він почав лаяти без розбору.

Та кожду нову живішу спробу, зробити якогось збитка, приміром випасти з фіякра, або роздerti сидження фіякра унеможлилював Швейк добрим штурханцем у бік, по яким п'яний курат стогнав і сів тихо.

Тільки раз збунтувався і таки хотів вискочити з дорожки, заявляючи енергично, що він далі не їде, бо він знає, що вони замість до Будейовиць, їдуть на Боденбах. Та за хвилину Швейк втихомирив і цей бунт і присилував п'яного спокійно сісти на своїм місци, уважаючи на те, щоби не дати йому заснути. Найделікатніше слово, якого він уживав при тім, було: „Не спи, ти, здохляку!“

Нагло курат дістав напад смутку і почав голосно плакати, випитуючи Швейка, чи він мав маму.

„Ах, людоньки добрі“, кричав він з дорожки на цілу вулицю, „я круглий сирітка, самий один на Божім світі. Змилюйтеся наді мною! Заопікуйтеся мною!“

„Не роби мені скандалу, ти батяре“, впоминав його Швейк, „перестань ревіти, бо ще люде скажуть, що ти впився!“

„Я нічого не пив, товаришу“, відповів фельдкурат, „я зовсім тверезий.“

Але раптом він встав і засалютував: „Голошу слухняно, пане полковнику, що я є цілком п'яний!“

„Я є свиня!“ повторив він зараз по цих словах з розпучливою та щирою безнадійністю.

А звернувшись до Швейка, просив і благав його вперто: „Викиньте мене, прошу вас, з того авта! Пощо ви мене берете з собою?“

Він знову сів і почав говорити під носом: „Довкола місяця творяться перстені. — Чи ви вірите в безсмертність душі, пане капітане? Чи кінь може піти до неба?“

Він почав голосно сміятися, але за хвилину посумнів знову і видивився на Швейка, говорячи: „Дозвольте, мій пане, я мабуть уже вас десь раз бачив? Чи ви не були у Відни? Я пригадую собі вас з духовної семінарії!“

Хвилю говорив він якісь латинські вірші, а потім сказав рішучо:

„Я хочу впасти на ніс! Викиньте мене з авта! Чому не хочете мене викинути?“

Коли Швейк не відповів нічого, курат попросив несподівано:

„Любий добродію, дорогий приятелю, дайте мені в лице!“

„Раз чи більше?“ запитав Швейк.

„Два рази!“

„Ось, маеш!“

Курат числив голосно удари: „Раз! Два!“ і видно було, що це йому зовсім приємно.

„Це робить добре“, говорив він, „це добре на жолудок. Від пощочин лекше травиться. Дайте мені ще раз, але добре!“

Швейк луснув щераз.

„Красно вам дякую, я вповні задоволений! А тепер розідріть мені камізельку“, просив п'яний.

Він почав звертатися до Швейка з щораз дивнішими просьбами. Він просив, щоби Швейк викрутив йому праву ногу, щоби трохи подусив його, щоби обтяв йому нігті, або щоби вибив передні зуби.*

Взагалі ставив такі домагання, начеби хотів стати мучеником. Вкінці став просити, щоби Швейк відірвав йому голу, завязав у мішок і кинув у Велтаву.*

„Мені лицювалоб мати зізвочки довкола голови“, сказав курат, повний одушевлення, „я хотів би їх мати десять.“

Потім почав говорити про перегони і скоро перейшов на мову про танці.

„Чи ви танцюєте чардаша?“ питає він Швейка. „А знаєте може медвежий танець? Так, — О...“

Він хотів підскочити в гору і впав на Швейка, який почав обкладати його стусанами і кинув ним на сидження.

„Я чогось хочу“, кричав фельдкурат, „але не знаю, чого. Не знаєте, чого я хочу?“ питає він Швейка, сумно звисивши голову.

„Але що мене обходить, чого я хочу?“ баламутив він далі, говорячи поважно, „І вас пане це нічого не обходить! Я вас не знаю. Як ви смієте, дивитися на мене? Чи ви вмієте битися на шаблі?“

---

* Ріка, що пливе через Прагу.

Він виявляв велику охоту до бійки і пробував кинути Швейка з фіякра.

Та коли Швейк успокоїв його і дав йому добре відчуття своєї фізичну перевагу, запитався курат: „Чи нині понеділок, чи п'ятниця?“

Він запитав далі, чи тепер червень, чи січень і взагалі почав ставити Швейкови найчудачніші питання.

„Чи ви женаті? Чи любите їсти сир? Чи у вас дома є блощиці? Чи ваш пес переходив собачу пошесть?“

Він почув якісь викиди совісти і почав говорити, що він винен комусь чоботи, батіг і сідло, та що перед роками мав кавалерську хоробу, яку лікував гіперманганом.

За хвилину забув, про що щойно говорив і почав з іншої бочки.

„Автотерм, горячі горшки, що задержують первісну теплоту страв і напоїв. Що ви про це думаєте, пане колего? Котра гра справедливіша: фербель чи „айнундцванціг?“

„Справді, я вже тебе десь раз бачив!“ закликав він, знову вдивляючися у Швейка і пробуючи його обіймити за шию і поцілувати слинавами губами. „Ми ходили чейже разом до семінарії.“

„Ти добрий хлопець“, заговорив він дуже лагідно, гладячи себе по своїй власній нозі, „але як ти виріс, відколи я тебе не бачив! Радість, що я тебе бачу, переважає все моє горе!“

Він попав тепер у поетичний настрій і почав говорити про поворот до сонця вдоволених лиць і горячих сердець.

Нарешті доїхали і фіякер станув перед брамою його квартири. Тепер була штука звести його з дорожки.

„Алеж ми ще не є на місці!“ кричав п'яний. „Поможіть мені! ратуйте! мене хочять викрасти. Я хочу їхати далі!“

Швейк і візник витягнули його з дорожки, як слимака з його шкаралуші. Одну хвилину здавалося, що його розірвуть на шматки, бо він заперся був обома ногами за сидження.

Але він сміявся голосно, що посмарував їх і кричав:

„Ви перервете мене, панове!“ Потім поволікли його через вулицю до сіней дому, занесли до кімнати і мов повний мішок кинули на канапу.

Він заявив, що за авто не платить, бо він його не замовляв, і треба було йому пояснювати з чверть години, що вони не їхали автом, але фіякром.

Але й тоді він не згодився платити, кажучи, що він їздить тільки каретами.

„Ви хочете мене натягнути,” говорив він, моргаючи до Швейка й візника, „прецінь ми йшли пішки!”

Та нагло в приступі великодушності кинув він візникови свою мошонку і закликав: „Візьми собі все, я можу заплатити! Мене стати! Мені не розходиться о грейцар!”

Він властиво повинен був сказати, що йому не розходиться о 36 грейцарів, бо більше в його мошонці не було. Тоді візник почав його ревідувати і говорив про позаушники. В камізьельці курата знайшов п'ять корон. Взявши ці гроші, пішов з хати, проклинаючи курата і свою долю. Він був злий, що такий час за півдурно забавив з п'яним.

Курат поволи засипляв, говорячи ще й через сон про всякі дивоважні пляни. Він хотів навчитися грати на фортеп'яні, танцювати і пекти рибу.

Потім прирік Швейкови, що віддасть за нього свою сестру, якої він не мав. Потім просив, щоби його занести до ліжка, і нарешті заснув, щораз заявляючи, що він домагається щоби всі узнали його за чоловіка, який має ту саму вартість, що звичайна свиня.

3.

Коли слідуєчого ранку увійшов Швейк до кімнати курата, той лежав ще на канапі і роздумував над тим, хто міг його так підлити, що він прилип до шкіряного накриття канапи.

Швейк став на позір і коротко пояснив йому, що це що іншого, і тоді курат зрозумів, що його ніхто не підливав. Голова була тяжка, він цілий був пригноблений.

„Я не можу пригадати собі”, сказав він, „яким чином дістався я з ліжка на канапу.”

„Бо ви взагалі на ліжку не були, пане фельдкурат,” відповів Швейк, „я поклав вас на канапу, а далі вже не міг вас рушити.”

„А що я такого накоїв?” питав курат. „Чи я взагалі зробив що злого? Чи може я вчора був трохи п'яний?”

„Мельдую послушно, пане фельдкурат, що не трохи, але вовсім. Я думаю, що вам допомоглоби, якби ви вмилися й перебралися”.

„Мені якось так, якби мене хто вибив по лиці,” говорив

курат, „крім того маю страшну спрагу, чи я вчора не бився з ким?“

„Ні, так зле не було, пане фельдкурат!“ говорив Швейк. „Спрага є наслідком вчорашної спраги. Того так легко не можна позбутися. Я знав одного столяра, який перший раз упився в навечеріє Нового Року 1910, а 1. січня рано мав таку спрагу і було йому так недобре, що він купив собі оселедця і почав пити наново, і п'є вже день у день понад чотири роки і ніхто не може йому допомогти, бо він кожної суботи купує собі оселедці вже на цілий тиждень. Це вже таке „колісце“, як говорив один старий фельдфебель при дев'яťдесятьпершій.

Фельдкурата мучив страшний катар і загальне пригноблення. Як би хто побачив був його в тій хвилині, бувби переконаний, що він читає відчити моральности доктора Александра Батека під наголовком: „Виповіджмо демонови алькоголю, який нищить нам найкращих людей, безпощадну війну на життя й на смерть!“

В кождім разі курат трохи змінив у дечім думку морального доктора. Курат говорив собі:

„Якби я був учора пив бодай якісь шляхетніші трунки, як: арак, марошіно, коняк, але я пив якусь ялівцеву горівку. Дивуюся, що я міг це ликати. Смак має обридливий. Коби це була бодай гріотка. А то люде винаходять всякі свинства і пють їх, як воду. Такий яловичник не має жадного смаку ані барви, а пече в горлі, як дїтько. І коби це бодай правдивий дестильований яловичник, то розумію! Такий, як я раз пив на Моравії. Але цей яловичник був зі звичайного деревного спірту й з оливи. Послухайте, Швейку, як я храплю.“

„Горівка це отруя,“ продовжав він по хвилі сам до себе, „хїба що є оригінальна, не домшана, не переливана. Це так, як з румом. Добрий рум це рідкість!“

Він почав перешукувати свої кишені й заглянув до мошонки.

„Я маю всего - на - всего 36 грейцарів! А що якби я продав оцю канапу? Господареви скажу, що я її визичив, або що хтось мені її вкрав. Ні, канапу лишу собі. Пішло до пана сотника Шнабля, нехай позичить мені сто корон. Передучора виграв він досить в карти. Підете, Швейку, до нього. А як там нічого не здобудете, то підете на Вршовиці до касарень і пошукаете там поручника Малера. Як і там не вдасться, тоді підете на Градчани до сотника Фішера. Йому скажете, що мушу заплатити за футраш для коня, бо все пропив. А якби

вам і там не вдалося, тоді заставимо фортеп'ян, а там нехай діється, що хоче!

Я зараз випишу вам до кожного по кілька слів. Але не дайтеся так легко збути! Кажіть, що я дуже потребую, що я цілком „блянк”. Видумайте собі, що хочете, але не вертайте з порожніми руками, бо пішлю вас на фронт. Запитайтеся сотника Шнабля, де він купує той орішняк і купіть мені дві фляшки.”

Швейк сповнив свою задачу знаменито. Його простота й чесне обличчя збудили в кожного повне довіря. Йому вірили всі, що це все, що він говорить, є чистіська правда.

Швейк уважав за відповідне, не говорити ані в сотника Шнабля, ані в сотника Фішера, ані в поручника Малера про це, що курат має платити футраш для коня. Він скріпив свою просьбу тим, що заявив: „пан фельдкурат мусить платити аліменти!”*

І всюди одержав по сто корон! Коли він, повний радості й триумфу, вернувся на квартиру, й виложив куратови 300 корон, курат, що вже тимчасом вмився й одягнувся, був дуже здивований.

„Я взяв нараз, щоби ми знову завтра, або післязавтра не потребували журитися грішми. Пішло всюди досить гладко. Тільки перед паном капітаном Шнаблем я мусів падати на коліна. Це чиста бестія без серця. Але як я йому сказав, що ми мусимо платити алімента — ”

— „Аліменти?” повторив переляканий курат. „Що за аліменти?”

„Ну, аліменти, пане фельдкурат. Виж самі казали, що я можу собі видумати, що хочу, тільки не смію вертати з порожніми руками. Ну, і я нічого іншого не міг видумати. В нас платив один швець п'ятьом дівчатам аліменти і коли йому забракло грошей, то йшов зичити, і всі йому вірили й зичили, бо милосердилися, що він в такім нещастю.

І вони мене питалися всі, що це за дівчина, а я сказав, що вона дуже гарна, що не має навіть пятнайцять літ. Вони питалися за її адресу.”

„Ну, ну, ви вистроїли мені гарну історію, Швейку!” — застогнав фельдкурат, і почав нервово ходити по кімнаті.

„Бійтеся Бога, що ви наговорили?! Це скандал,” говорив він, ловлячися за голову, „мені голова тріскає!”

---

* Гроші на утримання нешлюбної дитини.

„Я подав їм адресу одної старої і глухої баби при тій вулиці, де я мешкаю,” сказав Швейк. „Я все хотів точно сповнити, бо приказ є приказ. Я не дався так легко визбути, — і мусів собі щось видумати. Ага! В передпокою ждуть люде на фортеп'ян. Я привів їх, щоби відставили нам фортеп'ян до заставного уряду. Це не буде зле, як фортеп'ян вступиться з хати. Буде більше місця в хаті і більше грошей в кишені. І на кілька днів будемо мати чистий спокій. А як господар запитається, що ми робимо з фортеп'яном, скажемо, що дрти в середині пірвалися і тому посилаємо до фабрики до направи. Сторожисі я вже казав про це вчора, то вона не буде нині дивуватися, як побачить, що виносять фортеп'ян.

Я маю також купця на канапу, це торговець старими меблями. Він прийде сюди пополудні. Нині платиться за шкіряну канапу незле.”

„І більше нічого ви не вистроїли?” питався з острахом курат, тримаючися далі обома руками за голову.

„Ні, нічого злого. Тільки купив, пане фельдкурат, замість двох фляшок орішняку, так, як ви казали, пять фляшок, щоби був маленький запас і щоби було чим закропитися. Чи можна тепер відставити фортеп'ян, заки замкнуть заставний уряд?”

Курат зробив безнадійний рух руками — а за десять хвилин був уже фортеп'ян на возі на вулиці і рушив у сторону заставного уряду.

Коли Швейк вернувся з заставного уряду, застав фельдкурата коло фляшки орішняку, як він пив і проклинав на чім світ, що на обід дали йому припалений шницель.

Він знову впився. Та заявив Швейкови, що від завтрішного дня вже починає нове життя.

„Альголь пити — це звичайний матеріялізм,” говорив він по п'яному, „треба зачинати жити духовим життям.”

Він фільозофував з пів години. Коли розпочав третю фляшку, прийшов купець-ганделес за канапою. Фельдкурат продав канапу за смішно малі гроші і попросив ганделеса, щоби сідав і забавлявся з ним, і був дуже невдоволений, коли той оправдувався, що не може, бо має ще в однім місци купити дешево нічну шафку.

„Шкода, що в мене нема такої”, бідкався курат. „Я бувби вам зараз її продав.”

Коли купець вийшов, курат почав зі Швейком приятну розмову і випив з ним третю фляшку.

Вони сиділи довго, цілий день, аж до вечера. Та як запала

ніч, курат знову попав у вчорашний стан, баламутив і уважав Швейка за кого іншого. Він говорив до нього:

„В кождім разі — ви не підете. Ні. Ніяким чином! Чи пригадуєте собі ще того рудого кадета від обозу?”

Це тривало так довго, доки Швейк не взявся до курата подібно, як учора. Він встав і сказав острим голосом:

„Я вже маю того досить. Тепер ти підеш спати! Розумієш мене?”

„Я вже йду, любко, йду”, молів паний. „Чи пригадуєш собі, як ми були разом у квінті* і як я виробляв тобі грецькі задачі? Ви маєте каменицю в Збраславі, я знаю. І можете плавати пароплавом по Велтаві. Знаєте, що то є Велтава?”

Швейк примусив пяного скинути чоботи й роздягнутися. Курат протестував і ніби сварився з якимись неприсутніми людьми, але роздягався.

„Бачите, мої панове,” говорив він до шафи й до печі, „як обходяться зі мною мої кривні?”

„Але я не знаю своїх кривних,” заявив він нагло, лягаючи в ліжку, „щоби там увесь світ став проти мене, я їх не знаю!”

За хвилину він захропів.

---

* Пята класа гімназіяльна.

4.

В ті дні припадають також Швейкові відвідини в його хаті. Він хотів побачити, як проживає його стара господиня, пані Міллерова і пішов до дому на Віногради. В дома застав там на своє диво лише сестріницю пані Міллерової, яка з плачем повідомила його, що Міллерову арештували, ще того дня, як вона відвезла його до асентерунку. Потім поставили старушку перед военний суд, а що не могли їй нічого доказати, то тримають її в таборі інтернованих в Штайнгофі. Вона вже писала одну картку.

Сестріниця Міллерової показала йому ту картку Швейк захопив їй картку з рук і зацікавлено, та зворушено почав її оглядати, наче яку родинну пам'ятку, і став читати. Богато слів в картці було замазаних цензурою.

Міллерова писала:

„Кохана Анно! Нам тут дуже добре, всі ми здорові. Моя сусіда коло мого ліжка має плямистий _____ і чорну _____.
Впрочім усе в порядку.

Їсти маємо подостатком. На обід збираємо бульб'яну — на зупу. Я чула, що пан Швейк вже є —, отже довідайся якось, де він лежить, щоби ми по війні могли посадити цвіти на його могилі. Я забула тобі сказати, що на стриху в темнім куті в скринці є мале песя, ямник. Але то вже минуло кілька тижнів, як воно не дістало їсти, ще від того дня, як вони через — прийшли по мене. То думаю, що то вже за пізно, бідне песя, певно вже не —.”

А через цілу картку довга рожева печатка з написом: „Цензуровано в ц. і к. таборі інтернованих, Штайнгоф.”

„І справді песя було вже мертво, як я туди заглянула,” ридала сестріниця Міллерової. „Ах, і ваше мешкання ви вже ледво, чи пізналиби. Я прийняла кравчині на мешкання, вони зробили собі там жіночий сальон. По стінах порозвішували взірці мод, на вікнах стоять цвіти в вазонках.

Сестріниці пані Міллерової не міг Швейк утихомирити. Серед безперервного плачу висказала вона вкінці своє побоювання, чи він часом не втік з війська і хоче тепер ще й її впхати в біду і знищити, бож він знає, що дезертирів не можна тримати в хаті. Нарешті вона говорила з ним, як з яким напасником і авантюриком.

„Це добрі жарти,” сказав Швейк, „це мені дуже подобається. Отже знайте, пані Кейр, я справді здезертирував з війська. Але не так, на сухо! Я найперше замордував п'ятнайцять вахмайстрів і фельдфеблів. Але не кажіть того нікому, прошу вас!”

Швейк опустив свій дім, в яким його так негостинно прийняли, зі словами:

„Пані Кейр, в пральні є ще пара моїх ковнірців і передків. Отже відберіть мені це й сховайте, щоби я мав у що переодягнутися, як вернуся з війська до цивіля. Уважайте також, щоби мені в шафі молі не погризли одягу. А ті дами, що тепер сплять у моїм ліжку поздоровляйте від мене і кляняйтеся їм...”

Потім пішов Швейк до пиварні „Під Чашею”. Коли пані Палівец побачила його, сказала, що вона не дасть йому пива ні іншого трунку, бо він певно здезертирував, а він знає, що дезертирів не вільно гостити.

„Мій муж - бідака,” почала вона стару історію, „був такий обережний і тепер, сирота, сидить за пусто - дурно. А такі люди волочаться по світі і ще втікають з війська. Минулого тижня шукали вас тутечки знову.”

„Ми багато обережніші, як ви,” закінчила вона. „і ми по-

пали в нещастя! Не кождий має таке щастя, як ви.”

При тій розмові був якийсь старий пан, слюсар зі Сміхова.* Він встав, підійшов до Швейка й шепнув йому: „Прощу вас, зачекайте на мене на дворі, я мушу з вами щось поговорити.”

Коли оба опинилися на вулиці, порозумівся слюсар зі Швейком, якого він справді, уважаючи на слова Палівцевої, уважав за дезертира.

Слюсар сказав йому, що він має сина і що той син також тепер утік з війська й укривається у своєї бабки в Ясіні коло Йозефштадту.

Не зважаючи на запевнення Швейка, що він не є жаден дезертир, втиснув йому щирий слюсар десятку в руку.

„Це є перша поміч,” сказав він, тягнучи Швейка до якоїсь винарні на розі вулиці, „я вас розумію, мене не потребуєте бо- ятися.”

Швейк вернувся пізно в ночі на квартиру фельдкурата, та фельдкурата ще не було дома.

Він надійшов аж над ранком, збудив Швейка й сказав:

„Завтра йдемо відправляти полеве богослуження. Зваріть чорну каву з румом. Або ще краще — зваріть мені грог!“

---

* Передмістя Праги.

X.

ШВЕЙК ДЯКОМ.

Швейк зварив такий грог, що перейшов усі відомі гроги матрозів. Такий грог могли би пити морські розбишаки вісімнадцятого століття і були би задоволені.

Фельдкурат Отто Кац був одушевлений.

„Де ви навчилися варити такий добрий грог?“

„В Бремі, пане фельдкурат, коли я перед роками був на мандрівці,“ відповів Швейк. „Навчився я цього від одного старого моряка. Він казав, що грог мусить бути такий сильний, щоби моряк, який упаде в море, міг переплисти цілий канал Ля - Манш. Бо по слабім грогу топиться чоловік, як кіт.“

„По таким грогу, Швейку, будеться добре відбувати парада,“ говорив курат, „мені здається, що перед богослуженням скажу кілька слів до вояків. Полева проповідь це не є легка зїч, так, як у тюрмі, або в шпитали, перед тими каліками.“

При полевій проповіді мусить чоловік справді мати голову на карку. Полевий вітвар маємо. Він розкладається.”

„Але, Єзус - Марія!” закликав по хвилі курат. „Власне, ми не маємо вітваря. Знаєте, де наш вітвар? Я сховав його був у канапу, а ми канапу продали. Алеж ми осли!”

„Так, це є нещастя, пане фельдкурат,” сказав Швейк, не виходячи з рівноваги, „я справді знаю того старого ганделеса, але вчора я бачився з його жінкою і вона сказала мені, що його засадили до арешту за якусь крадену шафу, а наша канапа вже є в якогось учителя на Вршовицях. Ото усе клопіт з тим вітварем! Найкраще зробимо, як випемо грог і підемо шукати, бо я думаю, що без полевого вітваря годі відправляти полеву службу Богу.”

„Нам справді бракує ще тільки вітваря,” сказав курат. „Все інше вже є приготоване на площі вправ. Столярі зробили там таке підвисення, а решту, що потрібне, позичимо.

„Ну, то ходім передусім шукати за вітварем”, сказав Швейк, „це вже досить пізно!”

„Я мушу ще переодягнутися й випити ще один грог”, сказав курат.

Нарешті вийшли з дому і направилися в сторону де мешкала жінка ганделеса. По дорозі розказав курат Швейкови, що він учора виграв показну суму грошей в карти і коли все випаде добре, то ще викупить той фортеп'ян із заставного уряду.

Від заспаної жінки торговця старими меблями вивідали адресу учителя на Вршовицях, який купив канапу. Тож пішли пішки на Вршовиці, бо курат сказав, що мусить перейтися по свіжій воздусі, щоби відсвіжити свої думки.

На Вршовицях ждала їх в домі учителя, старенького богобоязливого чоловічка, немила несподіванка. А саме: Як учитель знайшов у канапі полевий вітвар, в нім збудилося припущення, що це є якийсь знак Божий, отже він відніс той вітвар до церкви в Вршовицях і дарував його до захристії, при чім поставив одну свою умову: Щоби на задній стороні вітваря вмістити напис: „Офірував на славу Богу пан Коляржік, учитель емерит, в році Божім 1914.”

Старого застали лише в калесонах і в сорочці і тому він був дуже збентежений. З розмови з ним показалося, що він приписував знахідці вітваря значіння чуда. Коли він купив канапу, шептав йому якийсь внутрішній голос: „Подивися, що є в шуфляді канапи.” Йому навіть приснилося, що до нього

прилетів ангел і просто приказав йому: „Відчини засувку канапи!” І він послухав.

Він відчинив канапу і коли побачив там складаний вівтарик, вклякнув перед канапою і довго й щиро молився і славив Бога. Зрештою відразу постановив собі, цим вівтариком прикрасити церкву у Вршовицях. І так зробив.

„Це мені не подобається”, сказав курат, „таку річ, яка до вас не належить, ви повинні доставити на поліцію.”

„А через то чудо”, вмшався Швейк, „ви можете ще мати тяганину. Ви купили канапу, а не вівтар, який належить до військового майна. Таке діло може вас дорого коштувати. Один чоловік під Прагою також знайшов був чашу, яка походила з крадіжки, бо хтось недавно був обікрав церков, і сховав чашу в землю на пізніше, коли всі за це забудуть.

Ну, і той чоловік уважав цю знахідку також за знак Божий і пішов з чашею до священика й заявив, що він хоче подарувати чашу церкві. А парохови здавалося, що це злодій, в якого рушилося сумління, і післав по вїйта, вїйт післав по жандармів і його засудили, зовсім невинного, за святотацьку крадіж.

Він також говорив перед судом, що ангел йому снівся, а суд його засудив. Дістав десять років. Найкраще зробите, як зараз підете до церкви, щоби вам віддали ваш дарунок, бо ви того вівтаря не сміли нікому дарувати.

Старенький тремтів на цілім тілі, а вдягаючись, дзвонив зубами й лебедів: „Вірте мені, панове, що я зовсім не мав на думці щось злого. Я думав, що я тим провидінням Бога маю прислужитися для оздобы вршовицької церкви.”

„На кошт військового скарбу розуміється”, сказав остро й твердо Швейк. „Господи борони вас від такого провидіння. Один Півонка з Хотеборжу уважав раз також за провидіння Бога, коли йому попав у руку посторонок, до якого була причплена корова.”

Гідний пожалування старець цілком змішався і вже в кінці й перестав боронитися, та вважав себе найнещасливішим чоловіком на світі. Він лише старався якнайскорше одягнутися і полагодити ту цілу прикру справу.

Вршовицький парох ще спав. Збуджений галасом, почав викриати, бо крізь сон здавалося йому, що має йти когось сповідати на смерть.

„Моглиби ви дати мені трохи спокій”, воркотів він непри-

язно, одягаючись, „десь саме мусять люде тоді вмирати, коли я сплю! А потім ще сварися з ними за гроші.”

В передпокою вони зійшлися і почали сваритися, не як два священники, але як цивіліст з вояком.

Коли парох твердив, що вівтаря не належить ховати до канапи, то курат замітив, що тим менше належить полевий вівтар з канапи брати до захристії такої церкви, де ходять самі цивілі.

І Швейк робив при тім всякі завваги, приміром, що то не штука збогачуватися на кошт військового скарбу.

Нарешті пішли до захристії і парох видав куратови вівтарик, на що дістав таке посвідчення:

„Стверджую відбір полевого вівтаря, який випадково попав до захристії церкви на Вршовицях.

Фельдкурат Отто Кац.”

Швейк висадив вівтар на дорожку, сам сів коло візника на козлі, а курат на головне сидження коло вівтаря, й так рушили в дорогу на площу вправ.

Швейк розмовляв з візником про війну. Візник був ребелянт.* Він робив усякі неприязні завваги на Австрію, приміром: „Але серби дали вам в шкіру!” і тому подібне.

Тимчасом на площі вправ ждали нетерпеливо похідні куріні на курата. Нарешті курат надіхав і вівтар устали на підвисенню. Та коли вже все було готове, курат нагадав собі, що він не має міністранта.** Дотепер usługував йому один вояк але він перенісся до телефонів і пішов на фронт.

„Це нічого не шкодить, пане фельдкурат”, сказав Швейк, „не журіться, я також потраплю паламарювати.” Нині війна, а на війні треба всего спробувати. Як ви є куратом, то я можу бути паламарем.”

Все пішло гладко. Проповідь курата була така:

„Вояки! Ми зібралися тутки, щоби перед виїздом на поле бою навернути свої серця до Бога, щоби дав нам сили побідити ворога і в здоровлю вернути до дому. Я не задержую вас довго, і желаю вам всего найкращого!”

„Спочинь!” закомандував полковник.

„Молись!” залунав приказ і синій чотирикутник прилякнув і дивився на чашу в руках курата, повну вина.

Щераз „Молись!”, а потім заграла орхестра „Боже, буди проковитель!”

* Бунтівник. ** Услугуючого до богослуження, дяка.

По відспіванню гимну рушив полк з площі. Курат сказав до Швейка, показуючи на віттар.

„Спакуйте це все, щоби ми могли віддати, куди належить.“

Коли все було спаковане, вони сіли знову на дорожку і повідвозили все визичене чесно назад. Чашу віддали поручникови Вітінгерови. Лише віттар завезли до себе на квартиру.

А коли вже вернулися до дому і післали нещасного візника з цидулкою до команди, щоби заплатила йому за нинішну їзду з куратом, Швейк запитався:

„Мельдую послушно, пане фельдкурат, чи міністрант повинен бути тої самої віри, що й священник, якому він служить?“
„Розуміється“, відповів курат, „бо інакше Служба Божа булаби не важна!“

„В такім разі, пане фельдкурат, сталася похибка“, сказав зажурено Швейк, „бо я є євангелик, а ви католик. Я вже маю такого пеха.“

Фельдкурат видивився на Швейка, мовчав хвилину, а потім поклепав його по плечі й сказав:

„Можете випити собі решту вина, що ще остало в плящі, й подумати собі при тім, що ви вернули на лоно католицької церкви!“

XI.

КЛОПОТИ ШВЕЙКА З ДОВЖНИКОМ І З ОЛИВОЮ.

Фельдкурат Отто Кац сидів сумний над якимось документом і читав. Цей документ принесли йому саме перед хвилиною з касарні полку, а був то циркуляр військового міністерства, такого змісту:

„Міністерство війни касує на час війни всі дотеперішні приписи дотично ос'янного елеопомазання військових і заряджує на будуче слідуєче поступовання для військових духовників:

§ 1. На фронті останнє помазання зовсім касується.

§ 2. Тяжко хорим і раненим не вільно удаватися в запілля для останнього помазання. Військові духовники обов'язані віддавати сейчас таких людей приналежним військовим судам до дальшого поступовання.

§ 3. В лічницях запілля може священник уділяти елеопомазання масово на підставі дозволу військових лікарів, оскільки

ки це елепомазання не криє в собі деяких утруднень і клопотів для даної установи.

§ 4. У виїмкових випадках може команда військових шпиталів дати дозвіл на елепомазання поодиноких осіб.

§ 5. Військові курати є зобов'язані на зарядження команд військових шпиталів уділити елепомазання тим особам, які команди пропонують.

По цім циркулярі курат Кац прочитав щераз письмо, в яким його повідомляють, що він має завтра дати останнє помазання одному важко раненому у військовій лічниці на Карловім передмістю.

„Чуєте, Швейку?“ закликав курат“, „чи це не скандал? Так, начеби на цілу Прагу був тільки я одинокий курат. Чому не кличуть того побожного катехита, що недавно переспався в нас? Мусимо йти на Карлове уділити помазання. А я вже й забув, як це робиться!

„Купимо собі катехизм, пане фельдкурат!“ сказав Швейк. Там усе повинно бути!“

Швейк не жартував, але скочив до міста і купив новий катехизм. Коли приніс його, курат узяв книжку, перегорнув листки і сказав: „Так, ось, диви, тут є про елепомазання. Прочитай мені!“

Швейк узяв катехизм і читав: „елепомазання уділяє священник так, що оливою, посвяченою єпископом, намащує всі п'ять змислів хорого, при чім говорить: „Через те святе помащення і його благодатне милосердя нехай тобі Бог простить що ти прогрішив через зір, слух, нюх, мову, дотик і ходження.“

„Отже нам треба мати оливу, посвячену єпископом, сказав курат Кац. „Тут маєте 10 корон, купіть фляшку такої оливи, бо у військовім магазині певно такої не мають!“

Швейк пішов до міста, дістати свяченої оливи. Він заходив до ріжних дрогерій, та де тільки сказав: „Прошу о фляшкунку оливи, посвяченої єпископом, там усі починали реготатися, а в однім місци перелякалися, що він божевільний, і поховалися під стіл.

Отже Швейк рішився спробувати щастя по аптеках. В першій викинули його за двері, в другій хотіли відвезти його до лічниці божевільних, а в третій сказали йому, що фірма Полляк на Довгій вулиці має склад з оливою, отже там повинна бути і свячена.

Фірма Полляк була така фірма, що ніодного покупця не випустила зі skleпу даром, без нічого. Навіть як хто бажав

собі індійського бальсаму, то йому наливали до фляшки терпентини і все було добре.

Коли Швейк сказав, що просить фляшинку свяченої оливи, сказав директор склепу до субекта: „Налийте там 10 декаграмів льняного оліюку 3 нумер!“

Субект завинув фляшинку в папір і подаючи її Швейкови, сказав: „Це перша сорта! Як будете потребувати пензлика, або ляку, все дістанете у нас скоро і дешево.“

Тимчасом в дома вчитувався курат Отто Кац в катехизм і вчився елеопомазувати.

Нечайно прийшов з касарні ординанс з листом, в яким було заповіджено, що завтра прибудуть до лічниці і будуть присутні при елеопомазуванню пані з „Комітету шляхетних дам для плекання релігійного виховання вояків.“

Цей комітет складався з гістєричних старих баб і роздавав між жовнірів по лічницях образки святих і маленькі книжки з дурними історіями про те, як жовнір має вмирати за його Величєство Цісаря. В тих книжочках були ілюстрації, що представляли ріжні сцени з поля бою. Всюди валялися людські і кінські трупи, поперевертані муніційні вози й гармати з випростованими до гори ляфєтами. На овиді горіли села і вибухали шрапнелі, а на першім пляні лежав умираючий жовнір з відірваною ногою, Ангел схилявся над ним і подавав йому вінець з таким написом: „Ще сьогодні будеш зі мною в раю.“ І конаючий усміхався щасливо, начеби йому хто приніс булку з медом.

Коли курат прочитав письмо про той комітет пань, сплюнув і сказав:

„То буде завтра деньок!“

Він знав добре ту зграю старих баб, ще з церкви св. Ігнатія, де він колись мав військові проповіді. Тоді він присвячував проповідям чимало уваги і труду, а комітет звичайно сидів зараз за полковником. Дві бабські мумії в чорних сукнях з рожевими коронками причепилися раз до нього по проповіді й нудили його дві години балаканиною про релігійне виховання жовнірів, так довго, аж доки він нарешті лютий до скажености не сказав їм :

„Вибачте, мої пані, але на мене жде пан капітан з партійкою фєрбля!“

„Отже вже є олива!“ сказав весело Швейк, вбігаючи в хату й перериваючи куратову задуму. „Льняний олій, нумер третій. Поляк, то дуже солідна фірма. Продає також покост,

лякер і пензлі. Але тепер ще бракує нам дзвінка. Я його зараз дістану.”

Швейк побіг на долину і за яких п'ять хвилин приніс новий дзвінок. Відчипив його крадьком в брамі, сусідного, заїздного дому.

„Тепер я йду до каварні, Швейку, якби хто прийшов, нехай на мене зачекає.”

За якої пів години прийшов якийсь сивий, старший панок, простої енергичної постави і острого погляду очей.

З його цілої появи лискав гнів і лють. Він виглядав так, начеби його післала доля, знищити цілу нашу планету і розвіяти її сліди по всесвіті.

Його мова була остра, суха і строга, „Дома? Пішов до каварні? Я маю чекати? Добре, я буду чекати хочби і до ранку. На каварню то він має, але довги платити, то нема. Ну, ну, файний курат!”

Він плюнув на кухонну підлогу.

„Не плюйте нам по підлозі, пане,” сказав Швейк, цікаво й з увагою приглядаючись невиданому доси гостеві.

„А я ще раз плюну, бачите, о!” сказав зухвало панок, сідаючи на крісло, і плюнув що сили другий раз на підлогу. „Щоби він не мав сорому ні встиду? Військовий духовний? Ганьба!”

„Коли ви образований чоловік“, обізвався далі Швейк, „то відвикайте плювати в чужій хаті по підлозі. Чи може ви думаєте собі, що як є війна, то вже можете собі на все позваляти? Ви повинні заховуватися прилично і культурно, делікатно поводитися й говорити, ви, матолковатий цивілісте, ви!”

Острий панок схопився з крісла, почав з обурення дрожати і закричав:

„На що ви собі тут позваляете? Коли я не є приличний чоловік, то який я є, хто я є? Скажіть!”

„Порося ви є!” крикнув Швейк, дивлячись йому в очі, „ви плюєте на підлогу, так, якби ви були десь у трамваю, у вагоні, або в іншому публичнім льокалю. Я завжди дувувався, пощо там всюди висять написи, що плювати на підлогу не вільно, а тепер бачу, що ці написи уміщені там через вас. Вас очевидно мусять всюди вже добре знати!”

Старий панок змінився весь на лиці і намагався відповісти повіноу обидливих слів, що мали відноситися до Швейка і до курата.

„Чи ви вже скінчили говорити?“ запитався спокійно Швейк, коли з уст незнайомого впали послідні слова, такі: „Ви оба батяри, як пан, так і його слуга.“ — „Чи ви вже скінчили“, питає далі Швейк, „чи може хочете ще щось додати, заки злетите на долину по сходах?“

Тому, що строгий панок був уже такий втомлений, що не міг видумати ані одного доброго слова лайки, він замовк, а Швейк подумав собі, що вже даремно ждати на доповнення.

Отже він відчинив двері, поставив строгого панка лицем до коритаря і так копнув його в зад, що краще не потрапивби ніюдин майстер копаного мяча.

І коли панок летів по сходах в долину, за ним лунав голос Швейка:

„На будуче, як прийдете до порядних людей в хату, заховуйтеся приличніше!“

Та строгий панок не дав ще за виграну. Хоча вилетів на вулицю, але не втік, тільки ходив попід вікна і ждав на курата.

Швейк відчинив вікно і дивився на нього.

Вкінці надійшов курат з каварні. Він повів гостя до кімнати і не знаючи, що було тут перед хвилиєю між ним і Швейком, просив його сісти напроти себе.

Швейк вніс до кімнати сплювачку і поставив її перед гостя на підлогу.

„Що ви робите, Швейку?“

„Мельдую послушно, пане фельдкурат, з тим паном була тут уже маленька неприємність, бо він любить плювати на підлогу.“

„Лишіть нас, Швейку, „ми маємо щось оба поговорити.“ Швейк засалютував.

„Мельдую послушно, пане фельдкурат, що я вас лишаю!“ Він вийшов до кухні і слухав, як в кімнаті вивязалася між куратом і гостем дуже інтєресна балачка.

„Ви певно прийшли за грішми на той вексель?“ спитав фельдкурат свого гостя.

„Так, я надіюся — “

Фельдкурат зітхнув і говорив:

„Чоловік попадає часом в таке положення, що йому остає лише одна надія. Що за красне слівце: „Надія!“ „надіятися!“ Це найкращий листок у тій конюшинці, яка підіймає чоловіка з хаосу й бурі життя в найгірших хвилинах: „Віра, надія, любов!“

„Я надіюся, пане фельдкурат, що та сума — “

„Певно, певно, пане добродію”, перервав йому курат, „Я можу вам щераз повторити, що слівце „надіятися“ скріпляє чоловіка в його боротьбі з невзгодами життя. Тож не тратьте й ви надії. Як красно, мати якийсь означений ідеал, бути невинною, чистою істотою, яка зичить гроші на вексель і має надію, що одержить їх на час з процентом! Надіятися, безпереривно надіятися, що я вам зверну тих 1000 корон, хоча я не маю в кишені ані цілих сто!”

„Отже ви” — лепетав гість.

„Так, отже я — ”, перервав йому курат.

Лице гостя прибрало знову лютий вигляд і посиніло з гніву.

„Пане, це обман”, сказав він, встаючи з крісла.

„Вспокойтеся, ласкавий добродію“.

„Це обман!” кричав уперто гість, „ви надужили мого довіря!“

„Пане”, сказав курат, „вам рішучо добре поділає зміна воздуха, тут для вас за душно.“

„Швейк!” крикнув він до кухні, „цей пан хоче піти на свіжий воздух!“

„Голошу слухняно, пане фельдкурат, озвався голос Швейка з кухні, „що я того пана вже нині раз викинув за двері!“

„Повторити!” сказав курат і його приказ був виконаний скоро, зручно і точно.

„Це добре, пане фельдкурат, сказав Швейк, вернувши задиханий з сіней, „що ми того панка позбулися, заки він нам не зробив тут якої кращої авантури. В Малешницях був один коршмар, письменний і прочитаний такий, що на все вмів навести якийсь уступ з біблії і коли він якого неспокойного гостя потягнув стільцем по голові, завжди говорив: „Хто щадить людину, не любить свого власного сина; та хто його любить, карає його завчасу! — Я тобі покажу тут у господі молитися!”

„Бачите, Швейку, як кінчиться з таким чоловіком, який не шанує духовну особу?” говорив курат, сміючись. „Святий Іван Золотоустий сказав: „Хто шанує священика, шанує Христа, хто упокорює священика, Христа упокорює, бо священик є Його заступником.”

— На завтра мусимо добре приготувитися. Зробіть яєшницю з шинкою, зваріть пунш, а потім будемо роздумувати над суєтою цього світа, бо як стоїть у вечірній молитві: „Госпо-

ди, посіти ласкаво той дім і тримай усі намагання злого духа здалека від нього!”

Та на світі є рішучі й послідовні люде, до яких належав і той гість, якого нині Швейк викинув уже два рази за двері. Саме, як була готова вечеря, озвався дзвінок. Швейк відхилив двері, вернувся в кімнату і сказав: „Він знову тут, той пацюк, пане фельдкурат! Я зачинив його тимчасом в купальній кімнаті, щоби ми могли спокійно повечеряти.”

„Недобре робите, Швейку“, сказав курат, „гість в дім, Бог в дім. В давних часах при вечері навіть спроваджували собі люде всяких блазнів, щоби веселіще їлося. Запровадьте його сюди, нехай нас бавить!”

Швейк запровадив панка до кімнати. Гість дивився понуро перед себе.

„Просимо сідати“, сказав ввічливо курат, „ми саме кінчимо вечеряти. Ми мали смаженого лосося, а тепер ще яешницю з шинкою. Так нам іде незле, коли люди позичають гроші.“

„Я надіюся, що ви не будете брати мене на клини“, сказав понурий панок, „я нині вже оце третій раз приходжу до вас і надіюся, що тепер уже все виясниться.“

„Голошу слухняно, пане фельдкурат“, озвався Швейк, „що цей пан подібний до одного Бушеля з Лібні. Вісімнайцять разів викидали його одного вечора з шинку, а він все вертався! Казав, що забув люльку.“

Він влезив до хати вікном, через кухню, через пивницю, а нарешті дістався на дах і хотів злізти комином, але вогнева сторожа стягнула його з даху. Такий був упертий і витревалый, що варто його було зробити міністром, або послом до парламенту.”

Витревалый панок повторював уперто своє домагання, начеби не чув натяків Швейка, що знову може вилетіти за двері: „Я хочу мати ясно поставлену справу, хочу бути вислуханим.”

„Добре, говоріть“, сказав курат, „говоріть, ласкавий пане. Говоріть, скільки хочете, а ми тимчасом будемо їсти свою вечерю. Я думаю, що це вам не буде перешкаджати. Швейку, подавайте!”

„Як вам відомо“, почав упертий говорити, „тепер шаліє війна. Ту суму я позичив вам ще перед війною і колиб не вибухла була війна, то я мігби був натискати на сплату довгу. Але я маю вже сумні досвіди.”

Він витягнув нотес і продовжав:

„Я маю все позаписувано. Оберляйтнант Яната був мені винен 700 корон і мав сміливість, згинути в Сербії. Ляйтнант Прашек попав на російським фронті в полон, а він мені винен 2000 корон! Капітан Вінтерле був також винен мені 2000 корон і його вбили його власні вояки під Равою Руською. Оберляйтнант Машек винен мені 1500 корон і попав у сербський полон. Один гине в Карпатах з незаплатаним моїм векслем, другий іде в полон, третього розносить граната під Коломиєю, четвертий топиться в Дністрі, п'ятий в Дрні, шестий вмирає в Будапешті в лічниці. Отже тепер зрозумієте мій клопіт і мій страх, що та війна зруйнує мене до щенту, коли я не виступлю енергічно і невблагано бодай супроти тих, що є тут. Ви можете мені закинути, що вам не грозить безпосередна небезпека? Дивіться.“

Він підсунув куратови нотес перед ніс: „Дивіться: Фельдкурат Матіяс в Берні, вмер перед тижнем в лічниці на епідемію. Я все волося собі повиривав! 1800 корон був мені винен, їде елеопомазувати якогось хорого на холеру, який йому ні брат ні сват, заражується і сам умирає.“

„Це був його обовязок, мій пане“, сказав фельдкурат, „я йду завтра також елеопомазувати.“

„І то також до холерних бараків“, замітив Швейк, „ви можете піти з нами й подивитися, що то значить, жертвувати собою?“

„Пане фельдкурат“, говорив послідовний чоловік, „вірте мені, що я є в дуже прикрім положенню. Чи що війну провадять на те, щоби згубити всіх моїх довжників?“

„Доки вас не асентерують і не пішлють на фронт“, обізвався знову Швейк, „доти ми будемо з паном фельдкуратом молитися, щоби милостивий Господь дозволив, аби вас розірвала перша граната.“

„Пане, це не є жадні жарти, сказав упертий панок до курата, „я прошу вас, щоби ваш пуцер не мішався в наші справи, щоби ми оба вже нарешті могли якось порозумітися!“

„Дозвольте, пане фельдкурат“, озвався знову Швейк, „прикажіть мені ласкаво, щоби я справді не вмішувався у ваші справи, бо інакше я буду й на далі боронити ваших інтересів, як пристало зичливому і доброму воякови. Цей пан має вповні слушність, він хоче сам звідси відійти. Ну, і я сам не люблю таких виступів, я є товариський хлоп!“

„Швейку“, озвався курат, начеби не запримічував присутности гостя, мене це вже зачинає нудити, я думав, що цей

чоловік забавить нас, або оповість нам які анекдоти, а він вимагає, щоби я вам приказав, щоби ви не вмішувалися, хоч ви вже двічі завдали собі через него немалого труду. Такого вечора, коли я стою перед таким важним духовним обов'язком, де я мушу всі свої змисли й думки звернути до неба, він докучає мені тою дурною історією ізза паршивих 1200 корон, відвертає мої думки від іспиту моєї совісти, від Бога, і хоче, щоби я йому щераз сказав, що тепер я не дам йому ані сотика. Я не хочу з ним довше говорити, бо не хочу псувати собі тою справою такого врочистого вечора. Скажіть йому, Швейку, самі: „Пан фельдкурат не дасть вам нічого!”

Швейк приступив до гостя і заревів йому в ліве вухо:

„Пан фельдкурат не дасть вам, паночку, нічого!”

Та енергичний віритель сидів далі і не рушився.

„Швейку”, заговорив тепер курат, „як довго він думає ще тут вивалювати на нас очі?”

„Я не рушуся звідси, доки не дістану свої гроші!” сказав уперто панок.

Тоді фельдкурат встав, підійшов до вікна і сказав: „В такім разі передаю вам його у ваші руки, Швейку.”

„То ходіть, паночку ласкавий”, сказав Швейк, „в Тройці Бог пробуває!”

І він повторив свою роботу скоро і зручно. Вхопив гостя за ковнір і викинув за двері, підчас коли курат тарабанив пальцями по шибі й свистав собі жалібний марш.

Цей вечір, присвячений роздумуванням, переходив кілька фаз. Скінчилося на тім, що ще коло півночі було чути з квартири голос курата і Швейка, як вони співали:

„Як ми з міста виходили,

Всі дівчата сльози лили,

Гей!”

* * *

У військовій лічниці ждало двоє людей на останнє помазання. Один старий майор і якийсь резервовий офіцер, в цивілю урядник банку. Оба були ранені в Карпатах. Але ще тої ночі, коли фельдкурат Кац так ревно приготувався до тої релігійної чинности, вони оба помирали. Коли ранком приїхав курат зі Швейком до шпиталю, вони оба лежали ще на своїх ліжках, але вже студені.

Та курат пішов до канцелярії і почав домагатися 150 корон за труд і за оливу. Комендант почав сваритися, що не

дасть, на що фельдкурат ударив п'ястком в стіл і обставав при своїм.

Тимчасом Швейк ждав на долині у вартівні і навязав розмову з вояками. Вони нарікали на нечувані непорядки, взиваючи о пімсту до неба.

„Вояків ховають нагих, говорив один, „немов собак, а в мундур з помершого вдягають живого і так іде в колісце.”

„Аж доки не виграємо війни”, сказав поважно Швейк.

„Такий пфайфендекель* хоче виграти!“ обізвався капраль. „Вас би всіх післати на фронт, на шрапнелі й гранати, на дротяні засіки, а не дати вам валятися по гінтерлянді, тоді можеби й виграли!”

„Я таки думаю, що це дуже красно, датися пробити багнетом”, сказав Швейк, „а також не зле дістати кулю в живіт, а ще краще, як кого трафить гранат і видно, як ноги летять в один бік а руки в другий. Це мусить бути комічно.”

Один молодий незіпсований жовнір зітхнув важко і подумав собі про своє нещастя, що він уродився якраз в такий час, коли його женуть як корову на заріз.

Другий жовнір, в цивільну учитель, наче відгадав його думки і сказав: „Деякі вчені пояснюють, що війна вибухла через якісь плями на сонці. Як така пляма на сонці покажеться, завжди мусить щось статися в світі страшно. Здобуття Картагіни припало якраз — ”

„Але сховайтеся зі свою ученістю!” перервав йому капраль. „Ідіть краще та позамітайте в кімнаті, нині на вас черга! Що нас обходить якісь дурні плями на сонці. Про мене може їх там бути і сто, я нічого собі за них не куплю!”

„Ті плями на сонці мають справді велике значіння”, запримітив Швейк, „раз показалася така пляма і ще того самого дня вибили мене на Нусях в однім шинку. Від тоді, все, коли я вибирався з дому на пиво, прочитував я газету, чи не пише що про плями на сонці. А як показалася яка пляма, ого, бувай здоров, я вже не був дурний виходити з хати і тим чином оминав напасти! А як тоді вибух вулькан Монт - Пелле і знищив цілий острів Мартиніку, — чи один професор не писав у „Народній Політиці”, що він уже заздалегідь остерігав людей, що на сонці показалася велика пляма? Але що „Народна Політика” не дійшла завчасу на той острів, то бідні ме-

---

* Дослівно: „накривка від люльки“, а переносно: офіцерський чура, згірдна назва на чуру.

шканці потерпіли.”

Тимчасом фельдкурат зійшовся в канцелярії лічниці з одною дамою з того „Комітету пань для релігійного виховання жовнірів”. Це була стара, суха дримба, якась графиня, чи баронова, яка вже від досвідку крутилася по лічниці і роздавала образки голодним і хорим жовнірам.

Вона говорила з фельдкуратом про те, що на жаль війна, замість убагороднювати людей, робить з вояків звірів. Вона скаржилася, що вояки показують її язик і роблять її за плечима всякі неприличні міни. Один назвав її страхопудом, а другий небесною козою.

„Це справді страшне, пане фельдкурат, народ зіпсований до шпіку - кости.”

І вона почала нудити курата довжезною балаканиною про те, як вона представляє собі релігійне і моральне виховання жовнірів, щоби вони радо йшли на фронт і вмирили за цісаря.

Фельдкурат терпів з пів години, а нарешті, коли інакше не міг її позбутися, просто відійшов собі від неї і пішов з лічниці.

„Другий раз най іде помазувати, хто хоче, я не піду!” сказав він рішучо, коли оба з Швейком сіли до фіякра і рушили домів.

XII.

КУРАТ ПРОГРАЄ ШВЕЙКА В КАРТИ.

Та Швейкове щастя довго не тривало. Невмолима судьба скоро перервала його приятельські звязки з фельдкуратором Оттоном Кацом, з яким він уже так був зжився. Коли фельдкуратор аж до цієї події, про яку розкажемо, був симпатичною особою, то це, що він зробив тепер, дає нам право, зірвати з його лица маску симпатії.

Подумайте! Фельдкуратор продав свого чуру, Швейка поручникови Люкашеви! Продав, а властиво програв його в карти. Так колись в Росії програвали поміщики своїх підданих кріпаків.

Це сталося нагло й несподівано. В добірнім товаристві у поручника Люкаша грали „айнундцванціг“.*

Фельдкуратор програв усе, що мав, до сотика, а на останку

* Двацять один.

сказав: „Скільки позичите мені на мого чуру? Це знаменитий хлоп! Цікавий тип, щось, що не може бути краще! Такого чури ще не мав ніхто!”

„Позичу тобі сто корон”, сказав поручник Люкаш, „як до післязавтра їх не отримаю назад, то пришлеш мені той цимес.

Мій чура і так обридливий чоловік. Вічно лише стогне і пише до дому листи, а притім краде, що тільки попаде в руки. Я вже бив його, але нічо не помагає. Я вибив йому два передні зуби і той бандит не поправляється!”

„Отже згода!” заявив легкодушно курат, „після завтра маєш або сто корон назад, або мого чуру Швейка!”

Курат програв і тих сто корон і пішов сумний до дому. Він знав напевно і зовсім у тім не сумнівався, що до післязавтра тих сто корон не зможе нізвідки дістати, і що він властиво продав, підло і нікчемно продав свого вірного чуру, Швейка.

„Треба було бодай зажадати двіста корон!” подумав собі курат, сідаючи до трамваю. Але по хвилі найшли на нього такі сумні думки і так гризло його сумління, що він ледво заїхав до дому.

„Це нечесно з моєї сторони”, признавався курат сам собі, доходячи до дверей своєї квартири, „чи зможу я тепер подивитися в його добродушні очі?”

„Дорогий Швейку”, обізвався він, увійшовши в хату, „ніні сталося щось неожидане і страшне. Я мав страшного пеха при грі в карти. Я дістав аса на руку і крикнув „гоп!”, а потім прийшла мені десятка, отже я мав приписове „айнундцванціг”, але той, що тримав банк, мав у руках хлопця, потім він осяг ще десятку, а потім девятку, разом також двайцятьодин! І він бере гроші! І то кілька разів. І так я програв усе до чиста.”

Курат замовк, а по хвилі почав несміло далі: „І вкінці я програв і вас, Швейку. Я визичив собі на вас сто корон і коли до позавтра не віддам їх, то ви не будете вже служити мені, але поручникови Люкашеви. Мені справді дуже жаль —”

„Сто корон я ще маю, я можу вам їх позичити!” сказав спокійно Швейк.

„Давайте сюди!” сказав оживлено фельдкурат, „я віднесу їх зараз до поручника Люкаша. Бо мені булоби на правду незвичайно прикро, розлучатися з вами.”

Люкаш не сподівався побачити в себе курата так скоро і тому дуже здивувався.

„Я приходжу віддати тобі довг”, сказав курат Кац, три-умфуючим голосом, „і ще хочу з вами заграти“.

„Гоп!” кликнув курат, коли на нього прийшла черга. „Ах, о одно очко за багато!”

„Гоп!” кликнув він при другій черзі. „Гоп блінд!”*

„Двайцять бере!” сказав банкир.

„Я маю тільки дев'ятнайцять”, сказав тихо курат, кладучи останніх 40 корон в банк, з тих грошей, якими мав викупити Швейка і які йому сам Швейк позичив.

Вертаючи до дому, курат попав у розпуку. Він уже бачив ясно, який він є, і знав, що Швейк пропав йому раз на все, бо мусить піти до поручника Люкаша.

І коли Швейк відчинив йому, курат сказав сумно:

„Все даремно, Швейку, судьби нікому не минути. Видно, що це ваша судьба. Ваших сто корон я також програв. Я робив усе, що було в моїй силі, але призначення сильніше від мене. І воно кинуло вас у кігті поручника Люкаша і надходить час, що ми будемо мусіли розпрощатися.”

„А багато було в банку?” питав спокійно Швейк, „чи може ви самі були форганд?**” Коли карта йде зле, то зле, але часом ще гірше, як пічне йти добре. В Здеразі мешкав один бляхар Вейвода і він грав завжди „візка” в одній реставрації. Але раз — чорт йому шепнув, чи що, досить, що він сказав раз до своїх камратів так:

„А що, якби ми заграли собі „айнундцванціг” — по п'ять грейцарів?” Отже вони почали грати „айнундцванціг” а він тримав банк. Всі програвали і в банку дійшло до десятки. Старий Вейвода хотів, щоби й другі щось виграла і все кликав: „мала бере!” Але ви не можете собі представити, якого пеха мав той бляхар! Мала не приходила нікому й не приходила! Банк ріс і ріс і вже було сто корон з п'яти грейцарів! Ніодин з гравців не важився на таку суму крикнути „гоп!”*** а Вейвода цілий зіпрів. Не було чути нічого, тільки: „Мала бере!” Один коминар програв усе, що мав, але побіг до дому і приніс свіжі гроші, коли вже було в банку півтора сотки і крикнув „гоп”. Вейвода хотів скінчити, бо в банку не було його ані сотика, а він жалував людей, і, як потім казав, хотів

* „Гоп” на сліпо. ** Перший на руці між граючими.

*** „Гоп” значить, що бере увесь банк, а як програє, то платить стільки, скільки було в банку. Прим. перекл.

навмисне тягнути до трицяті, щоби коминяр виграв, але тимчасом він дістав два аси. Та мимо того він не признавався, що має два аси і сказав, що „шіснайцятка бере!“ А коминяр, бідачисько мав лише п'ятнайцять! Чи це не пех? Старий Вейвода зовсім поблід і позеленів і чувся дуже нещасливим. Довкола вже шептали й проклинали, що він певно шахрує й фальшує, бо ніхто не хотів вірити, щоби йому так ішла карта. Шептали, що він уже раз дістав за „швіндель“ у картах, хоч це не була правда, бо Вейвода був найчесніший грач на світі. Корони сипалися за коронами і в банку вже назбиралося п'ятсот. І господар реставрації не витримав. Він мав саме приготовані гроші, які мав післати до бровару за пиво, але взяв ті гроші і присівся до грачів. Найперше програв двіста корон, потім замкнув очі, обернув крісло, щоби це принесло йому щастя, і заявив: „Це все, що є в банку, беру „гоп!“ „Граємо в отверті карти!“ сказав він. Старий Вейвода був дуже радий, бо думав, що аж тепер позбудеться того банку і змете з себе людську ненависть і підозріння. Всі дуже дивувалися, коли він передіймив карти і показалася сімка і він взяв собі її. Господар сміявся під вусом, бо він мав уже в руках двацять один. А тимчасом Вейвода дістав другу сімку і також лишив собі її. „Тепер приходить „ас“ або „десятка“, сказав їдовито господар коршми, будучи певним, що він виграє. „Я заложуся з вами о свою шию, пане Вейводо, що ви програєте.“ Зробилося неймовірно тихо. Вейвода висвітлює третю карту — а то трета сімка! Господар блідне, як крейда. Це були його останні гроші! Встає, виходить до кухні, а за хвилю прибігає звідти хлопчина, щоби ми йшли пана реставратора відрізати, бо він висить на клямці вікна. Ми скочили, відрізали його й відтерли, — а потім грали далі. Вже ніхто не мав грошей, всі програли до банку, а Вейвода все повторював: „Мала бере!“ Він хотів сам пошахрувати в свою некорюсть, щоби бідні люде відібрали свої гроші, але він мусів свої карти викладати на стіл, так, що всі бачили, що він виграє.

Всі вже одуріли від його щастя і вважали його за чарівника, коли вже нікотрий з грачів не мав сотика в кишені, почали давати квіти і за хвилю на грошах у банку серед стола була купа паперців з їх підписами. Коминяр був уже винен кількадесять тисяч, вугляр зі Здеразу около пів міліона, якийсь медик 800.000 корон, сторож камениці понад два міліони. Старий Вейвода пробував усяко, щоби того лиха позбутися. Він разпораз виходив ніби на сторону і просив когось другого

давати за себе карти, — хотів, щоби вони його вшахрували, але коли вертався з сіней, той завжди повідомляв його, що він знову виграв. Вони післали за новими картами, але і це не допомогло. Коли Вейвода навмисне ставив на пятнайцять і далі не тягнув, то другий мав лише чотирнайцять.

Всі дивилися на нього скажено й люто, а найбільше проклинав якийсь коминяр, який програв найменче зі всіх, бо лише вісім корон готівкою. Він заявив отверто, що такий чоловік, як Вейвода, не повинен жити на світі, що його варто змолотити, викинути і втопити як песя. Годі собі представити, як прикро було старому Вейводі слухати таких річей, він же прецінь не був винен у тому, що йому карта йшла! Нарешті він упав на одну думку. „Ду до виходка”, сказав він щераз, „давайте за мене, пане майстер!“ І не беручи капелюха на голову, вийшов до сіней, а з сіней, як стояв, так побіг на вулицю і на поліцію. Стрінув якусь поліційну патрулю і доніс їй, що в тім і тім шинку газардово грають в карти. Поліцаї сказали йому, щоби йшов наперед, а вони прийдуть зараз за ним. Він пішов назад до реставрації і йому сказали, що тимчасом медик програв ще понад два міліони, а сторож понад три. За хвилину, надійшла поліція. Коминяр крикнув: „Ратуйся, хто може!“, але це не допомогло. Поліцаї сконфіскували банк і повели всіх грачів на поліцію. Вугляр зі Здеразу опирався, то його відвезли в скрині. В банку було карточками понад 500 міліонів корон, а готівкою півтора тисячі.

„Чогось такого я ще не видав. дивувався комісар поліції, коли побачив ті величезні суми, „це ще гірше, як у Монтекарльо.“

Всі разом крім старого Вейводи переночували на поліції до ранку. Вейводу, як донощика, пустили до дому і прирекли йому, що дістане законну надгороду, то є третину сконфіскованої суми, отже понад сто міліонів картками і п'ятьсот корон готівкою. Але Вейводі до ранку закрутилося від того в голові, він почав бігати. по місті і замовляти всюди великі огнетревалі каси. Це є шастья в картах“ — докінчив Швейк.

По тій розмові Швейк пішов до кухні, і зварив грог, — і той вечір скінчився так, що коли нетверезий курат лягав у ліжку, почав гірко плакати і проливати сльози.

„Я тебе продав, камрате, ганебно тебе зрадив і продав. Прокляни мене, вимасти мені шкіру, я стерплю все! Я кинув тебе звірам на жир. Я не можу тобі подивитися в очі. Кусай

мене, шматуй мене, забий мене! Я не заслугою нічо ліпшого. Знаєш, що я є?

І фельдкурат, втискаючи заплакане лице в подушку, говорив ніжним, м'яким голосом:

„Я є безхарактерний нікчемний злодюга!“

І заснув, як по купелі.

Слідуючого дня пішов курат, виминаючи поглядів Швейка, вчасно з дому і вернувся аж пізно в ночі з якимось грубим жовніром.

„Покажіть йому, Швейку,“ сказав він, знову виминаючи погляд Швейка, „де що лежить, щоби він визнавався, і повчіть його, як вариться грог. А рано зголосіться у пана поручника Люкаша.“

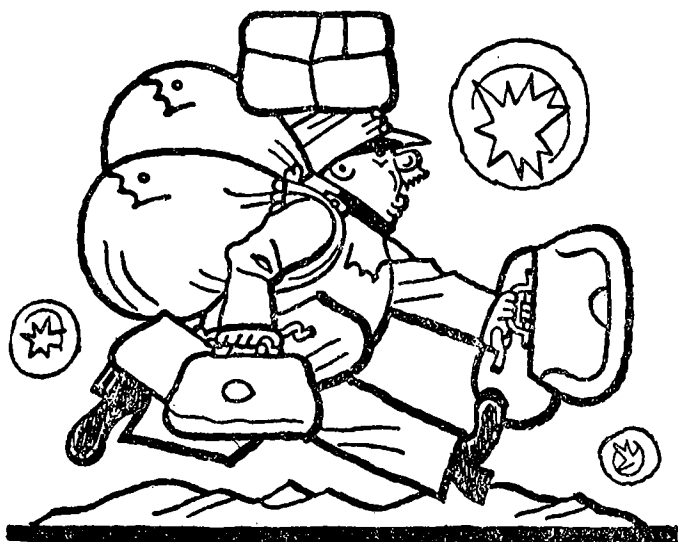
Швейк провів останню ніч у курата разом з новим чурою на науці варення грогу. Досвіта грубий інфантерист ледво вже тримався на ногах і тільки белендів під носом уривки якихось народних пісень, які без сенсу перемішував одні з другими. Грог навчився він варити скоро.

„За тебе я не маю страху!“ сказав Швейк „з таким таланом ти будеш у пана фельдкурата триматися довго.“

І сталося. Того дня коло полудня поручник Люкаш перший раз мав честь оглядати добродушно усмінене лице хоброго вояка Швейка.

Швейк прийшов, засалютував і сказав:

„Голошу слухняно, пане поручнику, я є той Швейк, якого пан фельдкурат програли учора до вас у карти!“

XIII.

ДЕЩО ПРО АВСТРІЙСЬКИХ „ПУЦЕРІВ“.

Звання й установа австрійських чурів, або як їх звали за Австрії „пуцери“, „пуцфлеки“, „дінери“, „пфайфендеклі“, — старі, як світ. Здається, що вже Олександр Великий мав свого чуру. А є певним, що в середніх віках, за феодалізму ту саму роль чурів відгравали наемники лицарів. Чи Санчо Панза не був таким чурою у Дон Кіхота? Дивно, що дотепер не написана ще історія офіцерських чурів. Вона певно вияснилаби нам, що князь Альмавіра зів свого чуру при облозі міста Толеда без соли, про що зрештою князь сам про це згадає в своїх споминах. Він додає при тім, що його чура мав добре, делікатне м'яке м'ясо, що смаком нагадувало трохи курку, а трохи осла.

В одній старій німецькій книзі про воєнну штуку знаходимо також вказівки і поучення для чурів. Чура старих ча-

сів мусів бути побожний, чесний, правдомовний, скромний, хоробрий, відважний, гоноровий, працюючий і вірний. Коротко — він мусів бути взірцем чоловіка. Нові часи дуже багато змінили такий тип чури. Теперішній „пуцер” звичайно не є ані побожний, ані чеснотливий, ані правдомовний. Модерний „пфайфендекель” бреше, обманює свого пана і звичайно замінює його життя в правдиве пекло. Він є хитрим рабом, що видумує всякі штучки й способи, щоби тільки своєму панови огірчити життя.

В тій новій генерації „пуцерів“ невидко вже таких повних пожертвовання сотворінь, які далиби себе своєму панови зїсти без соли, так, як шляхотний чура Фернандо князя Альмавіри. Звичайно навпаки: нині чура старається зїсти свого пана. А пан вишукує всяких способів, щоби від того встерегтися і задержати свою повагу. Це звичайно є страшна терористична тиранія. В році 1912 провадився в Грацу процес, в яким судили якогось капітана, що кинув чуру на землю і копав його доти, аж той віддав душу. Капітана увільнили від вини і кари, тому, що він це зробив шойно другий раз. На думку тих судіїв життя „пфайфендекля” не має жадної вартости. Він є тільки предметом, в багатьох випадках манекіном, якого бється для вправи рук, раб, „служниця до всього”. Отже нема дивоти, що така „посада” чури вимагає від нього чимало сприту і хитрости. Його становище на землі мож би хіба порівняти з терпіннями „ліколь”* в давних часах, якого позаушниками виховувано на сумлінного чоловіка.

Але бувають випадки, що чура здобуває собі любов свого пана і стає упривілейованим. Тоді він є пострахом чети, сотні, курія. Всі „шаржі” стараються його підкупити і позискати його приязнь. Він рішає про відпустку, може постаратися, щоби комусь повелося при рапорті і так далі.

Такими весільними є звичайно чури вищих офіцерів. Вони діставали підчас війни срібні тай золоті медалі. За що, ніхто не знає.

При 91. полку знав я таких кілька. Один „пуцер” отримав велику срібну, бо вмів знаменито смажити гуску, яку розуміється вкрав. Другий отримав малу срібну, бо з дому прислала йому прекрасне печене й варене, так, що його пан в часи найбільшого голоду так переїдався, що не міг ходити.

---

* Малий слуга по реставраціях.

А пропозиція на його медалю уложив його старшина так :

„За те, що він виявив у боях незвичайну хоробрість і відвагу, своє життя наражав за свого офіцера і під густим огнем наступаючого ворога ані на хвилину його не опустив.“

А тимчасом бушував він десь „хоробро“ в запілля по людських курниках.

Війна змінила власне відношення чури до пана і зробила чуру найбільше зненавидженим твором у всіх вояків. Чура діставав завжди цілу консерву, коли одну розділювано на п'ятьох. Його фляшка була все повна руму, або коняку. Цілими днями жував він чеколяду, або цвібак і то офіцерський, курил папіроси свого пана, смажив і варив цілими днями і ходив у „екстраблюзі.“

Чура офіцера жив у найбільшій приязни з ординансом і давав йому завжди добру порцію відпадків зі свого стола. До того товариства щасливої трійці приставав ще звичайно рахунковий фельдфебель. Це тріо жило в безпосереднім звязку з старшиною і знало всі воєнні операції і пляни.

Той рій, якого капраль знався добре з чурою, був найкраще поінформований, що й коли буде.

Коли він сказав: „О другій годині трийцятьпять мінут беремо ноги на плечі!“, то австрійські жовніри точно о годині другій трийцятьпять мінут зачинали „розв'язуватися з ворогом.“

Чура був найкраще бачений у полевій кухні, крутився завжди коло кітла і діставав найкращі порції. Він роздавав прикази, начеби сидів десь у реставрації і мав карту страв перед собою.

„Я хотівби реберце“, говорив він до кухаря, „вчора ти дав мені воловий хвіст. Дай мені також кусок печінки до зупи, ти знаєш, що я не їм селезінки.“

Але найзручнішим був такий „пуцер“ у робленню паніки!* Як зачиналася бомбардація позиції, тряслися на нім штани. Він сидів тоді зі своїми пакунками й з пакунками свого пана в найбезпечнішій сховку, ховав голову під коц, щоби його не побачив гранат, і нічого собі більше не бажав, лише, щоби його пан був ранений, щоби він міг разом з ним виїхати далеко до етапу.**

---

* Пострах. ** В запілля.

Пострах починав він ширити дуже таємничим поведінням і бесідою.

„Мені здається, що здійсмають телефони,” говорив він довірочно роям. І був щасливий, коли міг сказати: „Вони вже зняли.“

Ніхто не втікав так радо, як „пуцфлек”. В такій хвили бував він звичайно, що над його головою брентять шрапнелі і гранати, а з великим накладом сил прямував на зади, до штабу, обладований клунками, як осел. Так добивався аж до обозу. Він дуже любив обоз і радо їхав на возі, або на санітарній повозці. Коли мусів іти пішки, то вдавав зовсім зруйнованого чоловіка. В таким випадку лишав речі свого пана в окопах, а сам забирався тільки зі своїми наплечниками.

Коли трапилося, що офіцер вратувався втечею від полону, а чура таки попав у полон, то він не забуває ніколи, взяти з собою в полон речі свої і свого пана. Він уважав, що це переходить на його власність.

Я бачив одного полоненого австрійського „пуцера“, який від самого Дубна йшов пішки аж до Дарниці за Києвом. Він мав з собою крім свого наплечника і наплечника свого пана, який не дістався в полон, ще п'ять валізок різної всячини, два коци і подушку, а на голові ніс ще щось в роді пакунка. І жалувався ще; що по дорозі козаки відібрали йому дві валізки.

Ніколи не забуду того чури, який волікся так з тими тягарями через цілу Україну. Це був живий ходячий товаровий віз і я до нині не можу збагнути, як міг він двигати таку гору клунків цілі сотки кілометрів! А потім дістатися з тим усім аж до Ташкенту і стерегти їх, щоби нарешті на тих пакунках смерті в обозі полонених на п'ятнистий тиф!

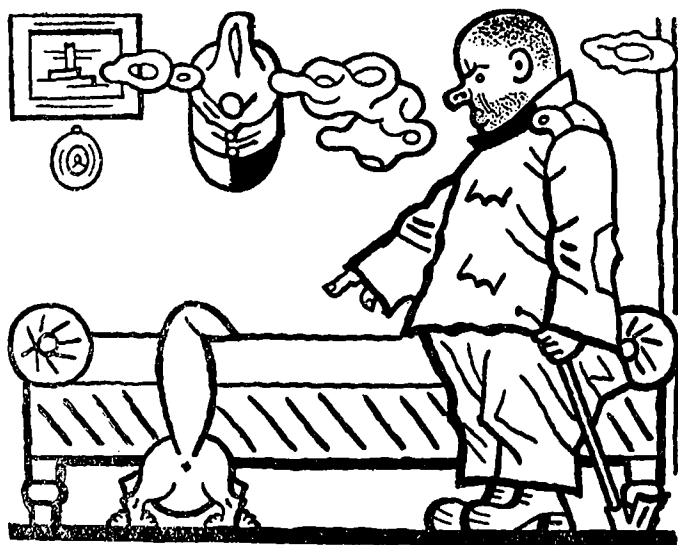
Нині підфіцерські чури розсіяні по цілій чеській республіці і по всім світі — і вони розповідають про свої героїства. Вони здобували і брали штурмом Сокаль, Дубно, Ніш, Пяву. Кожний з них є щонайменше Наполеон.

„Я кажу своєму оберштові: Пане обершт, Телефонуйте до штабу, що вже може початися наступ!”

Отак звичайно побріхують чури.

По більшій частині були це реакціонери і тому люде ненавиділи їх. Декотрі з них були доношиками і мали в тім велику приємність, коли дивилися, як когось карали звязанням.

Вони розвинулися в окрему касту людей. Їхнє самолюбство не мало границь.

XIV.

ШВЕЙК ЧУРОЮ У ПОРУЧНИКА ЛЮКАША.

Поручник Люкаш був типом офіцера спорохнявілої австрійської монархії. Кадетську школу скінчив з мірним поступом і вона виховала його на дволичну амфібію*. В товаристві говорив він по німецьки, але читав чеські книжки і коли в школі однорічних добровольців вчив самих чехів, то говорив їм не раз довірочно: „Будьмо собі чехами, але про це ніхто не мусить знати. Я є також чех.“

Він уважав, що бути чехом, то так, як належати до якоїсь недозволеної тайної організації, якої краще уникати з далека.

---

* Амфібія — звірина, що може жити у воді й на суші. Тут мова про чоловіка, що відповідно до обставин різно себе виявляє: дволичний.

Зрештою він був дотепний і незлий чоловік, не боявся своїх зверхників і старався підчас маневрів про свою чету, як треба і як належить. Він зумів примістити її завжди вигідно по стодолах, а часто зі своєї скупой платні купував своїй четі бочку пива.

Він любив, щоби його вояки в поході співали пісні. І вони мусли співати, коли йшли на вправи, або з вправ вертали. І йдучи біля своєї чети, співав поручник разом з людьми:

„А як нічка надійшла,
То Марічка вже прийшла,
Жумтарія, бум!“

І тому поручник Люкаш тішився у жовнірів великою симпатією, бо він був незвичайно справедливий і не мав звичаю, когось секувати.*

Підофіцери, від фрайтра до фельдфебля, дрожали перед ним і він потрапив з найбрутальнішого „зупака“ за один місяць зробити правдиве ягня.

Він умів кричати, це правда, але ніколи нікого не лаяв і не обиджав. Він уживав вибраних слів і зворотів.

„Бачите, хлопче“, говорив він, „я караю вас на правду дуже нерядо і з прикрістю, але я тому не винен, бо від дисципліни залежить здібність і хоробрість війська і без дисципліни армія стає билинкою, яку леда вітер схиляє в кожний бік. Коли ви не тримаєте свого одягу в порядку, коли ваші гудзика добре не попришивані, або як їх бракує, то видно, що ви забуваєте про свої обовязки, які маєте супроти армії. Може ви цього і не розумієте, що ви за це мусите бути замкнені, що вчора при збірці бракувало вам на блюзі одного гудзика, така мала, незначна річ, якої в цивілю і не завважається. Але бачите, що таке занедбання вашої поверховности при війську мусить мати за наслідок кару. А чому? Тут не ходить о те, що вам бракує одного гудзика, тільки о це, що ви мусите привикнути до порядку. Нині ви не пришили собі гудзика і вже починаєте занедбуватися. Завтра буде вам уже тяжко розложити кріс і вичистити його, післязавтра ви забудете десь у шинку свій багнет, а нарешті заснете на варті, а все то через те, що тим нещасним гудзиком ви почали життя недбайлюха. Так то є, хлопче і тому я вас караю, щоби вас остерегти перед ще більшою карою за ті речі, які ви наброїлиби, як би через безкарність поступили в своїй недбайливости далі. Я за-

---

* Переслідувати.

микаю вас на п'ять днів і хочу, щоби ви о хлібі й воді мали час над тим подумати, що кара не є пімстою, тільки виховуючим чинником, який має на цілі змінити і поліпшити покараного жовніра.“

Він мав уже давно стати капітаном, але в тім не допомогла йому навіть та осторожність в національних поглядах, бо він виступав перед своїми зверхниками з повною отвертістю і в службовім відношенню не любив підлизуватися.

Своїм характером нагадував він трохи селянина з полудневих Чех, де він народився в однім селі між чорними лісами й ставами.

Та коли він супроти своїх жовнірів — підчинених був дуже справедливий і ніколи не мучив їх, то мав одну дуже дивну черту: він ненавидів свого чури, а то тому, що все мав таке нещастя, що діставав на чуру недоброго і обридливого чоловіка.

Він бив їх по лиці і поза вуха і старався направити їх сваркою і ділом, не уважаючи їх за вояків. Він боровся з ними безнадійно цілими роками, щоразу звільняв одних, а добирав собі других, а вкінці стогнав і говорив: „Ох! Я знову дістав таку свиню за чуру!“ Своїх чурів уважав він за нижчу породу людей.

Дуже, а дуже любив він звірята. Він мав у себе канарка з Гарцу, мав ангорського kota і пса — пінчера. А всі чури, яких він коли мав, обходилися з тими звірятками не ліпше й не гірше, лише так, як він зі своїми чурами, коли вони зробили йому яке свинство.

Канарка мучили тим, що не давали йому їсти, один пуцер вибив ангорському котови одно око, пса били й копали на кождім кроці, а вкінці останній з них, попередник Швейка, узяв бідного пса й повів його до гицля, де казав пса вбити і навіть дав за це десять корон зі своєї кишені. Потім просто замельдував своїйому поручникови, що пес на проході втік йому з рук. На другий день той „пуцер“ машерував уже з другими вояками на площу вправ.

Коли Швейк прийшов до поручника Люкаша, щоби згоситися до служби в нього, поручник запровадив його до кімнати і сказав йому:

„Пан фельдкурат Кац дуже хвалив вас і поручив вас мені та бажає, щоби ви його похвалі не зробили встиду. Я мав уже пятьдесят „пуцерів“ і нікотрий з них не загрів у мене місця. Я звертаю вашу увагу на те, що я є острый і що кож-

ду брехню і всяке свинство караю з місця дуже строго. Я вимагаю, щоби ви все говорили лише правду і без слова сповняли точно всі мої прикази. Коли я скажу: скачіть в огонь!, то мусите скочити в огонь, хочби ви до того й не мали великої охоти! Куди ви дивитеся?“

Швейк дивився з цікавістю на стіну, де висіла клітка з канарком, і відповів, звертаючи зір своїх добродушних очей на поручника:

„Голошу слухняно, пане оберлейтнант, там є гарний канарочок!“

І перервавши тим робом прудку струю поручникової мови, стояв Швейк перед своїм новим зверхником у військовій поставі і дивився йому просто в очі, не кліпнувши повікою.

Поручник хотів відповісти йому щось непривітне й шорстке, але коли запермітив невинний вираз Швейкового лица, сказав:

„Пан фельдкурат представив вас, як останнього матолка, і я бачу, що він не помилився!“

„Мельдюю послушно, пане поручнику, що пан фельдкурат справді не помилився. Коли я ще служив перед військовою активною, мене суперарбітрували через матолковатість і то ще через ноторичну.*

Таких нас було лише двох у полку, я і один пан капітан з Камніци. Він, за дозволенням, пане поручник, як ішов улицею, то без перерви вертів собі пальцем лівої руки в лівій дірці носа, а пальцем правої в правій дірці. А коли пішов з нами на вправи, то завжди казав нам стати в лаву і говорив:

„Жовніри, ег, памятайте, ег, що нині є середа, ег, бо завтра є четвер, ег!“

Поручник Люкаш здвигнув плечима, як чоловік, що не знаходить слів, щоби висловити якусь думку.

Він перейшовся попри Швейка від вікна до дверей і від дверей до вікна, при чім Швейк звертав свою голову за ним, як соняшник за сонцем, в право, в ліво, в право, в ліво і то так уперто і невинно, що нарешті поручник спустив свій зір, подивився на підлогу і сказав щось таке, що немало жадного звязку з Швейковим оповіданням про капітана - ідіота.

„Так“, говорив поручник, „у мене мусить бути лад і порядок і дисципліна і чистота і не смієте брехати! Розумієте?

---

* Типову, очевидну.

Я люблю чесність і отвертість. Я ненавиджу брехні і немилосердно караю, розумієте мене добре?”

„Голошу слухняно, пане поручнику, що розумію добре! Нема нічого гіршого, як те, коли хтось бреше. Коли зачинає плутатися в брехні, то він пропав. В однім селі за Пільграмом був один учитель Марек і він старався о дочку лісничого Шпери, а лісничий сказав йому переказати, що як буде стрічатися з дівчиною в лісі, то він всадить йому з дубельтівки порцію щетини з сіллю в задок. Учитель казав знову переказати лісничому, що це не правда, але раз, коли він мав зійтися з дівчиною, приловив його лісничий і хотів уже зробити йому ту приємність, але учитель виговорився, що він прийшов у ліс нарвати собі цвітів, а потім, що він прийшов зловити собі кілька okazів ріжних мотилів, та чимраз далі і тим більше заплутувався, аж вкінці, перестрашившись, заклинався, що він хотів наставити сильце на заяця. А за це лісничий повів учителя на жандармерію, звідти відставили його до суду за „равбшіцерство“, і вже не бракувало богато, а булиби його засудили. Якби був зраду сказав правду, то бувби дістав лише щетину з сіллю. Я думаю також, що найкраще все сказати просто правду, та коли я щось зроблю недобре, то просто прийду і скажу: „Голошу слухняно, пане поручник, я зробив те а те!“ А що до чистоти, то це також добра річ, бо з нею завжди можна зайти найдалі. Так, як є ті перегони в швидкім ході. Як один зачне скакати й бігти, то вже його усувають і він не сміє брати участі в перегонах. Це зробили з одним моім кузином. Чесного чоловіка всюди шанують і цінять, він сам собою є задоволений і чується, як новонароджений, коли лягає і може собі сказати: „Сьогодні я знову був чесний.“

Підчас тої мови Швейка поручник Люкаш сидів уже довго на кріслі, дивився Швейкови на чоботи і думав собі: „Мій Боже, таж я говорю не раз також такі дурниці, а вся ріжниця лежить лише в формі і способі, як я їх говорю!“

Та мимо того, щоби не втратити своєї поваги, сказав поручник, коли Швейк скінчив говорити:

„В мене мусите чистити чоботи, тримати в порядку свій мундур і мій, уважати, щоби всі гудзики були на своїм місци порядно пришиті і мусите виглядати на вояка, а не на яку цивільну мацапуру. Це дивне, що жаден з вас не вміє по військовому заховуватися. Тільки один з моїх пуцерів мав вигляд вояка, але він вкінці вкрав мені мій мундур і продав на тандиті.“

Він перервав і продовжував далі свої поучення, що Швейк має у нього робити. При тім не забув виразно підкреслити, що він мусить бути вірний і нігде не сміє виносити того, що діється в його хаті.

„Мене відвідують часто деякі пані“, завважив поручник, „деколи неодна лишається в мене на ніч, коли я рано не маю служби. В такім випадку маєте подати нам каву до ліжка, коли я задзвону, розумієте?“

„Голошу слухняно, що розумію, пане поручнику! Бо колиб я несподівано увійшов, то декотрій дамі могло би це бути неприємно. Я також раз запросив собі був додому одну панянку, а моя господиня, дурна баба, принесла нам каву до ліжка саме в тій хвилі, коли ми обоє найліпше бавилися. Моя господиня перелякалася, облила мені цілі плечі і сказала з перестрахом: „Добрийдень, паночку!“ Я знаю, що і як треба робити, коли в кого спить собі яка порядна дама.“

„Добре Швейку, супроти дам можемо завжди заховуватися чемно і тактовно“, сказав поручник, якого гумор поправився, бо розмова зійшла на такий предмет, який був одинокою метою і приємністю поручника поза його роботою в касарні і на площі вправ та поза картами.

Жінки були душею його квартирі. Вони улаштували йому домашнє огнище. Мав він їх кількадесять і всі вони підчас свого короткого побуту в його помешканню старалися прикрасити хату дрібничками.

Одна, жінка якогось властителя каварні, яка жила в нього повних чотирнайцять днів, аж доки не знайшов і не забрав її муж, вишила йому прекрасну скатерть на стіл, й інші дрібниці і булаби ще може вигаптувала цілий килим на стіну, але впав муж і перервав ту історію.

Друга дама, яка була в нього три тижні і яку відібрали родичі, хотіла перемінити його спальню в дамський будуар,* понаставляла всюди всяких прикрас і цяцьок, маленьких ваз і образків, а над його ліжком завісила образ ангела - хоронителя.

Жіночу руку було пізнати у всіх кутках спальні й їдальні, навіть в кухні, де було видно всяке кухоннє начиння, величавий дарунок одної закоханої жінки фабриканта, яка крім своєї пристрасти принесла свому поручникови прилад до січення ка-

---

* Жіноча кімнатка.

пусти, салати, ярин, до краєння хліба, до тертя булки, до мелення мяса і всякі пательні, бляхи й бляшки, форми і формочки на солодкі тіста.

Але вона забралася по однім тижни, бо не могла погодитися з тою думкою, що поручник крім неї має ще з двадцять других коханок...

Поручник Люкаш провадив також відповідно до того широку переписку, мав альбом своїх любовниць і цілий музей з пам'ятками по них, до яких відносився, як до амулетів, що можуть чарувати. Він мав цілий склад підв'язок, тоненького, дамського білля, корсетів і пончіх.

„Нині маю службу“, сказав поручник, „і прийду аж в ночі, уважайтеж тут мені на все і зробіть порядки в хаті. Останнього „пущера“ я нагнав через його подлість і він пішов нині з похідним курінем на фронт.“

Поручник ще казав йому вважати на канарка і на ангорського кота і вийшов з дому, не забуваючи, ще в дверях сказати Швейкови кілька слів про ретельність і порядок.

Коли поручник вийшов, Швейк привів усе в хаті до найкращого порядку, так, що коли в ночі прийшов поручник, Швейк міг йому сказати:

„Пане поручнику, голошу слухняно, все в найбільшій порядку, тільки кіт наробив непорядку і зів канарка!“

„Якто?“ визвірився на нього поручник.

„Голошу слухняно, пане поручнику, так: Я знав, що коти не люблять канарків і що вони їм радо виправляють усякі псо-ти. Тож я хотів їх одно з другим запізнати, щоби освоїлися з собою, а в таким випадку, якби кіт хотів щось канаркови пошкодити, то я хотів витріпати йому шкіру, щоби він памятав до своєї смерти, що канарка не сміє зачіпати, бо я дуже люблю звірятка, пане поручнику. В нашій камениці, там де я мешкаю, є один капелюшник і він витресував свого кота так, що як спершу він поїдав йому всі канарки, так тепер не рушить вам ані одного і канарок може собі сідати котови на голову. Отже я хотів і нашого кота, пане поручнику, так витресувати, і тому я взяв канарка з клітки і дав його котови понюхати, а та бестія скористала з моєї хвиливої неуваги, і відкусила бідній пташині головку, а потім зіла її. Я на правду не сподівався, що це такий невихований і некультурний кіт. Як би то був воробець, пане оберляйтнант, ну, я не казавби нічого, але такому красному канаркови з Гарцу! Як пажерливо він його

схрупував разом з пірям і з кістками, варто було дивитися, пане поручнику! Коти — то взагалі необразовані і немюзикальні бестії і не можуть стерпіти, коли канарок співає. Я вилявав kota, але борони, Господи, я його не рушив і ждав на вас, пане поручнику, що ви тій бестії за це присудите.”

Оповідуючи це, Швейк дивився поручникови так широко в очі, що цей, хоч спершу наступив на Швейка з недобрими намірами, не спромігся вже на їх виконання, сів на крісло і сказав:

„Слухайте, Швейку, чи ви справді є таке нещасне тумановате Боже сотворіння?”

„Голошу слухняно, пане поручнику, так!“ відповів Швейк урочистим голосом. „Ще з малку маю такого пеха, завжди хочу зробити щось добре, а ніколи з того не виходить добро, лише завжди якась неприємність для мене і для мого оточення. Я приміром справді хотів запізнати того бідного канарка з тим проклятим коцуром, щоби вони порозумілися, — ну, і чи я винен, що та звірюка перекреслила мої добрі заміри й зіла того, якого я хотів зробити їй товаришем забави? В однім домі на Віноградах зів раз один котище цілу папугу, бо папуга завжди висмівала kota і наслідувала його м'явкіт. Але ті коти мають сильне життя. Коли ви скажете, пане оберляйтнант, щоби я того kota закатрупив, то я буду примушений, роздусити його між дверями й одвірком, бо інакше не дасться. Це дуже сильні й уперті звірі.“

І Швейк почав пояснювати поручникови, з найневиннішою міною, як губиться котів. Він наводив подробиці про це, такі страшні, що певно мусілиби довести „комітет охорони звірят“ до дому божевільних.

При тій нагоді показав себе Швейк таким знавцем цієї справи, що поручник Люкаш забув про свій гнів і запитав:

„Ви вмієте обходитися зі звірятами? Маєте серце і нуєте любов до звірят?”

„Найбільше люблю пси“, сказав Швейк, „бо на псах, як ними вміти торгувати, можна добре заробити. І я вже трохи з ними мав щастя, бо я був завжди чесний в інтересі. А все таки люде псували мене; я мусів неодному продавати здохляка замість расової собаки. Всі домагаються чистої раси, а деж її набрати? Не можуть же бути всі пси чистокровні й здорові. Ну, і нарешті я мусів оголосити, що в мене самі расові пси, і мусів з першого - ліпшого кундля, що десь вродився у якійсь

цегольні, „робити“ расового ямника або хорта, родом з самої Баварії. І справді добре зробив, бо люде тішилися, що так легко можуть прийти до пса чистої раси. Я доставляв неодному звичайного Варшевицького „шпіца“ замість гончого, а люде лише дивувалися, що такий пес, хочай походить аж з Німеччини, є кудлатий і не має кривих ніг. Так впрочім роблять у всіх псярнях. Ви зробилиби великі очі, пане оберляйтнант, як би побачили, що за страшні шахрайства діються з такими псами. Бо таких псів, які справді моглиби на себе сказати: „я є чиста раса!“, треба зі свічкою шукати. Або мати „забулася“ з якимось посмітюхом, або його бабка була така мудра, або він мав кілька батьків і одідичив від кожного якусь злу, або добру прикмету. По однім дістав вуха, по другім хвіст, по третім шерсть і писок, по пятім ріст, — ну, а як він мав дванайцять батьків, то можете собі уявити, як такий пес виглядає! Я купив раз такого одного виродка, такого страшного, що всі пси вступалися йому з дороги й обминали його як заразу, а я купив його з милосердя, бо він волочився голодний попід плоти. Він сів собі в мене в хаті в куті і так сумував, аж доки я не продав його замість стаєнного пінчера. Найбільше роботи завдав він мені з фарбованням, бо я мусів дати йому барву перцю з сіллю. І так поїхав він зі своїм новим паном на Моравію і від тоді я не бачив його.“

„Я також дуже люблю пси“, озвався тепер поручник Люкаш, „деякі мої товариші, що є тепер на фронті, мають з собою пси, і вони писали до мене, що їм минає війна з таким вірним звірятком дуже скоро й мило. Отже ви знаєте всі псячі раси, то я надіюсь, що якби я дістав яке пся, то ви будете його добре доглядати. А яка раса — на вашу думку — є найкраща? А саме я розумію пса — як товариша. Я мав раз стаєнного пінчера, але не знаю, чи —“

„На мою думку, пане поручнику, стаєнний пінчер, це дуже милий пес і товариш. Правда, не кожному він подобається, бо він має тверду борідку на писку і виглядає так, як висушений кримінальник. Він такий поганий, що він дуже гарний, і він дуже мудрий пес. Де такому дурному „бернардинови“ до нього! Він ще мудріший, як фокстерієр. Я знав одного —“

Поручник Люкаш глянув на годинник і перервав Швейкову бесіду:

„О, то вже пізно! Я мушу виспатися. Рано маю знову

службу, то ви можете цілий день походити по місті і дістати десь для мене порядного пінчера.“

Поручник пішов спати, а Швейк положився в кухні на канапу і читав газети, які поручник приніс був з касарні.

„Диви, диви,“ промовив Швейк сам до себе, „цісар Вільгельм удекорував султана турецького воєнною медалею, а я маю навіть малої срібної!“

Він задумався і раптом скочив на рівні ноги: „Мало що не забув —“

Швейк пішов до кімнати, де поручник уже спав, збудив його і сказав:

„Голошу слухняно, пане поручнику, я не дістав жадного приказу, що робити з котом.“

А заспаний поручник обернувся в перині на другий бік і пробурчав: „Три дні касарняку!“ І далі заснув.

Швейк винісся нишком з кімнати, витягнув нещасливого kota зпід канапи і сказав до нього:

„Маєш три дні касарняку!* Абтретен! І ангорський кіт поліз назад під канапу.

---

* Касарняний арешт.

2.

На другий день поручник пішов до служби, а Швейк зібрався саме виходити з дому, щоби оглянутися десь за ставним пінчером, коли несподівано задзвонила якась молода дама і сказала, що хотілаби говорити з паном поручником Люкашем. Коло неї в сінях стояли два великі куфри, а Швейк доглянув за нею ще шапку носія, що саме сходив зі сходів.

„Пана поручника нема дома!“ сказав Швейк твердо, але молода дама була вже в передпокою і сказала до Швейка остро: „Занеси куфри до кімнати!“

„Без дозволу пана оберляйтнанта того не буде!“ сказав сухо Швейк. „Пан оберляйтнант сказав, щоби я нічого не робив без його дозволу.“

„Ви вдуріли!“ — закликала молода пані. „Я прийшла до пана поручника у відвідини.“

„Про це мені нічого не відомо,“ сказав Швейк, „пан поручник тепер у службі і прийде аж в ночі додому, а я дістав приказ, винайти пінчера. Про ніякі куфри ні про ніяку даму

я не знаю нічогосько. Тепер замикаю мешкання на ключ, тож прошу вас дуже, звольте опустити передпокій. Мені ніхто нічого не мельдував, а жадну чужу особу я не можу лишати саму в помешканню. Бо так було раз на нашій вулиці у цукорника, що впустили до хати якогось незнайомого, а він отворив собі шафу, закрвав убрання і дав ногам знати.“

„Я не хочу вас цим обидити“, продовжав Швейк, бачучи, що молода дама попадає в розпуку і зачинає плакати, „я про вас, пані, ще так зле не думаю, але ніяким чином не лишу вас тутки самої, ви чейже це зрозумієте, що мені віддано все мешкання під опіку і я за кожду дрібничку відповідаю. Розумієте? — за кожду дрібничку!... Тому звиваю вас з усею чемністю щераз, щоби ви не сперечалися зі мною і пішли собі геть. Доки не отримаю від пана поручника якогось виразного приказу, доти не можу знати навіть свого рідного брата. Мені справді дуже прикро, що мушу з вами так говорити, але при війську, а ще до того на війні, мусить бути порядок і дисципліна.“

Тимчасом молода пані прийшла трохи до себе. Вона вийшла з торбинки візитову карточку, написала олівцем пару слів, вложила карточку в гарну маленьку копертку і сказала зломаним голосом: „Занесіть цю записку до пана поручника, а я тут зажду на відповідь. Тут маєте пять корон за дорогу.“

„З того нічого не буде,“ сказав Швейк, вражений впертістю того ненадійного гостя, „затримайте собі, пані, своїх пять корон, ось вони тут, на кріслі, а як хочете, то ходіть зі мною під касарню, заждете під брамою, а я доручу ваш лист і принесу відповідь. Але щоби ви тимчасом тутки ждали, то не може бути й бесіди!“

По цих словах втягнув він куфри з синій до передпокою і вибренькуючи ключами, неначе який великий ключник в графськiм замку, промовив значучо вже біля дверей: „Ну, замикаємо!“

Молода дама вийшла безнадійно на коритар. Швейк замкнув двері і пішов наперед. А молода пані почимчикувала за ним, що сил, і дігнала його щойно, коли повернув до трафіки за папіросами.

Тепер ішла вона вже поруч нього і силувалася, навязати з ним розмову.

„Чи ви напевно доручите той лист?“

„Розуміється, коли я це сказав, то доручу!“

„А знайдете пана поручника?“

„Думаю, що ні.“

„А де може бути пан поручник?“

„Того я не знаю.“

В тім місці розмова на хвилину урвалася, потім навязала їй знову молода дама, яка запитала:

„Чи ви не згубили листа?“

„Дотепер ще не згубив!“

„Отже ви цілком певно передастьте його панови поручникови?“

„Так.“

„А знайдете його?“

„Я вже сказав, що я цього не знаю“, відповів Швейк, „мені дивно, що люде можуть бути такі цікаві і заєдно питатися те саме. Це так виглядає, як би я затримував кожного на вулиці і питався його, котрий він з ряду.“

На цім скінчилася спроба навязати зі Швейком розмову, і дальша дорога аж до касарні пройшла серед повної мовчанки. Швейк сказав молодій дамі, щоби чекала, а сам почав з вояками на брамі розмовляти про війну, що очевидно не дуже тішило молоду даму, бо вона ходила нервово по хіднику сюди й туди і мала міну страшенно нещасливої людини, коли дивилася на Швейка, як він найспокійніше висказував воякам свої погляди про війну з таким дурноватим виразом на лиці, який можна було тоді бачити тільки на одній фотографії, що була вміщена в „Хроніці світової війни“, і представляла австрійського цісаря, як він говорить з двома російськими летунами, що впали з своїх підстрілених літаків.

Швейк сів собі на лавці коло брами і спокійно почав доводити, що на фронті в Карпатах австрійські наступи заломилися, але зате командант Перемишля, генерал Кусманек, прийшов аж до Київa, далі, що австрійці в Сербії залишили одинацьять операційних становищ і що серби вже не витримують довго, бігти за австрійським військом.

Коли вже поговорив собі до сита, уважав за відповідне, підійти до нещасливої дами і заявити їй, щоби чекала далі, бо він зараз прийде; потім пішов на гору до канцелярії, де знайшов поручника Люкаша, як він власне баламутно розв'язував якомусь ляйтнантови якусь задачу з техніки стрілецьких окопів і доказував йому, що він не вміє ні в зуб рисувати і не має поняття про геометрію.

„Уважайте, як треба рисувати. Коли до якоїсь даної прямої лінії маємо повести прямовісну, то мусимо повести її так, щоби вона з тою творила прямий кут. Розумієте? В таких ви-

падку побудуєте „шіценграбени“* добре і не поведете їх в ворожі окопи. Вони будуть завжди віддалені від ворога на 600 метрів. Але так, як ви це рисували, то вони булиби зійшлися з ворожими становищами і булиби стояли прямовісно над ворогом, а вони потребують великого кута! Це зовсім проста справа, як карабінова люфа, ні?

А ляйтнант резерви, в цивілью касієр якогось банку, стояв у розпуці над тими рисунками й плянами, не розумів ані крихти і справді легко відітхнув, коли Швейк приступив до поручника:

„Голошу сляхняно, пане поручнику, що якась дама передає вам оцей лист і жде на відповідь.“

При тих словах Швейк значучо і довірочно моргнув. Це що поручник прочитав, не могло викликати в нього приємного вражіння.

„Коханий Генрику! Мій муж переслідє мене. Я мушу безумовно кілька днів погостити в тебе. Твій слуга це страшна худобина. Я нещасна. Твоя Катя.“

Поручник Люкаш застогнав, повів Швейка до сусідньої порожньої канцелярії, замкнув двері і почав ходити поміж столами. Вкінці задержався перед Швейком і промовив: „Та пані пише, що ви худобина! Що ви її зробили?“

„Я їй нічого не зробив, мєльдую послушно, пане поручнику, я поводився дуже прилично, але пані хотіла зараз розгоститися в нашім помешканню. А що я не дістав від вас ніякого приказу, то я не хотів пустити її до хати. А ще до того вона спровадилася з двома куфрами, як до свого дому.“

Поручник зітхнув ще раз голосно, а Швейк повторив за ним.

„Що?“ закричав погрозово поручник. „Голошу слухняно, пане поручнику, що це є важкий випадок. До одного тапетника при вулиці Войтіха спровадилася була раз якась паннунця і він потім не міг її позбутися і мусів її і себе затроїти світільним газом і такий був кінець тої забави. З бабами біда. Я це розумію.“

„Важкий випадок“, повторив поручник за Швейком і ще ніколи не сказав такої чистої правди. „Коханий Генрик“ був справді в незавиднім положенню. Молода жінка, яку переслідє і мучить її муж, приїздить до нього на кілька днів у гості, саме тоді, коли має приїхати пані Міко з Віттінґав, щоби че-

---

* Стрілецькі рови, окопи.

рез три дні повторити для нього це, що вона йому жертвує правильно що чвертьроку, коли приїжджає до Праги за орудками. Потім має прийти одна панна. Вона прирекла йому під словом, що прийде до нього і дасться піввати, бо вона виходить шойно за місяць замож за одного інженера.

Поручник Люкаш сів на стіл і звисивши голову, думав, що робити, але не знайшов іншого виходу, тільки вкінці сів при бюрку, взяв урядовий папір і коперту і написав:

„Дорога Каті! Я в службі до 9 години. Прийду о десятій. Прошу, будь у мене, як дома. Що дотичить мого слуги, Швейка, то я вже дав йому приказ, задоволити тебе у всьому. Твій Генрик.“

„Це письмо“, сказав поручник, „передайте ласкавій пані. Я приказую вам, щоби ви були супроти неї чемні, услужні і ввічливі і щоби сповняли до чиста всі її бажання, які вона тільки буде мати. Мусите поводитися гаянтно і совісно її usługувати. Тут маєте сто корон, з яких потім здаєте мені рахунок, бо може пані пішле вас за чим і замовте для неї обід, вечерю і так далі. Купіть три фляшки вина і пуделко мемфісів. Так. Покищо кінець. Можете відійти. Та щераз кладу вам на серце, що ви мусите сповнити для неї все, що тільки вичитаєте з її очей!“

Молода дама втратила вже була всю надію побачити Швейка, і тому була дуже здивована, коли побачила, як він вийшов з касарні і поспішав просто до неї з листом у руці.

Він засалютував, передав її лист і зголосив: „На приказ пана оберляйтнанта, маю відноситися до вас, ласкава пані, уважно і з пошаною, сумлінно вам usługувати і все для вас зробити, що вичитаю вам з очей. Маю вас нагодувати і купити для вас усе, що забажаєте. На це дістав я від пана оберляйтнанта сто корон, але з того мушу купити три фляшки вина і пуделко мемфісів.“

Коли вона прочитала лист, вернулася їй її енергія, яку вона виявила тим робом, що приказала Швейкови, щоби він замовив її фіякра, і сказала йому сісти на кізлі коло візника.

Вони приїхали до хати. Коли вже увійшли до мешкання, вона почала знаменито відгравати ролю господині дому. Швейк мусів занести куфри до спальні, витріпати на подвір'ю хідники і дивани, а маленька павутина за люстром збудила в ній бурю обурення.

Все показувало на те, що вона думає надовго закопатися в те войовниче становище.

Швейк втирав піт, такої роботи завдала йому неждана господиня. Коли витріпав усі хідники й килими, сказала йому, щоби він здійняв з вікон фіранки і витріпав їх. Потім дістав приказ, вичистити всі вікна. Далі почала переставляти всі меблі на друге місце, а коли Швейк попересував усе з одного кута в другий, не подобалося їй і це і вона видумувала новий лад і він мусів переставляти щораз наново.

Все в хаті перевернула горі ногами, та поволи почала її енергія ослабати її войовничість притуплювалася серед тої роботи.

З комоди виймила ще чисте простирало, наволікла перини й подушки в чисті пішевки і було видно, що це робить вона з любови до ліжка, бо ліжко викликувало в неї змислову дрож.

Потім післала Швейка за обідом і за вином. І заки він вернувся з міста, вдягла вона прозору ранішну сукню, в якій вона була особливо принадна і чаруюча.

При обіді випила пляшку вина, скурила гору мемфісів і положилася до ліжка, а тимчасом Швейк гриз у кухні комісник, замочуючи його в склянку з якоюсь солодкою горівкою.

„Швейк!“ залунало нагло зі спальні.“ „Швейк!“

Швейк відчинив двері і побачив молоду даму в спокусливій позі на перинах.

„Ходіть сюди!“

Швейк приступив до ліжка і тоді вона змірила очима його присадкувату постать і сильні стегна і всміхнулася дивно.

І відкидаючи тонку матерію сукні, яка все закривала, сказала остро:

„Ходіть сюди, до мене —“

І так сталося, що коли вечером прийшов до дому поручник Люкаш, Швейк міг йому сказати:

„Голошу слухняно, пане поручнику, я сповнив усі бажання ласкавої пані і по її приказу usługував їй сумлінно.“

„Дякую вам, Швейку“, сказав поручник Люкаш. „А мала вона багато бажань?“

„А так зо шість“, відповів Швейк, „а тепер спить вона, як забита тою їздою. Я зробив для неї все, що їй вчитав з очей.“

3.

І так, підчас коли в лісах над Дунайцем і над Рабою стояли маси австрійського війська під градом гранатів, а гармати великого калібру розривали й засипали землею цілі компанії в Карпатах, і підчас, коли на всіх побоевищах палали села й міста й освічували небо, переживали поручник Люкаш і хоробрий вояк Швейк недуже приємну пригоду з молодшою дамою, яка втікла від свого мужа і тепер була в поручника панною дому.

Коли вона вийшла раз сама на прохід, відбував поручник зі Швейком воєнну нараду, як би то позбутися непрошеного гостя.

„Найкраще булоби, пане поручнику,“ сказав Швейк, „якби її муж від якого вона втікла, як ви сами це казали, довідався, де вона тепер і взяв її нам з голови. Найліпше післати йому телеграму, що вона є у вас і що він може собі її відо-

брати. У Вшенорах* був минулого року подібний випадок в одній віллі. Але там вислала та жінка телеграму до свого мужа сама, тоді він приїхав по неї і вибив їх обоїх поза вуха. Бо оба вони були цивілісти, а в цім випадку він не зваживсяб піднести руку на офіцера. А зрештою ви зовсім тому не винні, бо ви нікого не запрошували до себе, і коли вона втікла від чоловіка, то зробила це на власну руку. Побачите, пане оберлейтнант, така телеграма зробить дуже добре свою роботу. А хочайби навіть треба було дати кілька поличників.”

„Він дуже інтелігентний“, перебив йому поручник Люкаш, „я його знаю, він торгує хмелем, як гуртівник. Я мушу з ним конечно сам поговорити. Телеграму вишлю зараз.“

Депеша, яку вислав поручник Люкаш до мужа зрадливої жінки, що торгував хмелем була дуже коротка, а звучала річево: „Хвилева адреса вашої жени є —“ Тут подавав поручник свою власну адресу.

І так скоїлося, що пані Катя була власне в кімнаті, коли раптом на превелике і неприємне її здивовання впав до хати її зраджений муж, торговець - grosіст хмелем. Він виглядав на дуже правого і зажуреного, коли пані Катя, не трятячи ні на хвилю відваги і спокою, представила їх обох: „Мій муж - пан поручник Люкаш.“ Щось іншого не могла видумати.

„Прошу сідати, пане Вендлер“, попросив приязно поручник Люкаш, виймаючи з кишені папіросницю. „Чи позволите?“

Інтелігентний торговець хмелем взяв собі чемно одну папіроску і пускаючи клуби диму на кімнату, сказав задумано: „Чи відходите небаром на фронт, пане поручнику?“

„Я просив о перенесення до дев'ятьдесятьпершого полку в Будейовицях, і мабуть таки туди переїду, як лише буду готовий з тою школою однорічників. Ми потребуємо масу офіцерів і це є сумне явище, що нині молоді люде, які мають право на однорічну службу, не зголошуються до неї. Радше залишається такий чоловік простим жовніром, а не хоче потрудитися, щоби стати кадетом.“

„Війна пошкодила дуже торговлі хмелем“ — обізвався зраджений муж, „але я думаю, що війна довго не потриває.“ і він поглянув на поручника і на свою жінку.

„Наше положення є дуже добре,“ сказав поручник Люкаш, „сьогодня вже ніхто не сумнівається, що війна скінчиться побідою осередних держав. Франція, Англія і Росія є за

* Село під Прагою.

слабі супроти австрійсько - турецько - німецького граніту. Правда, ми потерпіли на деяких частинах фронту незначні невдачі. Але як тільки переломимо російський фронт між гребенем Карпат і рікою Дунайцем, то це без сумніву буде означати кінець війни. Так само Франції грозить в найкоротшім часі втрата цілої східної Франції і вхід німецької армії до Парижа. Це зовсім певне, як два а два є чотири. Крім того поступає наша армія в Сербії дуже успішно вперед, а відворот наших військ, який властиво є тільки пересуненням військових частин, пояснюють собі невтаємничені люде зовсім інакше, як наказує потрібна на війні холоднокровність. Ми побачимо за одну ніч, що наші наперед упляновані маневри на полудневім фронті принесуть бажані овочі. Подивіться, прошу вас, пане Вендлер, сюди —“

Поручник Люкаш узяв хмеляра делікатно за рамя і повів його під стіну, на якій висіла мапа фронту. Він пояснював купцеви, вказуючи на поодинокі точки: „Східні Бескиди це для нас прекрасна операційна база.* В фронтових відтинках Карпат маємо, як самі бачите, знамениті точки опору. Сильний удар в тім місці і ми задержимося аж у Москві. Війна скінчиться скорше, як ми сподіваємося.“

„А що з Туреччиною?“ запитався нехотячи торговець Вендлер, думаючи в своїй голові, як би дійти до властивої справи і спитати, що тут у Люкаша робить його жінка.

„Турки тримаються добре“, відповів поручник і повів його знову до стола. „Провідники турецького парламенту Галі-Бей і Алі-Бей прибули до Відня. Начальним вождом турецької армії в Дарданелях іменований полевий маршал Ліман фон Зандерс. Гольц Паша поїхав з Царгороду до Берліна, а Енвер Паша, віцеадмірал Узедом Паша і генерал Джевад Паша дістали відзначення від нашого цісаря. Відносно богато відзначень за такий короткий час.“

Тепер сиділи вони один напроти другого довшу хвилину мовчки, аж поручник Люкаш уважав за відповідне перервати прикру мовчанку словами:

„Ви коли приїхали, пане Вендлер?“

„Нині рано.“

„Дуже мене тішить, що ви мене відшукали і застали в хаті, бо пополудні йду завжди до касарні і маю нічну службу. Тому, що мешкання властиво цілу добу стоїть порожне,

* Становище, підстава.

я запропонував ласкавій добродійці перебути в мене. Тут вона підчас свого побуту в Празі була вільна і безпечна від усякої неприємности. По старій знайомости —“

В тій хвилі торговець хмелем закашляв і сказав: „Катя справді дивна жінка, пане оберляйтнант. Прийміть мою щиро-сердечну подяку за все, що ви для неї вчинили. Ні з цього ні з того прийде їй на думку, їхати до Праги, каже, що хоче лічити свої нерви; я подорожую, вертаю до дому, а хата порожна. Каті нема.“ Силуючися, прибрати щирий вид, погрозив він жінці пальцем і запитав її з силуваною усмішкою: „Ти певно думала собі, що як я в дорозі, то і ти можеш подорожувати? Ти певно й недумала про це, що —“

Поручник Люкаш побачив, що розмова сходить на неприємні тори, тож знову взяв за рамя торговця і повів його до мапи, а вказуючи на підчеркнені на ній місця, говорив: „Я ще забув звернути вашу увагу на незвичайно замінну обставину. А саме на цей великий, звернений на полудневий захід лук, де оця група гір творить великий мостовий причілок. Сюди звернена офензива союзних держав. Через замкнення цього шляху, який лучить мостовий причілок з найважлишою оборонною лінією ворога, мусить бути перервана сполука між правим крилом і між північною армією над Вислою. Чи тепер вам це все ясне, пане Вендлер?“

Вендлер відповів, що йому це все дуже ясне, а що він, при своїй незвичайній тактовности, побоювався, що його слова мігби поручник зрозуміти як натяк на щось інше, то він сказав, сідаючи на своє місце: „Наш хміль втратив через цю війну ринок збуту за границею. Франція, Англія, Росія і Балкан тепер для хмелю втрачені. Посилаємо ще хміль до Італії, але я боюся, що може ще й Італія вмішається до війни. Ну, але потім ,як наші виграють, то ми будемо диктувати ціни на хміль.“

„Італія заховає повну неутральність“, потішав його поручник, „це є —“

„Ну, то чому не годиться вона на те, щоби пристати до союзу з Австро - Угорщиною і Німеччиною, чому вона нас зраджує — заревів раптом на всю хату почервонілий хмеляр, якому нагло приступило все до голови: війна, хміль і жінка — зрадниця, „я ждав і надіявся, що Італія піде проти Франції і Сербії. В таким разі війна вже булаби скінчена! А тут хміль плісніє по магазинах, внутрішнокраєві обороти дуже слабкі, вивіз рівний нулі, а Італія заховає неутральність! Чогож вона

ще в році 1912 відновила з нами потрійний союз? Де є італійський міністр закордонних справ маркіз ді Сан Джуліано? Що робить той добродій? Чи він спить, чи що? Чи ви знаєте, який оборот мав я в однім році перед війною, а який тепер?“

„Не думайте собі, що я не помічаю і не обсервую подій“, кричав далі лютий торговець хмелем і дивився скажено на поручника, який спокійно курив папіроску. „Чому відійшли німці назад на границі своєї держави, хотяй уже були під Парижем? Чому між Мозою і Мозелею проводиться сильні гарматні бої? Чи знаєте, що в Комбр і у Вевр коло Марш спалено три бровари, до яких ми рік - річно висилали понад 500 мішків хмелю? А в Вогезах згорів бровар Гаремана Вайлера, в Нідераснах коло Мільгавзен зрівнано з землею величезний бровар! Це означає для моєї фірми втрату 1200 мішків хмелю річно! Шість разів билися німці з бельгійцями за бровар Клестергок, а це знову для мене втрата 3500 мішків річно!“

Вендлер не міг з люті говорити далі, він нагло підійшов до своєї жінки і сказав: „Каті, ти зараз поїдеш зі мною. Иди, одягайся!“

„Мене так зворушують ці всі події, сказав він оправдуючим тоном до поручника, „раніше я був звичайно спокійніший“.

І коли пані Вендлерова пішла переодягнутися до дороги, сказав він нишком до поручника: „Це зробила вона не перший раз. Минулого року втікла з одним суплентом*) і я знайшов її аж в Аграмі. При тій нагоді заключив я з тамошнім міським броваром контракт на доставу 600 мішків хмелю“.

„Ба, ба“ — говорив він далі — „полудне було для нас взагалі копальнею золота! Наш хміль ішов аж до Царгороду. А нині я на половину зруйнований. Якби ще до того уряд захотів обмежити виріб пива, то це булоби для нас останнім смертельним ударом“.

І запалуючи собі подану папіроску, говорив він у розпучі: „Сама Варшава купувала 2300 мішків хмелю. Найбільший бровар є там бровар Августинський. Заступник був звичайно в мене що року в гостях. Це чиста розлука. Ще добре, що в мене нема дітей“.

На ці слова хмеляря, які мали бути льогічним закінченням мови про щорічні відвідини заступника варшавського бровару,

---

*) Молодий учитель гімназії.

поручник Люкаш трохи підсміхнувся, що помітив хмеляр і говорив далі: „Угорські броварі в Сопронь Нагі – Каніша, купували в мене на виріб своїх експортних пив, що їх везли аж до Александрії, пересічно 1000 мішків хмелю річно. А нині не можуть через бльокаду приймати ні одного замовлення. Я офірую їм хміль на 30 процент дешевше, а вони не замовляють ані одного мішка! Стагнація, упадок, нужда — а до того ще й домашні клопоти!“

Хмеляр замовк, а мовчанку перервала щойно його жінка, що увійшла готова до подорожі й запитала: „Що зробимо з моїми куфрами?“

„Я скажу їх віднести, Катю!“ промовив хмеляр, дуже радий, що все закінчилося без прикрих сцен і авантур. „Якщо ти маєш ще полагодити в місті які орудки, то найвища пора. Поїзд відходить за дві години двацять хвилин.

Обоє розпрощалися по приятельськи з поручником і хмеляр так тішився, що вже найгірше минуло, що при прощанню в передпокою сказав до поручника: „Якби ви, борони Господи, були ранені в битві, то приїжджайте до нас на відпочинок, ми заопікуємося вами, як тато й мама“.

Коли поручник вернувся до спальні, де перед хвилию ще одягалася пані Катя, побачив на столі 400 корон і картку, на якій було написано:

„Пане поручнику! Ви не вставилися за мною перед тою малпою, моїм мужем, ідіотом першої кляси. Ви дозволили, щоби він узяв мене з собою, неначе якунебудь річ, яку він забув у вас. При тім ви дозволили собі на замітку, що ви запропонували мені гостинність у себе. Я думаю, що я не наразила вас на більші кошти, як залучені тут 400 корон, якими прошу поділитися зі своїм слугою“.

Поручник Люкаш стояв хвилину з карткою в руці, а потім подер її поволи на шматки. Поглянув усміхнений на гроші, що лежали на столику, а побачивши, що вона забула ще й свій гребінець перед зеркалом, взяв гребінь і сховав до своєї збірки памяток.

Швейк вернувся коло полудня. Він виходив шукати якогось пінчера.

„Швейку“, сказав поручник, „ви маєте щастя. Та дама, що була в мене, вже поїхала. Забрав її з собою її муж. А за всю службу, яку ви їй повнили, лишила вам на столику в спальні 400 корон. Ви мусите їй гарно подякувати, зглядно її мужеві, бо це його гроші. Я подиктую вам лист“.

Він диктував:

„Високоповажаний Пане Добродію! Звольте прийняти найсердечнішу подяку за тих 400 корон, що ваша ласкава добродійка лишила мені за услуги, які я їй оказав підчас її побуту в Празі. Все, що я міг для неї зробити, робив я радо, і тому не можу цієї готівки прийняти і відсилаю“ —

„Ну — пишiть далі, Швейку, чого крутитесь і мнетесь? На чiм ви стали?“

„— і відсилаю“ — сказав Швейк тремтячим голосом, повним розпуки.

„Отже добре: — і відсилаю їх назад з запевненням моєї найглибшої пошани. Низький привіт і уціловання ручок для Пані Добродійки. Йосиф Швейк, офіцерський слуга у поручника Люкаша. Готово?“

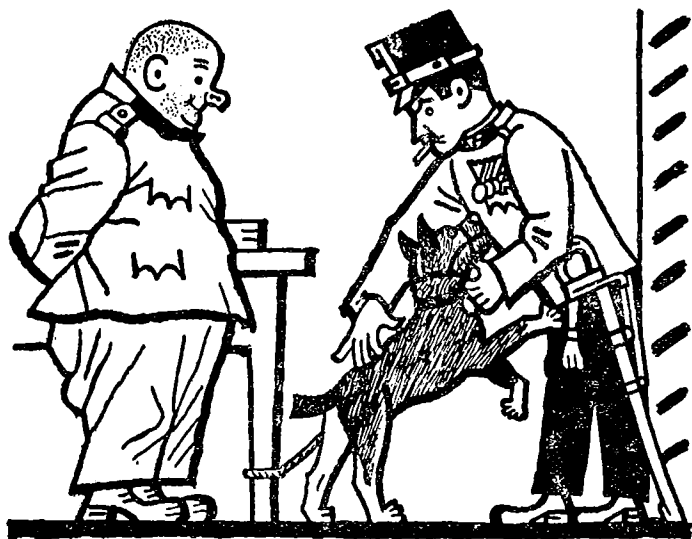
„Голошу слухняно, пане поручнику, ще бракує дата!“

„Двацятого грудня 1914 року. Так. А тепер напишіть адресу, вложіть в коперту тих 400 корон і віднесіть на пошту“.

І поручник Люкаш почав весело висвистувати якусь пісоньку.

„Ще одно, Швейку“, — сказав поручник, коли Швейк хотів уже йти на пошту, „що є з псом, що ви його мали шукати?“

„Я мою одного на приміті, пане поручнику. Дуже красний песик. Але дістати його, то не буде легка річ. Та я думаю, що завтра таки приведу його вам. Він кусає“.

4

Останнього слова поручник Люкаш уже не чув, хоч це було важне слово. „Бестія кусає, скільки влізе!“ хотів щераз повторити Швейк, але вкінці подумав собі: „Що це обходить поручника, чи пес кусає, чи не кусає? Поручник хоче мати пса, отже буде мати пса!“

То не тяжко сказати: „Дістаньте мені якого пса!“, але дістати його, то штука. Властители псів уважають на своїх любимців, хочби вони й не були чистокровні. Навіть останній кундель, що не надається до нічого, хіба старій бабі загріти ноги, є у великій пошані і любови у свого пана.

Пес мусить сам, інстинктивно, боятися, особливо, коли він є доброї раси, що він одного гарного дня пропаде своєму панови з очей. Він живе в безнастаннім страху, що його можуть вкрасти, що його мусять вкрасти. Наприклад, такий пес віддалюється від свого пана на проході, грається й брикає з початку з іншими псами, обнюхується з ними й робить всякі штуки, одним словом, чує всю радість життя і має таку веселість в серці, як той молодець, що здав матуру.

Але нагло можете запримитити, що його веселість пропадає; пес чує, що він пропав. І щойно тепер попадає в правду розпуку. Переляканий увихається по вулиці, скавулить, пищить, лізе на чотирьох, опускає хвіст і вуха і нарешті стрілоу пускається бігти кудись навмання.

А як би він міг говорити, то певно кричав би в тій хвилі: „Ратуйте! Мене хочять украсти!“...

Чи ви були коли в якій псярні і бачили таких переляканих псів? Вони всі вкрадені. Велике місто вихвало особливу породу злодіїв, які живуть лише з крадіжи псів. Бувають чейже малесенькі породи сальонових песиків, карликів, мов шурі, мов маленька рукавиця, вони вигідно можуть зміститися в кишені плаща. І власне звідти часто витягають тих малих песиків. Велику люту плямисту доггу німецької породи викрадається ніччю з передмістя, як вона бігає по подвірю й люто відає на прохожих. І поліційного пса викрадається шпіцлеви зперед носа. Ви ведете пса на мотузку, мотузок вам з заду перетинають і злодій з псом уже пропав, а ви дивитесь здивовані, що тягнете за собою порожний шнур. Половина тих псів, які ви стрічаєте на вулиці, певно вже по кілька разів зміняла свого пана і ви часто по роках купуєте назад свого власного пса, якого вам колись, як він ще був песятем, вкрали таким способом, коли ви йшли з ним на прохід. Найбільша небезпека від злодіїв грозить псам тоді, коли їх виводять на вулицю полагоджувати малу, або велику потребу. Головно в останнім випадку пропадає багато псів. Тому кождий пес при тім звичайно оглядається довкола.

Є кілька способів на крадіж собак. Або просто на спосіб кишенькового злодія, або обманчивим вабленням нещасного звірятка. . Пес є вірним сотворінням, але тільки в шкільній читанці, або в зоології. Дайте найвірнішому псови понюхати смажену кінську ковбасу і він пропав. Він забуває свого пана, коло якого йде, обертається і йде за вами. Слинка тече йому по губах і він махає хвостом в благій надії на смачний пир.

На Малій Страні коло замкових сходів*) є мала пиварня. Одного дня сиділи там в напівтемнім кутку два мущини. Один вояк, а другий цивіліст. Нахилені до себе шептали щось дуже таємничо. Здавалосяб що це заприсяжені заговірники з часів венеціанської республіки.

---

*) Сходи в Празі, що ведуть на Градчани.

„Що дня в осмії годині“, шепнув цивільний до жовніра, „виходить служниця з ним з площі Гавлічка до парку. Але це bestія, кусає до крови. Він не дасться тобі погладити“.

І нахилившись ще більше до вояка, шепнув йому в саме вухо: „Навіть ковбаси не жере!“

„Навіть смаженої?“ питався здивовано вояк.

„Навіть смаженої!“ відповів цивіліст.

Оба сплюнули досадно.

„Щож їсть той драб?“

„А дїтько його знає! Деякі пси такі випечені й вицяцькани, як архикнязі!“

Вояк і цивіліст цокнулися склянками і цивіліст шептав далі: „Одного разу один пес, якого я потребував для псярні над Клямовкою, також не хотів від мене взяти ковбаси. Три дні ходив я за ним, аж нарешті не видержав, і просто з моста запитався тої пані, що його провадила: „Що це псятко їсть, що воно таке гарне?“ А вона втішилася похвалою і розповіла мені, що він любить лише котлети. Отже я купив йому шницля, думаючи, що шницель певно ліпший від котлета. І знаєш, що та bestія навіть оком не повернула, тому, що то було теляче м'ясо, а пес був при звичаєний до верпового? Отже я мусів купити йому свинячий котлет. Я дав йому понюхати і побіг, а пес за мною. Пані почала кричати: „Пунтик! Пунтик!“ але де — де, любий Пунтик! За моїм котлетом побіг пес аж за ріг вулиці, там накинув я йому ланцюшок на голову а на другий день був він уже в псярні над Клямовкою. Під шиєю мав він жмут білого волося, таку білу пляму. Її замалювали і вже ніхто не мігби його пізнати. Але другі пси, а мав я їх багато, бігли всі за смаженою кінською ковбасою. Ти найкраще зробиш, як таки запитаєш служницю, що той песик найрадше їсть. Ти є вояк, маєш поставу і вона скаже тобі радше, як мені. Я вже питався її, але вона подивилася на мене, якби хотіла повертїти мене наскрїзь і відповіла: „А що це вас обходить?“ Бона не гарна, просто малпа, але з вояком буде говорити“.

„А то справді пінчер? Бо мій поручник не хоче іншого“.

„Гарний оказ, правдивий пінчер, сіль з перцем, справді чистої раси, як ти є Швейк, а я Блянік. Мені ходить тільки про це, що він їсть, я йому дам це і принесу тобі пса“.

Оба приятелі цокнулися щєраз склянками. Коли Швейк перед війною жив з торгівлі псами, то Блянік був його доставцем товару. Це був досвідчений чоловік. Говорено, що

він відкупує в гиця підозрілі пси і перепродує їх далі. Кажуть, що він мав уже навіть сам скаженину і був обзнайомлений з інститутом Пастера у Відні, як зі своєю хатою. А тепер уважав він за свій обов'язок, послужити раз воякови Швейкови безкорисно. Він знав усі пси в Празі і в околиці і тому говорив тихо, щоби не зрадитися перед господарем, бо перед пів роком виніс і господареві пиварні молодого расового песика під плащем, якому сидячи при пиві, дав ссати пипку з молоком, так, що дурне пся гадало, що це його мати, і сиділо тихо йому під пахою.

Він крав з засади тільки чисторасові пси і псята і мігби певно бути судовим знавцем. Він доставляв пси до всіх псярень, а також до приватних домів. Коли йшов улицею, нераз бурчали до нього пси, які він колись вкрав і продав.

В осмій годині рано слідуєчого дня можна було побачити хороброго вояка Швейка на розі площі Гавлічка і парку, як він ходив здовж і вповперек і ждав на дівчину, що мала вийти як звичайно, з псом - пінчером на прохід. Нарешті вона вийшла, а за нею біг борохатий і стрепіхатий пес з острою шерстю і мудрими очима. Він був жвавий і веселий, як усі пси, що полагодили природну потребу, і підскакував до вробців, що сиділи купками на кінськiм гною.

Пес перебіг біля Швейка, а за ним надійшла й та, що мала пильнувати собаки. Це була вже старша дівчина з волосям, сплетеним довкола голови. Вона свистала на пса і вимахувала ланцюшком і гарною тростиною, яку тримала в руці.

Швейк заговорив до неї:

„Вибачте, панно, куди мені йти до Жіжкова“.

Вона станула й подивилася на Швейка, чи він справді питає дороги. Але добродушне Швейкове лице не збудило в ній жадних підозрiнь і вона повірила, що він потребує дістатися до Жіжкова. Вираз її лица змяк і вона ввічливо пояснила йому, якими вулицями він дійде до Жіжкова.

Я щойно недавно перенесений до Праги“, сказав скромно Швейк. „Я не тутешний, я з села. Ви також не з Праги?“

„Я з Боднян“, відповіла дівчина.

„Ну то ми не такі дуже далекі“, відповів Швейк, „я з Протівна.*

Це знання місцевостей полудневих Чех, яке Швейк при-

* Дві сусідні місцевости в полудневій Чехії.

дбав собі раз на маневрах, сповнило серце дівчини мрійливим теплом і тугою за рідним домом.

„То певно знаєте на ринку в Протівіні різника Пейхару?“

„А чому би ні?“ відповів Швейк, „це мій брат! Його всі там люблять, він дуже порядний чоловігя, має добре м'ясо і справедливу вагу.“

„Чи ви часом не з Ярешів?“ питалася далі дівчина, що вже почала з незнайомим жовніром симпатизувати.

„Так!“

„А з котрих Ярешів? Чи з тих коло Протівіна, чи з Ражіц?“

„З Ражіц!“

„А старий Яреш ще їздить за пивом?“

„Їздить!“

„Але йому певно вже добре минуло шістьдесять?“

„Шістьдесятьвісім мав він цієї весни“, говорив спокійно Швейк, „тепер дістав собі десь доброго пса то возиться йому приємно. Пес сидить собі на возі. Зовсім подібний, як оцей, що вганяє за воробцями. Гарний песик, миле звірятко.“

„Це наш пес“, сказала нова знайома, „я служу тут в пана обершта. Ви не знаєте нашого пана обершта?“

„Знаю, це добрий, інтелігентний чоловік“, відповів Швейк, „у нас в Будейовицях був також такий полковник.“

„Наш полковник дуже острій. Як оноді було в газетах, що нашим у Сербії дали трохи по плечах, то він прийшов лютий до дому і побив усі тарелі, а мені хотів виповісти службу.“

„То це ваш песик“, перервав їй Швейк, „школа, що мій поручник не може собі придбати такого пса, я дуже люблю псів.“

Він на секунду вмовк і нагло сказав: „Але й не кождий пес їсть усячину.“

„О, це правда! Наш Люкс дуже собі розбирає. Якийсь час навіть не хотів м'яса, аж тепер знову їсть.“

„А що йому найліпше смакує?“

„Печінка, варена печінка.“

„Теляча чи вепрова?“

„Це йому все одно, коби лише печінка!“ сміялася „краянка“ Швейка, уважаючи останнє питання Швейка за невдатний дотеп.

Вони ішли побіч себе кусень дороги. До них прилучився згодом і пінчер, якого дівчина взяла на ланцюшок. Пес відносився до Швейка зовсім довірливо, навіть пробував кризь на-

мордник розірвати йому штани, скакав довкола нього, а нагло начеби прочував, що Швейк плянує з ним зробити, перестав скакати і йшов сумний і прибитий далі, поглядаючи на Швейка з боку, ніби говорячи: „То і мене це не може минути?“

Потім ще звірилася дівчина Швейкови, що вона виходить з псом з дому також о шестій вечером, що не вірить ніодному мужчині з Праги, що раз оголошувалася в газеті і зголосився слюсар, що обіцяв з нею женитися та вимантив від неї, ніби то на якийсь винахід, 800 корон, а потім зник. На селі люде рішучо чесніші. Якщоби вона мала виходити за муж, то вийшлаби тільки за мужчину з села. Воєнні подружжа уважає за дурницю, бо така жінка звичайно остане вдовою.

Швейк подавав їй великі надії, що він прийде о шестій вечером, — а потім розпращався з нею і побіг до приятеля Бляніка, повідомити його, що цей пес їсть усяку печінку.

„Я почащую його телячою“, рішився Блянік, „на телячу зловився мені вже раз „бернардин“ фабриканта Видри, дуже вірний пес. Завтра доставлю тобі пса!“

І Блянік дотримав слова. Коли Швейк передполуднем кінчив робити порядки в хаті, залунав за дверми гавкіт собаки, а Блянік втягнув уперту покудовчену собаку до передпокою. Пес завертав дико очима і дивився так грізно і понуро, що нагадував радше голодного тигра в клітці, перед якою стоїть товстий відвідувач зоологічного городу. Він скреготів зубами і гарчав, начеби хотів промовити: „Розідру і зім!“

Вони привязали пса до кухонного стола і Блянік описав перебіг крадіжки.

„Я навмисно перейшов попри нього, тримаючи варену печінку в руці. Він почав вітрити носом і скакати довкола мене. Та я не дав йому нічого і пішов далі. Пес за мною. Коло парку скрутив я в першу вуличку і там кинув йому перший кусень печінки, так, що ніхто не бачив. Він зів кусник у бігу, щоби мене не втратити з очей. Я скрутив на вулицю Генрика і там кинув йому нову порцію. Потім я зловив його на ланцюшок і потягнув його через площу Вацлава на Виногради і на Вршовиці. По дорозі він опам'ятався і завив, почав виправляти мені страшні речі. Коли я переходив через тор, він положився на шини і не хотів рушитися. Може хотів скінчити самогубством під поїздом. Я приніс також чистий формуляр родоводу, купив його в складі паперу. Ти мусиш пофальшувати родоводи, Швейку.“

„Це мусить бути написане твоєю рукою. Напиши, що ти

маєш його з Липська, з псярні Білова. Батько Арнгайм з Карльсбергу, мати Емма фон Травтенсдорф, по батькові Зигфридови фон Бузенталь. Батько дістав на берлінській виставі пінчерів у 1912 р. першу надгороду. Мати була відзначена золотою медалею „Союзу для хову расових собак в Нормберзі.“ Скільки йому літ, як думаєш?”

„По зубах два роки.“

„Пиши, що два і пів.“

„Йому треба поправити вуха. Подивися Швейку!”

„Це зробимо пізніше, як привикне до нас. Тепер він лютувавби ще гірше.“

Вкрадений пінчер гарчав, мов скажений, гавкав і скомлів, кидався, клався втомлений з висолопленим язиком на землю і ждав зрезигновано, що з ним буде далі.

Поволи успокоювався, тільки часом ще заскавулів жалісно.

Швейк поклав перед нього решту печінки, яку подав йому Блянік. Та пес не дивився на неї, тільки глянув на Швейка й на Бляніка, ніби говорив: „Я вже раз зловився на це, тепер жрїть собі самі цю Чокусу!”

Потім лежав непорушно і вдавав, що спить. Нагло встав і почав стояти на двох лапках, ніби просив чогось.

На Швейка не зробила ця зворушаюча сцена найменшого вражіння. „Лежати!” крикнув він на собаку і пес положився знову на землю.

„Яке ім'я маю йому надати в родоводі?” запитався Блянік. „Він називався Люкс, отже щось подібне, щоби він зараз розумів.”

„Отже назвїм його про мене Максом, диви, Блянік, як він нащурює вуха! Встань, Макс!”

Нещасливий пінчер, якому зрабували вітчину й ім'я, встав і ждав дальших приказів.

„Я думаю, що його треба відв'язати,” сказав Швейк, „лобачимо, що він тоді буде робити.“

Коли його відв'язали від стола, була його перша дорога до дверей, де він тричі коротко гавкнув до клямки, мабуть уповаючи на великодушність тих злих людей. Та коли він побачив, що вони не оказують ні крихти зрозуміння для його туги, зробив коло дверей малу калабаньку, переконаний, що за це вони викинуть його за двері, подібно, як це раз зробили з ним, як він був ще малим псятем, і полковник строго по

Але замість того, щоби його викинути за двері, Швейк сказав: „О, він не дурний! Це філософ, а не пес!“ Вдарив пса раз по хребті ременем і замачав йому морду в калабану, так, що він потім ледво облизався.

Пес скавулів через таку ганьбу і почав бігати по кухні, в розпуці обнюхуючи свій власний слід, потім підійшов без жадної принуки до стола, зів кинену йому передше решту печінки, потім положився біля печі і вкінці заснув по незвичайних пригодах того дня твердим сном.

„Що я тобі довжний?“ питався Швейк Бляніка, як той пращався з ним.

„Про це не згадуй, Швейку“, сказав мягко Блянік, „для старого камрата зроблю все, особливо, коли він служить при війську. Будь здоров, хлопче, і не провадь його ніколи через площу Гавлічка, щоби не сталося яке нещастя. А якби ти випадково потребував ще якого пса, то знаєш, де я живу.“

Швейк дав псови добре виспатися, а тимчасом купив у різника чверть кільо печінки, зварив її і ждав, аж Макс пробуdivся, почувши варену печінку під носом.

Пес проглотав печінку з великим смаком, а потім пішов знов під двері і повторив свою попередню пробу з клямкою.

„Макс!“ закликав Швейк. „До мене!“ Пес послухав недовідчиво. Швейк узяв його на коліна і почав його гладити, а пес почав вертїти хвостом і перший раз приязно полизав його руку, вхопивши її, тримав у зубах і дивився Швейкови розумно в очі, начеби говорив: „Нема ради, я вже бачу, що я програв!“

Швейк гладив пінчера далі і почав тихим голосом казати йому байку: „Отже був раз гарний песик, що називався Люкс. Він жив в одного полковника. Дівчина провадила його раз на прохід і надійшов якийсь пан, що вкрав Люкса. Люкс прийшов до одного поручника і тут перезвали його на Макс. Макс, дай лапу! Отже бачиш, лайдаку, ми будемо добрі товариші, якщо ти будеш порядний і послушний пес. Бо як ні, то побачиш, що війна це не лизання меду“.

Макс зіскочив Швейкови з колін і почав весело скакати довкола нього. До вечора, коли поручник надійшов з касарні, був Швейк з Максом на найприязніщій стопі.

Дивлячися на Макса, думав собі Швейк філософічно: „Коли взяти на розум, то властиво кождий вояк, так, як цей пес, викрадений зі свого гнізда“.

Поручник Люкаш був дуже приємно заскочений, коли він

побачив пса Макса, який зараз показав свою радість, що знову бачить жовніра зі шаблею.

На питання, звідки цей пес і скільки коштує, відповів Швейк з повним спокоєм, що він дістав пса від одного свого товариша, що саме відійшов на фронт.

„Добре, Швейку“, сказав поручник, бавлячися з Максом, „на першого дістанете від мене пятьдесят корон за пса“.

„Щого не можу прийняти, пане поручнику!“

„Швейк“, сказав поручник строго, „коли ви вступили до мене на службу, я заявив вам, що ви мусите слухати кожного мого слова. Коли я кажу, що ви дістанете пятьдесят корон, то ви мусите ті гроші прийняти і пропити. Що зробите з тими пятьдесят коронами, Швейку?“

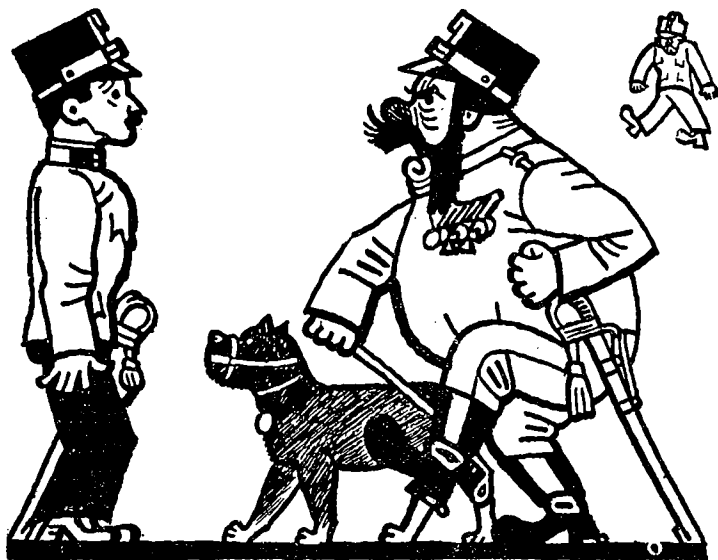
„Голошу слухняно, пане поручнику, що я їх згідно з приказом пропу“.

„А якби я випадково про це забув, Швейку, то приказую вам, мені замельдувати, що я маю вам дати за цього пса пятьдесят корон. Розуміли? Не має пес бліх? Викупайте його добре і вичешіть. Завтра маю службу, але післязавтра піду з ним на прохід.“

Підчас коли Швейк купав Макса, тоді полковник, його бувший пан, проклинав і лаявся в дома, на чім світ, і грозив, що він поставить того, хто вкрав його пса, перед польовий суд, скаже його застрілити, повісити, замкнути на двацять літ до тюрми і посікти на січку.

„А чорт би його мучив!“ кричав полковник на цілу хату, аж вікна звеніли. „З такими скритовбійниками я скоро дам собі раду!“

Над Швейком і поручником Люкашем затяглася чорна хмара і грозила бурею.

XV.

Буря з громами.

Полковник, Фридрих Кранц, мав додаток „фон Ціллергут“, від якогось села в Зальцбургу, яке його предки втратили вже у вісімнадцятому столітті. Кранц був гідний уваги ідіот. Коли щось оповідав, то звичайно говорив про самозрозумілі речі, а при тім питав, чи всі розуміють ті найпростіші вислови: „Отже вікно, мої панове, так. Знаєте, що це є вікно?“

Або: „Дорога, що по її боках є рови, називається мурованка. Так, мої панове. Знаєте, що це є рови? Рови це викопи в землі, над якими працює багато людей. Це є заглиблення. Так. Працюють лопатами. Знаєте, що це є лопата?“

Він терпів на манію пояснювання і так любив цю дивну прикмету, наче який винахідник, що говорить про свої винаходи.

„Книжка, мої панове, це більша скількість різно порізаних листків паперу різного формату, задрукованих і зложених

разом, звязаних і зліплених клеєм. Так. Знаєте, мої панове, що це є клей? Клей, це середник до ліплення“.

Він був такий неймовірно дурний, що старшини обминали його здалека, щоби не мусіти слухати, що тротоар це щось іншого, як звичайна дорога, бо це є підвищена виложена каміними плитками смуга здовж фасад домів. А фасади це ті частини домів, які ми бачимо від сторони вулиці, або тротоару. Задної частини домів з вулиці і тротоару не можемо бачити, про що дуже легко переконатися, коли станути собі на тротоарі“.

Він був готовий, зараз продемонструвати і доказати цю цікаву, на його думку, справу. Але на щастя раз його переїхав фіякер і від того часу він ще більше зідіотів. Він здержував офіцерів на дорозі і замотував їх в безконечні розмови про омлети, сонце, термометер, кобили, вікна і поштові значки.

Це була справді річ гідна подиву, що цей скінчений ідіот міг відносно скоро авансувати і мав за собою дуже впливові особи, на приклад одного високого генерала, який за ним мимо цілковитої військової нездарности полковника вставлявся всюди перед високими властями.

На маневрах вистругував Кранц зі своїм полком правдиві чудасії. Він ніколи не наспів зі своїм полком на означений час. Він провадив полк у кольонах на скоростріли, а раз перед роками, на одних маневрах в полудневих Чехах пропав він був зі своїм полком, як камінь у воду і знайшовся потім аж на Моравії, де він ще вештався з цілим полком добрих кілька днів по укінченню маневрів. І на всі ці чудасії дивилася вища військова команда чомусь кризь пальці.

Його приятне пожиття з одним високим генералом і з кількома не багато мудрійшими достойниками старої Австрії принесло йому ряд ріжних відзначень, медалів і ордерів, так, що він уважав себе найліпшим вояком на світі і першим знавцем воєнної штуки.

При переглядах полку запускався він з вояками в розмову і завдавав їм вічно одно і те саме питання:

„Чому називаємо наші кріси манліхерами?“

Тому при регіменті мав він прізвище „Манліхерський дурень“.

Він був незвичайно мстивий, нищив підчинених собі офіцерів, які йому не подобалися, а коли вони хотіли женитися, то він посилав до вищої команди дуже неприхильні уваги до їх просьб.

Йому бракувало пів правого вуха. Це вухо перетяв йому ще за молоду один противник в поединку, на який визвав його теперішній полковник за це, що той сказав найпростішу правду: що Фридрих Кранц фон Ціллергут є „дурний як табака в розі“.

Про його безконечну глупоту і наївність найкраще свідчать такі випадки: зійшла мова на поета Шіллера, а полковник ні з цього ні з того сказав: „Вчора, мої панове, бачив я вам паровий плуг, тягнений льокомотивою! Представте собі, мої панове, тягнений льокомотивою і то не одною, але двома! Бачу дим, підходжу ближче, а то льокомотива, а по другій стороні друга! Скажіть мені, мої панове, чи це не смішне? Дві льокомотиви! Так, якби одна не вистарчала!“

Він замовк, та по хвилині промовив: „Коли бензина вийде, то самохід стає. Це бачив я вчора також. І пощо балакати про витревалість, мої панове? Воно не йде, стоїть, не рушиться, не має бензини. Чи не смішне?“

При своїй обмеженості був він незвичайно побожний. Щодня ходив до костела і молився за побіду австрійсько - німецької зброї.

Але страшно лютився, коли вчитав у газеті, що наші взяли полонених.

Він кричав: „Нащо брати полонених? Вистріляти всіх! Жадного милосердя! Танцювати на трупах! Всіх сербів що до одного спалити! Дітей повбивати багнетами!“

Він не був гірший від німецького поета Фірордта, який підчас війни видрукував свої вірші про те, що Німеччина повинна вимордувати мільони французських чортів:

Аж до хмар повинні
Сягати гори костей
І кровавого мяса...

Коли поручник Люкаш скінчив лекцію в школі однорічників, пішов з псом Максимом на прохід.

Коли виходив з хати, Швейк сказав йому: „Я позволю собі звернути вашу увагу, пане поручнику, на те, що мусите уважати на пса, щоби він вам не втік. Він може затужити за своїм давнім домом і може втечи, якби ви пустили його вільно. І не радивби я вам провадити через площу Гавлічка, бо там вештається злий різницький псисько, дуже лютий. Коли побачить в своїм окрузі якого чужого пса, зараз робиться за нього заздрісний, щоби чужий не зів йому що, і кидається на нього. Він такий, як ті старці зпід костела св. Кастуля.“

Макс скавав весело, терся до ніг поручника і показував велику втіху, що йде з новим паном на прохід.

Вони вийшли на вулицю і поручник Люкаш справився з псом на Пшікопи*). На розі Панської і Пшікопів мав стрінутися з одною дамою.

Він задумався над службовими справами. Про що має завтра викладати в школі однорічних добровольців? Як зміряти висоту якоїнебудь гори? Чому подаємо завжди висоту понад позем моря? Як обчислюємо абсолютну висоту якоїсь гори від її стіп до вершка? А до біса! Чого подає воєнне міністерство такі задачі до шкільної програми? Цеж прецінь для артилерії. І на це є карти генерального штабу, де висота кожного горбка означена. Вистарчить поглянути на мапу і вже знається, яка вона зависока.

Так задуманий звертав уже поручник Люкаш на Панську, коли нагло зверещав хтось недалеко: „Гальт!“**

Рівночасно з тим „Гальт!“ пес почав вириватися поручникови з рук і з радістю плав до ніг якомусь офіцерови, який власне крикнув „Гальт!“.

Поручник Люкаш глянув і задеревів. Перед ним стояв полковник Кранц фон Ціллергут. Поручник засалютував, став перед полковником на „позір“ і виправдувався, що він його не бачив.

А треба ще знати, що полковник Кранц був відомий офіцерам з того, що любив „гальтувати“***

Він уважав салютування за важну річ, від якої залежить вислід війни і на якій опирається вся сила армії.

„В поздоровлення має вояк вкласти всю свою душу“, говорив полковник.

Він добре дивився, щоби той, хто віддає йому честь, робив це по всім приписам аж до найменших подробиць.

Він чатував на всіх, хто переходив біля нього. Від звичайного вояка аж до підполковника. Вояків, що недбало поздоровляли, відводив він зараз сам до касарні для покарання.

Він не узнавав оправдання, що „я не бачив“. „Жовнір мусить шукати своїх зверхників у товпі і про ніщо не думати,

---

*) Вулиця валова, де колись були вали. Одна з кращих вулиць у Празі. ** Стій! *** Здержувати на вулиці.

лише про те, щоби сповнити свій обов'язок, приписаний йому службовим правильником. Коли впаде на полі бою, повинен салютувати перед смертю. Хто не вміє або не хоче салютувати, або вдає, що не бачить, або салютує недбало, цей у мене заслугу на назву бестії“, так говорив нераз полковник Кранц.

„Пане поручнику“, заревів тепер полковник страшним голосом, „нижча шаржа має завжди віддавати честь вищій шаржі. Це не змінилося. А друге: Від коли то панове офіцери звикли проходжуватися з краденими собаками? Так, пане поручнику Люкаш, з краденими собаками! Собака, яка належить до когось іншого, є вкрадена! Чи ви це розумієте?“

„Цей пінчер, пане полковнику“ — видусив зі себе поручник.

„Належить до мене, пане поручнику!“ докінчив полковник остро. „Це мій Люкс!“

І Люкс або по новому Макс, пригадав собі зараз старого пана, а нового в одній хвилі вимадав зі свого собачого серця. Він вирвався поручникови з рук, скочив до полковника і так тішився, як тільки може хіба тішитися гімназист шостої кляси, який пересвідчився про взаємність свого першого жіночого ідеалу.

„Волочитись з краденими псами, пане поручнику не лицце офіцерській честі. Не знали? Офіцер не сміє купувати пса, коли не довідався напевно, чи може його купити без прикрих наслідків“.

Так репетував лютий обершт і гладив свого Люкса, який у своїй підлості почав гарчати і кланцати зубами на поручника, начеби полковник затровив його на поручника.

„Пане поручнику“, говорив далі полковник злобним голосом, „чи ви вважаєте за слушну річ, їздити на чужім коні? Чи ви не читали оголошення в газетах, що мені пропав пінчер? Ви не читали того оголошення, яке подав до газет ваш зверхник?“

Поручник тряс штанами, а полковник заломив руки й кричав далі:

„Що з тими молодими офіцерами? Де пропала дисципліна? Полковник дає оголошення до газет, а поручник не читає того!“

„О, якби я тобі, старий дурню, хотів дати два рази по писку“ подумав собі поручник Люкаш, дивлячись на бокобороди полковника, подібного до малпи.

„Ходіть хвилинку зі мною“, сказав спокійніше полковник і вони пішли оба й почали ось яку милу розмову, в якій поручник грав тільки ролю слухача.

„На фронті, пане поручнику, така пригода вдруге вас не моглаби стрінути. В запіллю ходити собі з краденими псами, то певно, що приємно. Так! І то з псом свого зверхника! В такім часі, коли ми денно тратимо сто офіцерів на фронті. А оголошень не читають панове. Я мігби сто літ оголошувати, що мені пропав пінчер, двіста літ, триста літ“.

Обершт висмаркався голосно, що було ознакою його гніву, і сказав: „Ви можете собі далі проходжуватися!“

А сам обернувся і пішов з псом у другий бік, бючи тростинкою по краю свого плаща.

Поручник дивився хвилину вслід за ним і нараз почув, як полковник знову крикнув там на когось „Гальт!“ То був бідний вояк, що певно думав про рідну хату і матір і не доглянув полковника Кранца. Полковник взяв вояка власноручно за плечі і повів до касарні, називаючи його що хвиля морською свинею.

Поручник вертався до дому і думав собі: „Що мені зробити з тим Швейком? Я розіб'ю йому морду, але то за мало. Навіть шкіру з нього дерти, то замала кара за цю ганьбу“

Він забув навіть про те, що мав зійтися з дамою, і лютий спішив до дому.

„Я вб'ю його, того матолка!“ подумав собі поручник, всідаючи до трамваю.

* * *

Тимчасом добрий вояк Швейк зайшов у розмову з ординансом з касарні. Ординанс прийшов до поручника і приніс якісь папери до підпису та чекав на нього.

Швейк погостив його кавою і вони говорили оба, що Австрія мабуть програє війну.

Говорили про це, як про щось, що само собою розуміється. Кожде їх слово могло уходити перед судом за головну зраду і могло довести їх до шибениці.

„Його величство цісар мусів певно зовсім одуріти“, говорив Швейк, він і так не був здоровий на голову, а ця війна доїхала йому певно кінця“.

„Він дурень, цілком певно дурень“ потвердив з усею рішучістю ординанс. „Він мабуть і не знає, що десь провадиться війна. Можливо, що пани вагалися, про це йому сказати. Коли він підписаний на маніфесті до своїх народів, то це брехня й обман. Це дали друкувати без його відома, бо він уже взагалі не годен про ніщо думати“.

„Він уже готов — говорив Швейк з міною знавця, „він

робить під себе, його годують, як дитину. Недавно казав якийсь панок у господі, що цісар має дві няньки і тричі денно ссе цицьку.”

„Коби вже раз те все скінчилося“, зітхнув ординанс, „щоби вони нас не молотили і щоби Австрія мала спокій”.

І вони говорили так далі, аж Швейк запечатав Австрію такими словами: „Така ідіотична монархія не повинна бути на світі”.

А ордонанс додав:

„Коли мене пішлють на фронт, то я покажу їм п'яти!”

Коли так далі продовжували висказувати думки й погляди чеського народу, ордонанс сказав, що в Наході чути вже гармати, а російський цар за одну ніч буде в Кракові.

Потім говорили про те, що з Чех вивозять збіжжя до Німеччини і що німецькі жовніри дістають папіроси й чеколяду.

Далі почали говорити про давні війни. Швейк замітив, що давно, коли обложений замок закидав неприятель смердячими горшками, війна також не належала до приємности, мучитися серед такого смроду. Він читав десь раз в якійсь старій книжці, що в одній війні три роки облягав ворог один замок і тільки таким способом здобув його.

Він був би певно сказав ще не одно цікаве й повчаюче, але розмову перервав поручник Люкаш, який впав, мов грім, до хати, кинув на Швейка страшним поглядом, попідписував папери, відпустив ордонанса і кивнув на Швейка, щоби пішов з ним до кімнати.

Очі поручника сипали іскри гніву. Він сів на кріслі і роздумував, як має зачати мордувати Швейка.

„Найперше дам йому двічі в лице“, міркував собі поручник, потім розією йому ніс і відірву вуха, а що далі буде, то прийде само собою“.

А на нього дивилися сердечні, щирі, добродушні й невинні очі Швейка, що не почувався до жадної вини і пробував перервати тишину перед бурею скромними словами:

„Голошу слухняно, пане поручнику, що згинув вам ангорський кіт. Він зів пасту до чобіт і здох. Я кинув його до пивниці. Такого доброго і гарного kota ви вже не дістанете.“

„Що мені зробити з тим дурнем?“ подумав собі поручник, „у нього такий ідіотичний вираз!“

А добросердечні Швейкові очі променіли ясною мягкістю

і ніжністю та повним душевним спокоєм і рівновагою духа, начеби нічого не сталося, начеби все було в порядку.

Поручник Люкаш скочив з крісла, але не вдарив Швейка, так, як плянував. Він тільки вививав йому кулаком під носом і кричав: „Ви вкрали того пса, Швейку!“

„Голошу слухняно, пане поручнику, що я не знаю нічого про такий випадок в останнім часі і позволю собі пану поручникови замітити, що ви коло полудня пішли з псом на прохід, так, що я не міг його вкрасти. Мені це впало в очі, що ви вернулися без пса, і я зараз подумав собі, що щось мусіло статися. Це називається ситуація. При Спаленій вулиці є один купець і він не може ніколи вийти з псом на прохід, бо завжди вкрадуть йому пса зперед носа, або він забуде його десь у пиварні і пес пропав, або хтось позичить собі в нього пса, що на одно виходить, бо пса вкрадуть у того, хто позичить.“

„Швейку, худобино, до біса, тримайте язик! Або ви є лисом підбитий злодіяка, або ви є верблюд і дурний ідіот! Ви знаєте тільки наводити приклади, а я вам кажу, що зі мною гра-ти не будете! Звідки ви взяли того пса? Як ви прийшли до нього? Чи ви знаєте, що це пес нашого пана обершта і він відібрав собі свого пса нині, як ми стрінулися на проході? Чи ви знаєте, що це для мене страшний сором і велика ганьба? Отже говоріть правду, чи ви вкрали його, чи ні?“

„Голошу слухняно, пане поручнику, що я не вкрав його!“

„Але ви знали про це, що то крадений пес?“

„Голошу слухняно пане поручнику, що я знав, що то крадений пес.“

„Швейку, Єзус Марія, Гімельгерготт, я застрілю вас, ви, худобино, ви, осле, ви слоню, ви, поросся! Чи ви такий ідіот?“

„Голошу слухняно, що я такий ідіот, пане поручнику!“

„Пощож ви мені привели краденого пса? Пощо ви принесли мені його до хати?“

„Щоби вам зробити приємність, пане поручнику!“

І Швейкові очі гляділи добродушно і ніжно поручникови в лице. Поручник сів і застогнав:

„За що карає мене Бог таким ослom?“

В тихій резигнації сидів поручник на кріслі і мав почуття, що він не тільки немає сили, вдарити Швейка поза вуха, але навіть не годен скрутити собі папіроску. Сам не знав, чого він післав Швейка за газетами, щоби Швейк прочитав собі там оголошення полковника про згубленого пінчера.

Швейк прийшов з газетами, розложеними на тій сторінці,

де були оголошення про пса. Він дивився весело і сказав радісно: „Так є, пане поручнику, воно ось тут! Пан полковник так гарно описує того пінчера, що аж любо читати, і дає 100 корон надгороди тому, хто приведе йому пса назад. Це гарна надгорода. Звичайно дається пятьдесять корон. Один Божетех в Кошіжех з того тільки жив. Він бувало завжди вкраде пса а потім шукає в газетах, чи нема за того пса визначеної надгороди. Раз вкрав гарного чорного шпіца, а що властитель сам не зголошував згуби в газетах, то він спробував і сам зголосив, що знайшов пса. Він уже заплатив пятаку за оголошення, аж вкінці зголосився якийсь пан, що це його пес, що він йому пропав, і що він думав, що шкода давати оголошення, бо вже не вірить у чесність людей. Але що тепер він бачить, що ще є чесні люде на світі, а це його дуже тішить. Він тепер є згідний надгородити чесність. І він подарував Божетехови свою книжку про плекання цвітів у городі і в хаті. А тоді Божетех зловив чорного шпіца за задні ноги і вдарив ним того пана по голові і від тоді залявся, що вже не буде сам оголошувати в газетах. Радше „дасть того пса гицлеви, як ніхто не зголоситься за ним в газеті.“

„Ідіть спати, Швейку,“ сказав поручник безнадійним голосом, „ви плелиби так і до білого дня!“

І поручник пішов спати, а в ночі снився йому Швейк, що він украв також коня в наслідника австрійського престолу і привів йому, і що престолонаслідник пізнав того коня при перегляді військ, як він, нещасний поручник Люкаш їхав перед своєю четою.

Рано здавалося поручникови, що він цілу ніч десь гуляв і пив і що його вибили по лиці. Його тиснув якийсь страшний душевний тягар. Він ще трохи задрімав, та зараз збудив його чийсь стукіт у двері. На порозі станув добродушно усміхнений Швейк і питався:

„Пане поручнику, голошу слухняно, я забув вас запитатися, коли маю вас збудити?“

Поручник застогнав у ліжку: „Геть забирайся, осле, це страшно!“

А коли він пізніше одягнувся і Швейк подав йому снідання, був поручник заскочений новим несподіваним питанням: „Пане поручнику, голошу слухняно, чи ви не хотілиби, щоби я привів вам другого пса?“

„Знаєте, Швейку, що я мавби охоту, поставити вас перед военний суд“, сказав поручник, тяжко зітхнувши, „але вас

однаково увільнилиби, бо такого дурня і матолка ще світ не бачив. Подивіться на себе в зеркало. Чи вам не робиться слабо, як побачите своє малпяче лице? Ну, признайтеся, Швейку. Чи ви подобаєтеся собі?“

„Голошу слухняно, пане поручнику, що я не подобаюся сам собі, я виглядаю в тім зеркалі якось скривлено чи як. Раз було в китайця Станека таке черевате зеркало, що як хто став і подивився в нього на себе, то здавалося йому, що мусить вертати те, що зів. Губи так, голова так, черево, як у п'яного каноніра, коротко, фігура. Раз прийшов туди намісник, глянув у те зеркало і зараз мусіло зеркало здійняти і сховати.“

Поручник відвернувся, застогнав, зітхнув і вважав за краще, звернутися до білої кави.

„Швейк вийшов до кухні і за хвилию поручник почув з кухні пісню :

„Грінвіль на війну іде,
Машерує мов сокіл,
А на гелмі* сонце грає,
А дівчина умліває,
Раз, два, три!“

За хвилию співав іншої :

„Ми вояки, молодці,
Люблять нас дівчата всі,
В нас є гроші, в нас є хліб,
І за ковніром, як біб...“

„Тобі, свинко справді нема при війську кривди“, подумав собі поручник і сплюнув.

В дверях показалася голова Швейка: „Голошу слухняно, пане поручнику, прийшов з касарні ордонанс, щоби ви зараз ставилися перед паном оберштом.“

А довірочно додав:

„Мабуть щось через того псючка!“

„Я вже чув“, сказав поручник, як ордонанс у передпокою хотів йому повторити те саме.

Це сказав він прибитим голосом і одягнувшись, кинув ще один розпучливий та лютий погляд на Швейка й вийшов з хати.

То не був рапорт, то було щось багато гірше. Полковник сидів дуже понурий в мягкім кріслі, коли поручник увійшов до канцелярії.

---

* Шолом, каска.

„Перед двома роками“ — сказав полковник — „бажали ви собі, пане поручнику, щоби вас перенести до 91. полку в Будейовицях. Знаєте, де лежать Будейовиці? Над Велтавою, так, над Велтавою, і там вливається Егер, або щось подібного. Місто є велике і, так сказати, приязне, а коли я не помиляюся, має надбереже. Знаєте, що це є надбереже? Це є мур, побудований над водою, так, це є такий мурований беріг над рікою. Впрочім це сюди не належить. — Ми мали там свої маври.“

Полковник нагло замовк і дивлячись на каламар, перейшов скоро на іншу річ: „Мій пес зіпсував собі у вас жолудок. Не хоче нічого їсти. Диви, в чорнилі є муха. Це дивне, що навіть серед зими є мухи і падають до каламаря. Це не порядок.“

„Отже видуси щось уже із себе, старий чопе!“, подумав собі поручник, німо дивлячись на полковника.

Полковник встав і перейшовся по кімнаті.

„Я довго думав, пане поручнику, що я властиво маю з вами зробити, щоби це вже не повторилося більше, і я пригадав собі, що ви просили раз, щоби вас перенести до 91. полку. Начальна команда повідомила нас саме, що при 91. полку відчувають великий брак старшин, бо серби повибивали всіх. Отже я ручу вам своїм словом чести, що ви за три дні будете при 91. полку в Будейовицях, де якраз збирають маршбаталіон.* Ви не мусите дякувати. Армія потребує офіцерів, які —“

А що полковник не знав, що він далі має сказати, то подивився на годинник і сказав:

„Вже пів до одинацяті. Найвища пора йти до рапорту.“

На цім закінчилася та приємна розмова і поручникови полекшало на серці, коли він вийшов з канцелярії полку і заповів у школі однорічників, що він за два дні виїжджає на фронт і тому улаштовує прашцальний вечір.

Вернувши до дому, сказав він значучо до Швейка: Чи ви знаєте, що це є маршбаталіон, Швейку?“

„Голошу слухняно, пане поручнику, маршбаталіон це є маршбатяк, а маршка це є маршкумпачка!** Ми це так скорочуємо.“

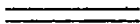
* Похідний курінь.

** „Маршбатяк“ — це баталіон (курінь), що йде на фронт, а „маршка“ і „маршкумпачка“ це сотня, що йде на фронт.

„Отже, слухайте, Швейку,“ сказав поручник урочистим голосом, „я повідомляю вас, що ви підете зі мною в однім маршблятку, коли вам таке миле це скорочення. Але не думайте собі, що ви й на фронті зможете робити такі дурниці, як тут, у Празі. Тішить вас це?“

„Голошу слухняно, пане поручнику, що це мене дуже тішить“, відповів хоробрий вояк Швейк „це буде чудесна річ, коли ми оба разом згинемо за його величність цісаря і його родину!“

ПІСЛЯСЛОВО.

(В скороченню).

Автор звертає увагу читачів, що реставратор Палівець, про якого є мова на початку цієї книжки, вийшов здоров з тюрми і живе, наливаючи далі гостям пиво. Він зовсім не обидився тим, що автор описав його по правді, а власне був би обиджений, якби був описаний не по правді. Палівець є образом тої чеської щирости і відрази до всякого фарисейства й неприродної сальоновости.

Так само живе бувший курат Отто Кац. Він скинув суканну і вступив як урядник до одної фабрики бронзу в північних Чехах. Він спершу дуже обурився на автора книжки і грозив йому всяко. Але коли пізніше автор стрінувся з ним, то він так запився, що його непритомного завезли автом до дому.

Бігають ще й тепер по республіці ті бувші шпіцілі і агенти такі, як був Бретшнайдер і другі. Вони й тепер дуже люблять підслухувати, хто що говорить.

Наприкінці каже автор, що він ще не певний, чи його книжка сповнила свою задачу. Дещо вказувалоб на це, що ні, бо сам автор чув раз, як один вояк лаяв другого: „Ти дурний, як Швейк!“ А то власне не було задачею книжки, зробити Швейка дурним, але представити глупоту і злочинність старої системи, до якої Швейк тільки достроювався.

